

Regeringens skrivelse

2011/12:114

Strategisk exportkontroll 2011 – krigsmateriel
och produkter med dubbla användningsområden

Skr.
2011/12:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 15 mars 2012

Fredrik Reinfeldt

Ewa Björling
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för den svenska exportkontrollpolitiken i fråga om krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under år 2011. Skrivelsen innehåller också en redovisning av exporten av krigsmateriel under år 2011. Dessutom beskrivs samarbetet inom EU och i andra internationella forum i frågor som rör strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

1	Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll.....	4
2	Krigsmaterieexporten och exporten av produkter med dubbla användningsområden år 2011	4
3	Informationsverksamhet.....	7
4	Svensk export, exportkontroll och exportfrämjande	8
4.1	Krigsmaterielfrågor	8
4.2	Produkter med dubbla användningsområden.....	11
5	Svensk försvarsindustri – struktur och produkter.....	13
6	Svensk export av produkter med dubbla användningsområden	15
7	Inspektionen för strategiska produkter	16
8	Svensk kärnteknisk industri och Strålsäkerhetsmyndigheten.....	20
9	Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel.....	24
10	Internationell rapportering om vapenöverföringar	29
11	Aktuella frågor om internationella vapenembargon.....	30
12	Internationell handel med vapen	32
13	Ett internationellt vapenhandelsfördrag, ATT.....	33
14	Arbetet mot spridning av små och lätta vapen	34
15	Internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet	35
16	Korruptionsbekämpning inom internationell handel med vapen.....	36
17	Samarbete inom de multilaterala exportkontrollregimerna	37
18	FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och Profileration Security Initiative (PSI).....	41
19	FN- och EU-sanktioner när det gäller icke-spridning och exportkontroll.....	42
20	Samarbetet inom EU om produkter med dubbla användningsområden	45
21	Att sprida exportkontrollpolitiken	47
Bilaga 1	Svensk krigsmaterieexport år 2011	48
Bilaga 2	Inspektionen för strategiska produkter om trender i den svenska och internationella exportkontrollen.....	71
Bilaga 3	Vapenförmedling	76
Bilaga 4	Svensk export av produkter med dubbla användningsområden	77
Bilaga 5	Regelverk m.m.....	84
Bilaga 6	Förklaringar	97

Bilaga 7	Förkortningar	99	Skr. 2011/12:114
Bilaga 8	Vägledning till andra källor	100	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 2012	101	

1 Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll

Skr. 2011/12:114

Detta är tjugosjunde gången som regeringen i en skrivelse till riksdagen redogör för sin exportkontrollpolitik. Den första skrivelsen överlämnades 1985. Sverige var då ett av de första länderna i Europa som på ett öppet sätt började redovisa det gångna årets aktiviteter på exportkontrollområdet. Syftet har hela tiden varit att bidra med underlag till en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt icke-spridning.

Genom åren har mycket hänt när det gäller skrivelsens innehåll och utformning. Förr utgjorde skrivelsen en kortfattad sammanställning av svensk krigsmaterielexport och de bifogade tabellerna gav en översiktlig bild av aktuell statistik utan några längre förklaringar. I dag är den en relativt omfattande redogörelse för svensk exportkontrollpolitik i sin helhet. Fler statistiska uppgifter kan lämnas tack vare en öppnare politik och bättre informationsbehandlingssystem. Regeringen eftersträvar kontinuerligt ökad öppenhet på exportkontrollområdet. På regeringens begäran lämnar Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) ett brett underlag för skrivelsen.

Skrivelsen omfattar tre huvudområden och en uppsättning bilagor. Det första huvudområdet är en inledning och sammanfattning av årets verksamhet (avsnitt 1–3). Det andra handlar om hur exportkontroll bedrivs i Sverige (avsnitt 4–8). Det tredje utgörs av redogörelse för det internationella samarbetet (avsnitt 9–21). I bilagorna 1–5 finns bl.a. statistik över svensk krigsmaterielexport och export av produkter med dubbla användningsområden samt de svenska och europeiska regelverken.

ISP ger i bilaga 2 sin egen syn på viktiga tendenser i den svenska och internationella exportkontrollen.

2 Krigsmaterielexporten och exporten av produkter med dubbla användningsområden år 2011

De multilaterala avtalen och instrumenten om nedrustning och icke-spridning är viktiga uttryck för statsamfundets arbete med nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerad handel av andra vapen. Det krävs dock att de kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att de uppställda målen ska uppnås. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument som möjliggör för enskilda stater att uppfylla sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Tillämpningen av exportkontrollen utövas nationellt, även om regelverket när det gäller produkter med dubbla användningsområden numera är styrt av EU-rätten. Det åligger Sverige att se till att vår

exportkontroll är ansvarsfull och pålitlig. Arbetet för att effektivt förhindra spridning måste bedrivas på olika nivåer och i olika internationella forum. Sverige är aktivt såväl i de multilaterala exportkontrollregimerna som på EU-nivå för att ytterligare stärka exportkontrollen.

En gemensam europeisk lagstiftning gäller sedan år 1994 i samtliga EU-länder för export av produkter med dubbla användningsområden.

Under år 2012 kommer en översyn att ske av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport (i enlighet med ståndpunktens artikel 15). Förberedelsearbetet inför denna översyn påbörjades under år 2011. Den gemensamma ståndpunkten antogs under år 2008 (rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP av den 8 december 2008 om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av militär teknik och krigsmateriel, EUT L 235, 13.13.2008, s. 99). Den ger medlemsländerna förutsättningar för en mer likartad tillämpning av nationell lagstiftning inom området. Medlemsländerna kan ha egna, striktare riktlinjer.

Under 2009 antog EU ett direktiv som syftar till ett harmoniserat regelverk för överföring av försvarsrelaterade produkter mellan EU:s medlemsstater – det s.k. ICT-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, EUT L 146, 10.6.2009, s. 1–36). I propositionen *Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel* (prop. 2010/11:112) föreslog regeringen ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel i syfte att genomföra ICT-direktivet. De föreslagna lagändringarna beslutades av riksdagen (bet. 2010/11:UU3, rskr 2010/11:261). Den 9 juni 2011 utfärdade regeringen lagändringarna. Samma dag beslutade regeringen ändringar i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel i syfte att genomföra ICT-direktivet. Lag- och förordningsändringarna kommer att träda i kraft den 30 juni 2012.

Regeringen föreslog riksdagen i en proposition den 15 december 2011 att godkänna konventionen om klusterammunition. Konventionen syftar till att förhindra en fortsatt användning av klusterammunition samt att komma till rätta med de svåra humanitära problem som denna typ av ammunition har fört med sig. Centralt för konventionen är dess förbud mot att använda, utveckla, tillverka, på annat sätt förvärva, lagra, behålla eller till någon överföra klusterammunition. Riksdagsbeslut om propositionen förväntas under mars månad 2012. Ett ikraftträdande av konventionen torde för Sveriges del vara att vänta under hösten 2012.

Krigsmateriel

Kontrollen vid export av krigsmateriel är nödvändig för att säkerställa att de produkter som förs ut ur Sverige går till för oss acceptabla mottagarländer. Krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Tillståndsprövningen ska ske i enlighet med de svenska riktlinjerna för vapenexport, liksom kriterierna i EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport.

Redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten görs alltså i bilagor till denna skrivelse. Statistik visas även från de senaste åren. Enstaka försäljningar och leveranser av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken. Uppgifterna i skrivelsen baseras på lagstadgad årlig rapportering från de krigsmaterielexporterande företagen och myndigheter avseende år 2011 som sammanställts av ISP. I denna skrivelse avses med termen försvarsmateriel detsamma som krigsmateriel.

Totalt mottog 63 länder leveranser av svensk krigsmateriel under 2011. Av de 63 länderna mottog 5 länder uteslutande jakt- och sportskytteammunition.

Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under år 2011 var ca 13,9 miljarder kronor. Den totala exporten är därför i stort oförändrad jämfört med 2010 (ca 13,7 miljarder kronor). Största enskilda mottagarländer för svensk krigsmateriel år 2011 var Thailand (3,0 miljarder kronor), följt av Saudiarabien (2,9 miljarder kronor), Indien (1,0 miljarder kronor), Pakistan (862 miljoner kronor) och Storbritannien (754 miljoner kronor). Exporten till Thailand dominerades av stridsflygplanet JAS 39 Gripen och flygburet spaningsradarsystem (ERIEYE). Vad gäller Saudiarabien utgjordes exporten till stor del av flygburet spaningsradarsystem (ERIEYE). Beträffande Indien och Pakistan bestod större delen av exporten av följdleveranser till tidigare levererade system.

Kretsen ”största mottagarländer” varierar från ett år till ett annat. Detta kan förklaras av att enskilda stora order eller leveranser under ett år ger ett kraftigt utslag i statistiken.

Värdet av de beviljade utförseltillstånden år 2011 uppgick till 10,9 miljarder kronor, vilket är en minskning med ca 18 procent jämfört med år 2010. Värdet av de beviljade utförseltillstånden kan också variera kraftigt från år till år.

För ytterligare detaljer och kommentarer, se bilagorna 1 och 2.

Produkter med dubbla användningsområden

Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) syftar till att förhindra spridning av produkter som tillverkats för civilt bruk, men som riskerar att missbrukas för framställning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Ett tydligt regelverk och en effektiv exportkontroll är avgörande för att förhindra sådan export. Under de senaste åren har kampen mot terrorismen lett till ökad fokusering på denna exportkontroll.

Samarbetet kring exportkontroll av PDA sker främst i ett antal internationella organ, de s.k. multilaterala exportkontrollregimerna. Inom dessa sker ett regelbundet utbyte av information angående dels vilka produkter och teknologier som bör kontrolleras, dels vilka mottagare som kan vara känsliga i ett spridningsperspektiv. Terroristhotet och globaliseringen av världsekonomin har ytterligare tydliggjort behovet av ett fördjupat samarbete över nationsgränserna. Arbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR), Nuclear Suppliers Group (NSG),

Wassenaararrangemanget (WA) samt Zanggerkommittén (ZC) fortsatte under år 2011. Fortfarande saknar ett antal EU-medlemsstater medlemskap i några av exportkontrollregimerna. EU har fortsatt att verka för dessa länders medlemskap i exportkontrollregimerna.

Inom EU sker exportkontrollarbetet med frågor om PDA i arbetsgruppen Working Party on Dual-Use Goods (WPDU). I september 2011 antog Europaparlamentet kommissionens förslag från 2008 om nya generella exporttillstånd. Dessa träder ikraft i januari 2012.

Kommissionen presenterade under 2011 i en s.k. grönbok ett förslag om en översyn av EU:s exportkontrollsystem för PDA. Bland remissinstanserna finns både den offentliga och den privata sektorn representerad. Arbetet kommer att fortsätta 2012 där syftet är att kommissionen med utgångspunkt i sina förslag liksom utifrån de synpunkter som lämnats ska utarbeta förslag på förändringar av PDA-regelverket.

3 Informationsverksamhet

Informationsverksamhet om handel med krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden bedrivs på såväl nationell som internationell nivå. Denna skrivelse är ett led i ansträngningarna att öka öppenheten på området. Den publiceras på svenska och engelska och finns tillgänglig bl.a. på webbplatserna *www.regeringen.se* och *www.isp.se*.

Inom EU upprättas också en årsrapport om medlemsstaternas export av krigsmateriel och kontrollen av denna, vilken utgör ett viktigt instrument för att öka insynen på europeisk nivå. Sverige verkar för att denna rapport, som publiceras i Europeiska unionens officiella tidning (EUT), kontinuerligt ska förbättras och utökas. Den senaste rapporten publicerades i EUT C 382, 30.12.2011, s. 1, se:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:382:0001:0470:SV:PDF>.

För att främja informationstillgången internationellt bidrar regeringen till Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) statistik- och informationsverksamhet. Bland annat har SIPRI skapat en databas som innehåller information om nationella och internationella exportkontrollsystem samt exportstatistik. Databasen finns tillgänglig på *www.sipri.org*. ISP och SSM verkar nationellt för att sprida kunskap om exportkontroll till företag och allmänhet. Dessa myndigheter tillhandahåller också aktuella regelverk och förteckningar över krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden via sina respektive webbplatser *www.isp.se* och *www.ssm.se*. I syfte att öka öppenheten kring krigsmaterielexporten redovisar ISP beviljade utförseltillstånd av krigsmateriel månadsvis. Under 2011 har ISP fortsatt att anordna seminarier och informationsmöten riktade i första hand till befattningshavare inom industrin, men även för banker och finansiella institutioner.

Kontrollen enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel omfattar tillverkning, tillhandahållande och utförelse av krigsmateriel liksom vissa avtal om tillverkningsrätt m.m. avseende sådan materiel. Enligt samma lag krävs även tillstånd för att bedriva militärt inriktad utbildning. Lagen gäller vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel.

Exportkontroll av PDA-produkter och av tekniskt bistånd i samband med dessa produkter regleras i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden. De senaste ändringarna i lagen trädde i kraft den 1 augusti 2010 (SFS 2010:1017). Lagen innehåller kompletterande bestämmelser till rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden.

4.1 Krigsmaterielfrågor

Sverige har av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl valt att i viss utsträckning tillåta export av krigsmateriel.

Det svenska regelverket består av lagen om krigsmateriel (1992:1300) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel samt av regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport vilka har godkänts av riksdagen. ISP har som fristående myndighet till uppgift att pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket.

Men det räcker inte med att Sverige utformar och utövar exportkontroll på ett nationellt plan. För att förhindra oönskad spridning av vapen krävs också aktivt deltagande i det internationella samarbetet på området.

Möjligheterna till öppenhet och samarbete mellan länder har avsevärt förbättrats de senaste 20 åren. Till exempel enades EU:s medlemsländer 1998 om en uppförandekod för vapenexport. Den har tillämpats tillsammans med de svenska nationella riktlinjerna när ISP gjort sina tillståndsbedömningar. Uppförandekoden reviderades under 2004 och 2005 för att ytterligare stärka den som ett instrument för exportkontroll. Koderna antogs som nämnts i slutet av 2008 som en gemensam ståndpunkt. Under 2009 uppnåddes inom EU enighet och beslut fattades om ett direktiv för förenkling och harmonisering av tillståndsgivningen för överföringar av försvarsrelaterade produkter inom den Europeiska unionen (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG (ICT-direktivet)). Direktivet är genomfört i svensk lag och ändringarna träder i kraft den 30 juni 2012.

Genomförandet av ICT-direktivet har exempelvis inneburit kontroll av tekniskt bistånd, att EU:s militära lista ska ersätta den nuvarande svenska krigsmaterielförteckningen och införandet av specifika typer av utförelsetillstånd (prop. 2010/11:112, bet. 2010/11:UU3, rskr. 2010/11:261).

I utrikesutskottets betänkande 2010/11:UU3 tillkännagav riksdagen sin mening att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

Regeringen anser att det är naturligt att exportkontrollen löpande ses över. Regeringen startade därför en process under 2011 med avsikt att återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska länder. Ambitionen är att en utredning ska tillsättas under våren 2012.

Försvarsindustrin och exportens roll i ett säkerhetspolitiskt perspektiv

Sveriges säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra och stärks genom förtroendeskapande åtgärder, genom gemensam krishantering samt genom aktiva och trovärdiga bidrag till nordisk, europeisk och global säkerhet. Sådan samverkan sker med såväl civila som militära medel. De nya säkerhets- och försvarspolitiska realiteterna innebär även behov av samverkan på materielförsörjningsområdet. Den tidigare önskan att vara självförsörjande när det gäller materiel till det svenska försvaret har ersatts av det växande behovet av samarbete med likasinnade stater och grannar. Det är i många fall viktigare att Sverige har materiel som är interoperabel med våra partnerländers materiel och att den är tekniskt mogen, funktionssäker och tillgänglig än att den har högsta tekniska prestanda. Styrande för anskaffning av materiel är de principer som anges i propositionen *Ett användbart försvar* (prop. 2008/09:14).

Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete med traditionella samarbetsländer. Detta ömsesidiga samarbete, bygger på såväl export som import av krigsmateriel.

Bland de utrikes- och säkerhetspolitiska intressena finns Sveriges möjligheter att bidra till internationell fred och säkerhet genom effektiv medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet, där en generell teknisk systemlikhet med våra främsta samarbetspartners ökar den operativa effekten.

Materielförsörjningen, såväl i Sverige som i andra länder, bygger numera bland annat på avtalsförpliktelser och gemensamma beroenden. De samarbetande länderna är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system, liksom produkter som är tillverkade i respektive land. En internationellt konkurrenskraftig teknologinivå bidrar till att Sverige förblir ett intressant land för det internationella samarbetet. Enligt de principer för försvarets materielförsörjning som regeringen angav i propositionen *Ett användbart försvar* (prop. 2008/09:14) ska vidmakthållande och uppgradering av befintligt materiel väljas före nyanskaffning om det är ekonomiskt försvarbart och operativa krav kan uppnås. Om nyanskaffning är nödvändig ska det i första hand ske av på marknaden befintlig, färdigutvecklad och beprövad materiel. Först när behoven varken kan tillgodoses med befintlig materiel eller med materiel

tillgänglig på marknaden bör utveckling genomföras. I enlighet med budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1) bör deltagande i internationella samarbeten som syftar till att finna gemensamma lösningar för vidmakthållande och till att gemensamt anskaffa på marknaden tillgänglig materiel öka. En internationellt konkurrenskraftig teknologinivå innebär i ett internationellt samarbete också bättre möjligheter för Sverige än annars att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet. Detta gäller främst inom EU, men även i ett bredare internationellt sammanhang.

Sverige deltar i olika samarbetsprojekt som den Europeiska försvarsbyrån (EDA) bedriver. Sverige har bland annat medverkat till att påverka EDA:s förutsättningsskapande åtgärder, till exempel i implementeringen och den vidare utvecklingen av förmågeutvecklingsplanen, ett forsknings- och teknikutvecklingssamarbete, strategin för internationella materielsamarbeten och den europeiska försvarsindustristrategin.

Genom att delta i det s.k. sexnationsinitiativet mellan de sex största industristaterna i Europa (Framework Agreement/Letter of Intent, FA/LoI) påverkar Sverige den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger direkt och indirekt ett större inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitik.

Samarbeten kring multilaterala ramverk ger utdelning avseende resursutnyttjande ur ett europeiskt perspektiv och för en mer harmoniserad och förbättrad europeisk och transatlantisk samverkansförmåga. EDA och Nato/Partnerskap för fredssamarbetet utgör härvid grundbultar tillsammans med FA/LoI-samarbetet och det nordiska samarbetet.

Tidigare ställningstaganden av regering och riksdag

Beslutet om den försvarspolitiska inriktningen 2005–2007 innebar att regeringen bemyndigades att i exportstödjande eller säkerhetsfrämjande syfte genom internationella samarbeten, överlåta eller upplåta materiel som inte behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid (prop. 2004/05:05, bet. 2004/05:FöU5, rskr. 2004/05:143).

I propositionen *Ett användbart försvar* (prop. 2008/09:140) gör regeringen bedömningen att den exportfrämjande verksamheten bör fortsatt användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning. En grundläggande utgångspunkt för statens export är att exporten godkänns av ISP.

Exportfrämjande

Regeringen anförde i propositionen *Ett användbart försvar* (prop. 2008/09:140) att det militära försvaret behöver modern försvarsmateriel som är kostnadseffektiv ur ett livscykelperspektiv. Ett medel för detta är att fortsätta främja export av såväl försvarsprodukter som militär teknologi för civil tillämpning.

I det fall regeringen har fattat eller kommer att fatta beslut om utveckling av försvarsmateriel bör exportfrämjande genomföras. En grundläggande utgångspunkt för statens exportfrämjande är, som nämnts, att exporten godkänns av ISP. Exportmöjligheterna kan också beaktas och lyftas fram vid deltagande i olika internationella fora t.ex. inom ramen för EDA samt inom sexnationsinitiativet och vid andra internationella samarbeten om så bedöms resurseffektivt ur ett livscykelperspektiv.

Som regeringen också anförde i prop. 2008/09:140 kan en ökad exportandel ur ett industriellt perspektiv sägas vara nödvändig för att företagen ska kunna vidmakthålla och utveckla teknik och kompetens. Export av försvarsmateriel eller tjänster som inte också har beställts av svenska myndigheter har hittills varit ovanlig. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägande av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som inte bedöms komma att användas av Försvarsmakten.

Den 1 augusti 2010 inrättades en ny Försvarsexportmyndighet (FXM). Myndigheten ansvarar för statligt exportfrämjande till försvarsindustrin och för försäljning av överskottsmateriel. I praktiken tar myndigheten över uppgifterna från Försvarets materielverk (FMV) som tidigare hade ansvaret för exportfrämjandet.

Regeringen anser att export av försvarsmateriel är en förutsättning för en kostnadseffektiv materielförsörjning till det svenska försvaret. Exportfrämjande verksamhet utgör därför en del av svensk försvars- och säkerhetspolitik.

Syftet med Försvarsexportmyndighetens inrättande är att bidra till en tydligare ansvarsfördelning inom staten och att företagen får en tydlig kontaktyta. Inrättandet syftar också till att stärka transparensen inom myndighetens verksamhetsområde.

4.2 Produkter med dubbla användningsområden

Icke-spridningspolitik och exportkontroll

De multilaterala avtalen om nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen är grundläggande internationella instrument för att skydda freden och säkerheten i världen. De är viktiga uttryck för statsamfundets arbete för nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och icke-kontrollerade flöden av andra vapen. Som nämnts krävs emellertid att de kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att de uppställda målen ska uppnås.

Själva exportkontrollen utövas alltid nationellt. I de multilaterala exportkontrollregimerna och i EU sker dock ett omfattande samordnande arbete.

Produkter med dubbla användningsområden (PDA) är sådana produkter som tillverkas för ett legitimt civilt bruk, men som kan användas militärt för exempelvis tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Det internationella samfundet har under de senaste decennierna utvecklat en rad samarbetsformer för att kontrollera spridningen av dessa produkter. Inom de multilaterala exportkontrollregimerna har det utarbetats kontrollistor som fastställer vilka produkter som ska vara underställda tillståndsprövning. Ett grundläggande skäl för att denna typ av kontroll behövs är det faktum att en del länder har utvecklat program för massförstörelsevapen trots att de undertecknat internationella avtal som förbjuder sådan verksamhet. Dessa länder har ofta inhämtat denna kapacitet genom att importera civila produkter som sedan kunnat användas för militära syften. Historien har visat att de länder som på detta sätt skaffat sig en militär kapacitet importerat produkterna från företag som inte varit medvetna om att de bidrog till utvecklande av t.ex. massförstörelsevapen. Ofta sänds samma inköpsförfrågan till företag i olika länder. Tidigare kunde ett land neka export samtidigt som ett annat land tillät den. Behovet av ett utökat samarbete och informationsutbyte mellan exporterande länder var därför uppenbart. Detta var grunden för skapandet av exportkontrollregimerna. Behovet av kontroll har ytterligare understrukits på senare år med anledning av terroristhotet.

Att en produkt hamnar på en kontrollista innebär inte automatiskt att export av denna produkt förbjuds. Listningen är närmast ett utpekande att detta är en känslig produkt. Kontrollistorna i de olika regimerna lyfts för EU:s del in i bilaga I till rådets förordning (EG) nr 428/2009 och utgör grunden för beslut om godkännande (exporttillstånd) eller avslag av export.

Av EU-förordningen följer att medlemsstaterna kan använda sig av en mekanism som möjliggör att även produkter utanför listorna kan beläggas med kontroll om exportören eller tillståndsmyndigheterna har information om att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med produktion m.m. av massförstörelsevapen eller för militära syften. Denna mekanism benämns generalklausul i den svenska terminologin, men är mer känd under sin engelska benämning *catch-all* (se avsnitt 17) och återfinns även i de multilaterala exportkontrollregimerna.

En stor del av arbetet inom EU och inom regimerna är en omfattande informationsverksamhet både internt och externt eng. outreach, riktad till den egna industrin och till andra länder, om behovet av exportkontroll och utveckling av exportkontrollsystem.

Bakgrund och utveckling

Svensk försvarsindustri utvecklades till sin nuvarande storlek och kompetens under det kalla kriget. Sveriges neutralitetspolitik, som den utformades efter andra världskriget, krävde en stark försvarsmakt vilket i sin tur krävde en stark nationell försvarsindustri. Ambitionen var maximalt oberoende av utländska leverantörer. Försvarsindustrin blev en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken.

Många av försvarsföretagen är medlemmar i branschorganisationen Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF). SOFF består i dag av 62 medlemsföretag varav 49 är SME (små och medelstora) företag. SOFF medlemsföretag står för 96 procent av Sveriges omsättning inom området. SOFF innehar det svenska medlemskapet i den europeiska föreningen ASD (AeroSpace and Defence). Det finns även två andra föreningar i Sverige; små och medelstora företag inom försvarssektorn (SME-D) och Swedish Association of Civil Security (SACS) som verkar inom området samhällssäkerhet. Under de senaste 15–20 åren har försvarsföretagen genomgått en omfattande omstrukturering parallellt med Försvarsmaktens utveckling från invasions- till insatsförsvaret. Den utvecklingen har för företagen inneburit att den svenska marknaden kommit att reduceras avsevärt.

Från regeringens sida har det varit angeläget att bibehålla svensk kompetens och förmåga vilket resulterat i en omfattande internationell verksamhet med en betydande export av varor och tjänster. De svenska säkerhets- och försvarsföretagen har skaffat sig ett gott rykte som en världsledande leverantör av produkter även till länder med en utvecklad egen industri.

Bland företagen intar Saab en dominerande ställning och svarar för nära 50 procent av företagets totala omsättning. En stor förändring var samgåendet mellan Saab och Celsius år 2000, då flyg-, robot- och flygelektroniktillverkningen samlades inom Saab, medan artilleriverksamheten, inklusive s.k. intelligent ammunition, överfördes till BAE Systems. Saab:s förvärv av Ericsson Microwave Systems och dess unika radar- och sensorverksamhet stärkte bilden av Saab som en komplett leverantör av försvars- och säkerhetssystem. På marinsidan har såväl ytfartygs- som ubåtsutvecklingen koncentrerats till Kockums. Ammunitionstillverkningen bedrivs främst av Nammo Sweden.

På fordonssidan har BAE Systems skaffat sig en ledande position inom stridsfordons- och bandfordonsområdet, inte minst på grund av försäljningen av Stridsfordon 90 till Sverige, Danmark, Finland, Norge, Schweiz och Nederländerna.

Sverige har en kvalificerad säkerhets- och försvarsindustri som kompletteras av ett stort antal små och medelstora företag, vilka dels är viktiga underleverantörer, dels utvecklar och säljer egna civila och militära produkter och tjänster direkt till slutkund nationellt.

De framträdande verksamhetsområdena inom de svenska försvars- och säkerhetsföretagen är i dag

- stridsflygplan: bemannade och obemannade,
- ytfartyg och ubåtar byggda med smygteknik,
- stridsfordon, bandvagnar,
- vapensystem med kort respektive lång räckvidd; mark- och sjöbaserade samt flygburna,
- fin- och grovkalibrig ammunition,
- intelligent artilleriammunition,
- mark- och sjöbaserade samt flygburna radar- och IR-system,
- telekrigsystem; passiva och aktiva,
- telekommunikationssystem, inklusive teleskydd,
- ledningssystem för mark-, sjö- och flygtillämpningar,
- system för övning och utbildning,
- signaturanpassning (t.ex. kamouflagesystem och radar),
- system för samhällssäkerhet,
- flygmotorer,
- krut och annat pyrotekniskt material,
- tjänster och konsultverksamhet och
- stödsystem för drift och underhåll.

Det kan vara värt att notera att av den totala omsättningen för försvarsföretagen (SOFF-företagen) utgörs 57 procent av militära produkter och tjänster samt 43 procent av civila/kommersiella (*dual use*) produkter och tjänster. Av den totala omsättningen utgör 59 procent export.

Ägarförhållanden

Parallellt med att försvarsindustrin rationaliserats och konsoliderats har ägarförhållandena för de svenska försvarsföretagen förändrats. I dag är samtliga företag privatägda och många är börsnoterade.

Det utländska ägandet har ökat under åren. Enligt SOFF har detta upplevts som positivt av företagen då kompetensen och utvecklingen fortsatt är svensk, men man har fått nya möjligheter på den internationella marknaden och samarbeten med sina nya ägare. Bland de större företagen äger BAE Systems Plc genom sitt amerikanska företag BAE Systems Inc företag i Örnsköldsvik, Karlskoga, Stockholm och Linköping, som är organiserade i BAE Systems affärsområde Global Combat Systems. BAE Systems Plc äger vidare 10,2 procent av Saab. Kockums ägs av det tyska företaget ThyssenKrupp Marine Systems. Nammo Sweden ägs av norska Nammo A/S, Logica Sverige av brittiska Logica CMG och 3M Svenska AB (tidigare Peltor) är en del av Aero som ägs av amerikanska 3M. Bland SME-företagen dominerar privata svenska ägare.

6 Svensk export av produkter med dubbla användningsområden

Skr. 2011/12:114

En samlad bild av industrin som arbetar med produkter med dubbla användningsområden (PDA) i Sverige är svår att ge då en betydande del av försålda produkter går till EU-marknaden eller exporteras till marknader som omfattas av EU:s generella exporttillstånd. Huvudregeln är att det inte krävs tillstånd vid överföring till annan EU-medlemsstat. Det generella tillståndet (EU001) gäller med några undantag alla produkter i bilaga I till rådets förordning (EG) nr 428/2009 (PDA-förordningen) beträffande export till Australien, Japan, Kanada, Nya Zeeland, Norge, Schweiz och USA.

I september 2011 antog Europaparlamentet fem nya generella licenser som kommer att införas efter EU001 i bilaga II i PDA-förordningen. De fem nya licenserna har följande titlar:

- EU002 - Export av vissa produkter med dubbla användningsområden till vissa destinationer (Argentina, Kroatien, Island, Sydafrika, Sydkorea och Turkiet)
- EU003 - Export efter reparation/ersättning (Albanien, Argentina, Bosnien och Hercegovina, Brasilien, Chile, Kina (inbegripet Hongkong och Macao), Kroatien, F.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Frankrikes utomeuropeiska territorier, Island, Indien, Kazakstan, Mexiko, Montenegro, Marocko, Ryssland, Serbien, Singapore, Sydafrika, Sydkorea, Tunisien, Turkiet, Ukraina och Förenade Arabemiraten)
- EU004 - Tillfällig export för utställningar och mässor (Albanien, Argentina, Bosnien och Hercegovina, Brasilien, Chile, Kina (inbegripet Hongkong och Macao), Kroatien, F.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Frankrikes utomeuropeiska territorier, Island, Indien, Kazakstan, Mexiko, Montenegro, Marocko, Ryssland, Serbien, Singapore, Sydafrika, Sydkorea, Tunisien, Turkiet, Ukraina och Förenade Arabemiraten)
- EU005 - Telekommunikation (Argentina, Kina (inbegripet Hongkong och Macao), Kroatien, Indien, Ryssland, Sydafrika, Sydkorea, Turkiet och Ukraina)
- EU006 – Kemikalier (Argentina, Kroatien, Island, Sydkorea, Turkiet och Ukraina)

Till skillnad från företag som faller under krigsmateriellagstiftningen krävs inga grundläggande tillstånd för företag som tillverkar eller på andra sätt handlar med PDA-produkter. Dessa företag är heller inte skyldiga att leveransdeklarera. Ett företag är däremot skyldigt att avgiftsdeklarera om företaget tillverkat eller sålt kontrollerade produkter som omfattas av ISP:s tillsyn. Härvid inräknas försäljning både inom och utom Sverige.

Om ett företag skulle känna till att en PDA-produkt som inte finns förtecknad i bilaga I till EU-förordningen är avsedd att användas i anslutning till massförstörelsevapen finns en skyldighet för företaget att

informera ISP. ISP kan efter sedvanlig tillståndsprovning besluta om att inte ge tillstånd för exporten (s.k. ”*catch-all*”, se avsnitt 17).

Av de PDA-produkter som exporteras med tillstånd från ISP är den dominerande delen telekommunikationsutrustning som innehåller kryptering samt värmekameror som kontrolleras inom exportkontrollregimen Wassenaararrangemanget. En annan produkt som är volymmässigt stor är värmeväxlare. Dessa är kontrollerade inom Australiengruppen. Andra produkter, som t.ex. isostatpressar, kemikalier eller separationsutrustning för satelliter är volymmässigt mindre omfattande, men kan vara resurskrävande vid tillståndsprovningen.

7 Inspektionen för strategiska produkter

Bakgrund

I samband med att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inrättades år 1996 övertog myndigheten ISP ansvaret för merparten av de ärenden som tidigare beslutades av regeringen eller av det statsråd som hade till ansvar att föredra sådana ärenden efter beredning i Krigsmaterielinspektionen (KMI) och sedermera den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll.

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, i det senare fallet om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. SSM svarar för motsvarande frågor när det gäller särskilt känsliga kärntekniska produkter. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) samt Försvarets radioanstalt (FRA) bistår ISP med teknisk specialistkompetens och bl.a. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), Säkerhetspolisen (Säpo) och FRA bistår även ISP med information. ISP ska hantera riktade sanktioner enligt de förordningar om sanktioner som beslutas av Europeiska gemenskapen, efter beslut av regeringen med anledning av sådana förordningar eller enligt föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner.

ISP är vidare nationell myndighet för de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas (FN:s) konvention om förbud mot kemiska vapen med tillhörande förordning. Denna verksamhet hos ISP behandlas inte ytterligare i denna skrivelse.

Myndighetens uppgifter framgår av instruktion för ISP (SFS 2010:1101).

Kontakter med företagen

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. Företagens skyldigheter regleras i lagen om krigsmateriel och i förordningen om krigsmateriel. När det gäller krigsmateriel ska företagen på regelbunden basis till ISP redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger

till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen avseende deras exportplaner. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillverkare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av, eller annan utlandssamverkan om, krigsmateriel. Slutligen ska de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd. I sin tillsynsroll har ISP under 2011 genomfört 17 tillsynsbesök hos företag för att följa upp deras interna exportkontrollorganisation, vilket är mindre än det föregående året beroende på förberedelser för certifiering av mottagande företag enligt direktiv 2009/43/EG. I denna verksamhet sker ett nära samarbete med Tullverket samt i vissa fall med polismyndigheten.

Till skillnad från krigsmateriel krävs inget tillstånd för att tillverka PDA-produkter. Vidare krävs som huvudregel inte tillstånd för försäljning inom EU (tillstånd krävs endast för s.k. bilaga IV-produkter). Den kontrollista som gäller enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 anger vilka produktområden som omfattas av tillståndskrav för export utanför EU. Vid klassificering huruvida en produkt är att betrakta som PDA-produkt eller inte, är det i första hand företagen som ska klassificera sina produkter. När ett företag är osäkert på om deras produkt omfattar kontroll eller inte kan företaget lämna in en produktförfrågan till ISP. Mot bakgrund härav ser ISP:s kontakter med företag annorlunda ut än vad som gäller krigsmateriel. Med undantag för ett fåtal företag sker ISP:s möten med PDA-företag mer på ad hoc-basis.

Inom ramen för sin utåtriktade verksamhet har ISP under 2011 bl.a. genomfört ett allmänt exportkontrollseminarium inriktat främst på området krigsmaterielprodukter. Under året har ISP även medverkat på de av Tullverket anordnade Tulldagarna.

Finansiering

Regler avseende ISP:s finansiering framgår av regeringens förordning (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. Reglerna innebär att kretsen av avgiftsskyldiga fördelas på tre avgiftskollektiv avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt lagen om inspektioner enligt Förenta Nationernas (FN:s) konvention om kemiska vapen. Delar av ISP:s internationella verksamhet och allt arbete avseende internationella sanktioner finansieras via anslag.

Antalet inkomna ärenden till ISP avseende utförelse framgår av nedanstående tabell.

	Antal KM-ärenden	Antal PDA-ärenden
2011	1306	970
2010	1177	853
2009	1152	703
2008	1132	491
2007	1070	481

Tidigare är inkluderades internationella sanktionsärenden i ovanstående tabell. Från och med 2008 särredovisar ISP dessa ärenden (se nedan). Antalet inkomna utförelseärenden har ökat under 2011 avseende både PDA ärenden och KM ärenden. Av inkomna ärenden hanterades 87 procent av KM ärendena inom två veckor, för PDA-ärenden var motsvarande siffra 59 procent.

Internationella sanktionsärenden

I juli 2007 gav regeringen ISP utökade uppgifter avseende tillståndsprovning kopplat till internationella sanktionsbeslut och frisläppande av frysta ekonomiska tillgångar (rådets förordning [EG] nr 423/2007 om restriktiva åtgärder mot Iran). Under 2010 har rådsförordningen från 2007 ersatts med förordningen (EU) 961/2010, om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av förordning (EG) nr 423/2007. Under 2010 och 2011 har EU beslutat om ytterligare sanktioner mot Iran (se avsnitt sanktioner). Antalet inkomna ärenden till ISP framgår av nedanstående uppställning. Uppgifterna för 2007 avser endast andra halvåret. Antalet ärenden avseende utförelse samt förhandsbesked har reducerats något medan antalet § 21-ärenden (se nedan) har ökat.

Sanktionsärenden	Utförelse	Frisläppande av tillgångar	Förhandsbesked
2011	180	0	122
2010	193	1	160
2009	83	14	141
2008	39	39	76
2007	24	59	-

Under 2010 gavs ISP ett utökat uppdrag avseende överföringar av tillgångar och finansiella tjänster inom ramen för sanktionsregimen mot Iran (§ 21 i rådets förordning (EU) 961/2010). Under 2010 inkom 228 ärenden och under 2011 inkom 649 ärenden.

Riksdagen beslutade år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Regeringen ombildade nämnden till Exportkontrollrådet (EKR) i samband med inrättandet av ISP år 1996. Regler för rådets sammansättning och verksamhet finns i ISP:s instruktion. Samtliga riksdagspartier är representerade i EKR. ISP:s generaldirektör är dess ordförande. En lista över rådets ledamöter under år 2011 återfinns nedan.

ISP:s generaldirektör samråder med Exportkontrollrådet i de ärenden som denne bestämmer ska läggas fram för samråd. Generaldirektören ska samråda med rådet innan inspektionen lämnar över ett ärende till regeringen för dess prövning enligt lagen om krigsmateriel eller enligt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Generaldirektören ska vidare hålla rådet informerat om inspektionens verksamhet på exportkontrollområdet.

Vid Exportkontrollrådets sammanträden redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de köparländer som är aktuella, och Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar avseende ärendenas försvarspolitiska betydelse. Generaldirektören kan även kalla andra experter. En uppgift för rådet är att uttolka riktlinjerna samt EU:s gemensamma ståndpunkt, till ytterligare vägledning för ISP.

Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförelseärenden. Generaldirektören redovisar fortlöpande samtliga utförelsebeslut avseende export, liksom även beslutade förhandsbesked som inte tidigare redovisats i EKR och ärenden beslutade efter riktlinjepraxis (anbudsunderrättelser och samarbetsavtal). Från och med år 2005 har ISP även redovisat samtliga beredningsärenden avseende produkter med dubbla användningsområden i EKR.

Sammantaget säkerställer detta system en parlamentarisk insyn i tillämpningen av exportkontrollregelverket.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt på så sätt att företrädare för de politiska partierna i förväg får tillfälle att diskutera tänkbara exportaffärer, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från flera andra länder, behandlas ärenden i Exportkontrollrådet på ett tidigt stadium innan en konkret affär är aktuell. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är diskussionerna i rådet inte offentliga. De bedömningar som görs av enskilda länder omfattas dessutom vanligen av utrikessekretessen.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen ska överlägga med Utrikesnämnden om. Under år 2011 höll Exportkontrollrådet sju sammanträden.

Den 3 mars 2011 beslutade regeringen att förordna nedanstående personer att vara ledamöter i Exportkontrollrådet. Förordnandena gäller tills vidare, dock längst till och med den 31 december 2014: Skr. 2011/12:114

riksdagsledamoten Torbjörn Björlund (V),
riksdagsledamoten Carina Adolfsson Elgestam (S),
riksdagsledamoten Annicka Engblom (M),
riksdagsledamoten Mikael Jansson (SD),
riksdagsledamoten Lars Johansson (S),
riksdagsledamoten Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),
riksdagsledamoten Kerstin Lundgren (C),
riksdagsledamoten Valter Mutt (MP),
riksdagsledamoten Caroline Szyber (KD),
tidigare riksdagsledamoten Göran Lennmarker (M),
tidigare riksdagsledamoten Lennart Rohdin (FP),
tidigare riksdagsledamoten Tone Tingsgård (S),

Det teknisk-vetenskapliga rådet (TVR)

För att bistå ISP:s generaldirektör med beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden är ett teknisk-vetenskapligt råd knutet till inspektionen. Det består av företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Under år 2011 hölls tre sammanträden. En aktuell lista över rådets f.n. sex ledamöter finns på ISP:s webbplats:

<http://www.isp.se/sa/node.asp?node=1073>.

Enligt ISP:s instruktion ankommer det på myndigheten att själv utse rådets ledamöter. Eftersom rådets huvudsakliga uppgift är att ta ställning i mycket tekniska klassificeringsfrågor är det regeringens bedömning att myndigheten själv bör avgöra vilken teknisk-vetenskaplig expertis den är i behov av.

8 Svensk kärnteknisk industri och Strålsäkerhetsmyndigheten

Svensk kärnteknisk industri

Svensk kärnteknisk industri agerar på en öppen, internationell och kommersiell marknad. Numera finns både privata och statligt ägda företag som verkar nationellt och internationellt.

I Sverige finns i dag tio kärnkraftsreaktorer i drift. Statliga Vattenfall är huvudägare i Forsmark Kraftgrupp AB (tre reaktorer) och Ringhals AB (fyra reaktorer). Tyska E-on är huvudägare i OKG AB, Oskarshamn (tre reaktorer). Westinghouse Electric Sweden AB i Västerås producerar kärnbränsle till reaktorer och vissa reaktorkomponenter samt utför servicearbeten på kärnkraftverk. Det svenska företaget är ett dotterbolag

till det amerikanska Westinghouse Electric Company, LLC. Huvudägare är japanska Toshiba Corporation. Samarbetet med Japan stärktes under 2009 då Westinghouse köpte upp den japanska bränsletillverkaren Nuclear Fuel Inc. Studsvik Nuclear AB (som är direkta arvtagaren till det tidigare statliga AB Atomenergi) bedriver forsknings- och utvecklingsarbete inom kärnsäkerhetsområdet och inom avveckling och rivning. Företaget genomför bl.a. analyser och prover på reaktorbränsle. Studsvik bearbetar även lågaktivt avfall som uppkommer vid kärnteknisk verksamhet. AB Sandvik Steel producerar rör av zirkoniumlegering speciellt avsedda för tillverkning av reaktorbränsle och KWD Nuclear Instruments AB i Nyköping gör neutrondetektorer för kärnreaktorer. Flera andra svenska företag utför servicearbeten, analyser, utredningar m.m. för kärnkraftsindustrin. Internationellt har intresset ökat för kärnenergi och flera länder har aviserat att de avser bygga nya kärnkraftreaktorer. Detta för att tillgodose ett framtida energibehov. Utbyggnad av kärnenergi ses även som ett led i att möta den globala uppvärmningen. Jordbävningen i Japan i mars 2011 med efterföljande kärnkraftsolyckor har dock dämpat utvecklingen. I Sverige har ett kontrollerat generationsskifte av det svenska kärnkraftbeståndet möjliggjorts genom en förändring i kärntekniklagen så att befintliga reaktorer kan bytas ut mot nya.

Kontroll av export

Kärnämne (uran, plutonium och torium) och kärntekniska produkter klassas som produkter med dubbla användningsområden (PDA). Export av dessa varor är därför reglerad i rådets förordning (EG) nr 428/2009. Export ut ur EU kräver tillstånd. Förordningen reglerar även överföringar inom EU av speciellt känsligt material, inklusive kärnämne, och särskilt känsliga kärntekniska produkter. Därmed krävs det även tillstånd för överföringar mellan länder inom EU av dessa speciellt känsliga produkter. De förtecknas i bilaga IV till EU-förordningens kontrollista.

Med särskilt känsligt kärnämne avses uran med en anrikning högre än 20 procent och separerat plutonium. Övrigt kärnämne (däribland vanligt reaktorbränsle) får överföras inom unionen utan exporttillstånd. Detta motiveras med att det har visat sig att kontroll av mindre känsligt kärnämne lägger hinder i vägen för handeln inom EU, utan att för den skull förstärka det skydd som redan är säkerställt genom fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratomfördraget). Kontrollen kunde därför avskaffas när det gäller detta material.

Vid beslut om beviljande av tillstånd enligt rådets förordning ska medlemsstaterna enligt artikel 12 beakta alla relevanta aspekter inbegripet bl.a. de förpliktelser och åtaganden de har accepterat i egenskap av medlemmar i de relevanta internationella icke-spridningssystemen och överenskommelserna om exportkontroll eller genom ratificeringen av relevanta internationella fördrag.

Tillämpat på kärnämne och kärntekniska produkter betyder detta att Sverige ska beakta alla de förpliktelser och åtaganden som Sverige har gjort inom internationell icke-spridning, inklusive vad som följer av 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (det s.k. icke-

spridningsavtalet, NPT, SÖ 1970:12). Grundläggande bestämmelser vid sådana beslut anges i de riktlinjer som Nuclear Suppliers Group (NSG) har utfärdat och som de medverkande regeringarna har godkänt. Riktlinjerna finns publicerade som Internationella atomenergiorganet IAEA:s dokument INFCIRC/254/Rev.10/Part1 (se även kapitel 17). Under 2011 överenskom medlemsstaterna i NSG efter flera års förhandlingar om en uppstramning av paragraferna 6 och 7 i riktlinjerna, vilka reglerar export av utrustning för anrikning av uran och uppäbätning av bestrålat kärnbränsle.

NSG:s riktlinjer innebär att Sverige, vid export av kärnämne och kärntekniska produkter till en stat som är ansluten till NPT, men som inte är en enligt avtalet erkänd kärnvapenstat, ska inhämta vissa angivna försäkringar från mottagarlandets regering, innan en exportlicens kan beviljas. Det mottagande landet ska i huvudsak försäkra

- att produkterna inte kommer att användas för framställning av kärnvapen,
- att IAEA har full kontrollrätt i landet,
- att kärnämne i landet har adekvat fysiskt skydd och
- att inte vidareexportera de från Sverige erhållna produkterna, eller kärntekniska produkter som skapats med hjälp av de svenska exporterade produkterna, utan att inhämta motsvarande försäkringar.

När kärnämne och kärnteknisk utrustning importeras till Sverige kräver det exporterande landets regering på motsvarande sätt försäkringar av den svenska regeringen.

De regeringsförsäkringar som föreskrivs i NSG:s riktlinjer kan erhållas från den mottagande regeringen vid varje exporttillfälle eller genom bilaterala eller multilaterala avtal.

SSM har i uppdrag att å regeringens vägnar inhämta försäkran från det mottagande landets regering vid kärnteknisk export, samt att utforma och avlämna Sveriges regeringsförsäkran till det exporterande landets regering vid import av sådant material. SSM gör detta vid upprepade affärer med ett land. Regeringen har genom ändring i förordningen (2008:452) med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten gjort uppdraget till SSM permanent. Vid en första affär inhämtar dock Utrikesdepartementet försäkran vid export eller avger försäkran vid import.

EU:s samtliga medlemsländer har anslutit sig till fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratomfördraget) vars syfte bl.a. är att upprätta en gemensam marknad för speciella material och utrustning inom kärnenergiområdet och att garantera att kärnämne inte används för andra ändamål än vad det är avsett för. Kärnteknisk verksamhet inom EU är enligt Euratomfördraget underställd Europeiska kommissionens säkerhetskontroll som bl.a. säkerställer att kärnämne som överförs mellan EU:s medlemsländer endast används för civila ändamål. Dessutom har samtliga EU:s medlemsländer ratificerat NPT-fördraget och därmed har EU:s icke-kärnvapenstater försäkrat att de inte avser att producera eller på annat sätt skaffa kärnvapen. EU:s icke-kärnvapenstater samt Euratom har också ett gemensamt kontrollavtal

med IAEA med full kontrollrätt, inklusive utökade inspektionsrättigheter (se INFCIRC/193 samt INFCIRC/193/Add.8, publicerade av IAEA).

Samtliga medlemsländer i EU har förbundit sig att till IAEA rapportera all utförelse av kärnämne och kärnteknisk utrustning. För Sveriges del innebär det att kommissionen, via sin säkerhetskontroll under Euratomfördraget, rapporterar all utförelse av kärnämne till IAEA och att SSM rapporterar all utförelse av kärnteknisk utrustning till IAEA.

Regeringen anser att det tillståndsförfarande som finns för handel inom EU enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 och medlemsländernas åtaganden inom ramen för Euratom i normalfallet ger tillräcklig säkerhet vid överföringar av kärnämne och kärntekniskt material mellan EU-stater och är i överensstämmelse med NSG:s riktlinjer. I normalfallet behöver den svenska regeringen därför inte inhämta ytterligare försäkringar vid sådana överföringar från den mottagande regeringen. Det skulle förorsaka onödiga handelshinder utan att öka säkerheten.

EU har inom ramen för Euratomfördraget rätt att träffa avtal med tredje land. Bilateral avtal om kärnenergis fredliga användning har ingåtts mellan EU och flera andra stater (USA, Kanada, Australien, Japan, Ukraina och Uzbekistan). Dessa avtal omfattar import och export av kärnämne och i vissa fall kärnteknisk utrustning. I avtalen garanterar det mottagande landet att kärnämnet och den kärntekniska utrustningen kommer att användas endast för fredliga ändamål och inte för utveckling av kärnladdningar. Dessa garantier kompletteras ofta med ytterligare försäkringar som i huvudsak överensstämmer med NSG:s riktlinjer (jämför de fyra punkterna ovan). Om EU:s avtal med tredje land innefattar NSG:s riktlinjer behöver Sverige vid export inte inhämta ytterligare försäkringar från det tredje landets regering.

En tabell med uppgifter om SSM:s beviljade exporttillstånd återfinns som tabell 26 i bilaga 4 till denna skrivelse. Det nya internationella intresset för kärnenergi har ännu inte avspeglat sig i ökat antal exportansökningar. Undantaget inom NSG år 2008 för viss kärnteknisk handel med Indien har fortfarande inte gett någon ökning av ansökningar från svensk industri. Myndigheten har en fortsatt restriktiv hållning och kräver försäkringar att exporten endast sker för civila, fredliga ändamål.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM)

Strålsäkerhetsmyndigheten har ett brett ansvar inom områdena strålskydd och kärnsäkerhet. Myndighetens verksamhet omfattar därför nukleär icke-spridning och tillsyn över att svensk kärnteknisk verksamhet följer internationella åtaganden inom området. SSM beslutar om tillstånd för export till land utanför EU eller för överföring inom EU av kärnämne och kärntekniska produkter förutom i vissa speciella eller principiella fall i vilka regeringen är beslutande organ. Produkterna är specificerade i bilaga I, kategori 0, till rådets förordning (EG) nr 428/2009. SSM:s uppgifter i samband med export av kärnämne och kärntekniska produkter anges i förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Ansökan om tillstånd ska ges in till SSM. En ansökan om tillstånd till export eller till överföring inom EU av använt kärnbränsle ska bl.a. innehålla uppgifter om hur

materialet slutligt ska tas om hand. I fråga om använt kärnbränsle som härrör från en kärnteknisk verksamhet i Sverige ska ansökan bl.a. innehålla en försäkran att den som för ut materialet kommer att återta materialet, om det inte kan tas om hand på avsett sätt.

Även transporten av kärnämne är reglerad av svensk lagstiftning, som följer internationell standard, för att förhindra radiologiska olyckor och för att tillse att adekvat fysiskt skydd finns.

SSM samarbetar med andra myndigheter i exportkontrollfrågor, framför allt ISP och Tullverket. SSM får också tekniskt stöd från Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), men besitter också själv en hög specialkompetens inom det kärntekniska området.

SSM är enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet nationell tillsynsmyndighet för att svensk kärnteknisk verksamhet bedrivs på sådant sätt att de uppföljer de förpliktelser som följer av Sveriges överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen. SSM är även nationell kontaktpunkt för IAEA:s databas för olovlig handel och annan otillåten hantering av kärnämnen och radioaktiva ämnen. Dessa verksamheter hos SSM behandlas inte ytterligare i denna skrivelse.

9 Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel

EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport

Enligt artikel 346.1 a) i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget (tidigare artikel 296 i EG-fördraget), får varje medlemsstat vidta åtgärder som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel. Med stöd av artikeln har EU:s medlemsländer antagit nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Emellertid har medlemsländerna i viss utsträckning föredragit att samordna sin exportpolitik. EU:s uppförandekod för vapenexport som antogs år 1998 innehöll gemensamma kriterier för export av krigsmateriel att tillämpa vid den nationella prövningen av exportansökningar. Medlemsländerna kan ha egna, striktare riktlinjer. Uppförandekoden stärktes år 2005 och som nämnts antogs den som gemensam ståndpunkt år 2008 (2008/944/GUSP). Under år 2012 kommer en översyn att ske av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport (i enlighet med ståndpunktens artikel 15). Förberedelsearbetet inför denna översyn påbörjades under år 2011.

Följande tredjeländer har även officiellt anslutit sig till kriterierna och principerna i EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport: Bosnien och Hercegovina, Kanada, Kroatien, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Island, Montenegro och Norge.

Den gemensamma ståndpunktens första del innehåller åtta kriterier som vart och ett ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta vapenexport till ett land. Dessa kriterier handlar om

- situationen i mottagarlandet,

- situationen i mottagarlandets region och
- avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden.

När det gäller situationen i mottagarlandet ska hänsyn tas till respekten för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, huruvida det råder spänningar eller väpnad konflikt i det mottagande landet, risken för att vapnen kommer på avvägar eller vidareexporteras, och huruvida exporten allvarligt skulle störa landets hållbara utveckling. Situationen i regionen avser stabiliteten i området och risken för att mottagaren skulle kunna använda vapnen i en regional konflikt. Slutligen ska beaktas exportlandets och mottagarlandets internationella åtaganden, t.ex. genom att vapenembargon måste respekteras, hänsyn tas till medlemsstaternas nationella säkerhet samt mottagarlandets uppträdande i det internationella samfundet. Det sistnämnda handlar bland annat om landets attityd till terrorism, vilket slags allianser det har, samt hur väl det respekterar folkkräkten. Ståndpunktens sjunde kriterium avser risken för avledning eng. *diversion* till en icke avsedd mottagare. Till den gemensamma ståndpunkten hör även en förteckning över de produkter som omfattas av ståndpunkten (EU:s gemensamma militära lista) samt en användarguide som mer i detalj anger hur ståndpunktens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer ska genomföras och hur dess kriterier för exportkontroll ska tillämpas.

Länk till EU:s militära lista:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:086:0001:0036:SV:PDF>.

Utbyte av information om avslag

Enligt ståndpunktens tillämpningsbestämmelser ska medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion ska konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten ska även meddela den underrättande staten sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU blir öppnare och mer enhetlig. Konsultationerna leder till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer. Genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas minskar också risken att något annat medlemsland beviljar exporten. Tanken med systemet är alltså att när ett avslag avseende en viss export har meddelats övriga medlemsländer, ska inte samma export godkännas av ett annat medlemsland. ISP ansvarar för underrättelserna om svenska avslag och genomför konsultationer.

Under år 2011 mottog Sverige 365 underrättelser om avslag från övriga medlemsstater. Sverige lämnade fem underrättelser om avslag. De gällde Egypten, Kina, Namibia, Oman och Turkiet. Det faktum att export till ett visst mottagarland nekas i ett fall innebär inte att landet inte kan komma i fråga för svensk export i andra fall. Den svenska exportkontrollen tillämpar inte ett system med landlistor, dvs. i förväg fastställda listor över godkända respektive icke godkända mottagarländer.

Varje enskild utförelansökan prövas individuellt från fall till fall mot de riktlinjer som regeringen fastställt för krigsmaterielexporten och EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Skr. 2011/12:114

Användarguide

Som komplettering till ståndpunkten finns, som nämnts ovan, en användarguide till ledning för tillståndsmyndigheterna i medlemsstaterna. Den finns också tillgänglig på EU:s hemsida under rubriken "Säkerhetsrelaterad exportkontroll":

<http://www.consilium.europa.eu/eeas/foreign-policy/non-proliferation,-disarmament-and-export-control-/security-related-export-controls-ii?lang=en>

I användarguiden finns närmare riktlinjer för tillämpningen av ståndpunktens kriterier för exportkontroll. Guiden anger förfaranden för att förbättra systemet för information om avslag och samråd och klargör medlemsstaternas ansvar i dessa avseenden. Användarguiden uppdateras löpande.

Exportkontroll och politiken för global utveckling

Riksdagens utrikesutskott har i sina betänkanden om svensk exportkontroll under de senaste åren tagit upp frågan om samstämmighet mellan olika politikområden och politiken för global utvecklings mål om en rättvis och hållbar global utveckling (2007/08: UU7, 2008/09:UU14). Regeringen har i skrivelsen Sveriges politik för global utveckling (Skr. 2007/08:89) uttryckt att den svenska krigsmaterielexporten ska ske på ett sätt som inte motverkar en rättvis och hållbar global utveckling.

Politiken för global utveckling ger samtliga politikområden uppdraget, att inom ramen för egna områdesspecifika målsättningar, formulera och genomföra politik på ett sätt som tar hänsyn till effekter på utvecklingsländer och som tar tillvara alla möjligheter att stärka det svenska bidraget till en rättvis och hållbar utveckling. Det är också regeringens strävan att effekter som är negativa för ansträngningarna att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska undvikas. Dessa viktiga aspekter vägs in i de bedömningar som görs vad gäller svensk krigsmaterielexport, inte minst genom tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport, vars åttonde kriterium lyfter fram mottagarländerns tekniska och ekonomiska förmåga samt behovet av att beakta huruvida den hållbara utvecklingen riskerar att allvarligt hindras. Sverige har varit aktivt dels för att den tidigare uppförandekoden skulle antas som en gemensam ståndpunkt, dels för att den ska tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt av EU:s medlemsstater. Sverige var också en av de stater som tog initiativ till utarbetande av riktlinjer för tillämpningen av ståndpunktens åttonde kriterium. Sådana riktlinjer ingår numera i användarguiden för ståndpunktens tillämpning. Sammantaget bedömer regeringen att bl.a. den gemensamma ståndpunkten borgar för att målet, och de två perspektiv som gäller för den svenska politiken för

ICT-direktivet

Efter sedvanlig konsultationsprocess i vilken medlemsstaterna, försvarsindustrin, enskilda organisationer, m.fl. lämnat synpunkter på ett s.k. konsultationspapper, lade kommissionen i slutet av 2007 fram ett förslag till direktiv om förenkling av villkoren för överföring av försvarsmateriel inom gemenskapen. Förslaget, som var mindre långtgående än de ursprungliga tankarna i konsultationspapperet, utgjorde, vid sidan av ett förslag till direktiv om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet, en del i en strategi för att stärka den europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft.

Ett övergripande syfte med kommissionens förslag var att underlätta rörligheten av försvarsmateriel och försvarsmaterieltjänster mellan EU:s medlemsstater. Kommissionen bedömde att mångfalden av nationella tillståndssystem inom EU var administrativt betungande för företagen och hämmande för den samlade europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft. Förslaget syftade därför till att minska hindren vid överföring av försvarsmateriel och försvarsmaterieltjänster inom EU genom att förenkla och harmonisera villkoren och förfarandena för tillstånd.

I förhandlingarna om direktivförslaget under 2008 modifierades det något. Den slutliga versionen tydliggör medlemsstaternas fortsatta beslutanderätt samtidigt som förslagets harmoniserande funktion består. Enighet nåddes i slutet av 2008 mellan Europeiska unionens råd, kommissionen och Europaparlamentet. Europaparlamentet röstade för förslaget i december 2008 och rådet antog ICT-direktivet i början av 2009 (Europaparlamentet och rådets direktiv 2009/43/EG). Medlemsstaterna har tre år från halvårsskiftet 2009 på sig att genomföra direktivet i sin nationella lagstiftning, vilken i sin tur ska ha trätt i kraft senast den 30 juni 2012.

Det är regeringens bedömning att ICT-direktivet på ett bra sätt uppfyller sitt syfte. En god balans uppnås mellan inre marknadsaspekter och vidmakthållen effektiv exportkontroll.

En huvudpunkt i ICT-direktivet är att tillstånd till överföring av försvarsrelaterade produkter inom EU ska baseras på ett nytt system som harmoniserar och förenklar exportkontrollreglerna. Tillstånd till överföring av försvarsrelaterade produkter inom EU ska beviljas av medlemsstaterna i form av generella, globala eller individuella överföringstillstånd. Generella tillstånd innebär att ett företag inte behöver ansöka om tillstånd till överföring av viss förutbestämd försvarsrelaterad produkt avsedd för en i förväg godkänd (av mottagarstaten certifierad) mottagare. Med globala tillstånd avses en eller flera överföringar av försvarsrelaterade produkter till en eller flera mottagare. Ett sådant ska ha tre års giltighetstid. Individuella tillstånd avser en överföring till en mottagare. Sistnämnda typ av tillstånd ska användas när det är nödvändigt för att skydda medlemsstatens väsentliga säkerhetsintressen eller om det är nödvändigt för efterlevnad av

internationella skyldigheter och åtaganden, t.ex. relevanta internationella icke-spridningsavtal, exportkontrollordningar eller andra internationella överenskommelser.

En annan huvudpunkt i ICT-direktivet är att mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd ska få certifieras. Under 2011 genomfördes möten mellan medlemsstaterna och kommissionen angående de närmare förutsättningarna för certifiering och utformningen av själva certifikaten.

ICT-direktivet påverkar inte reglerna för export ut ur EU. Det innehåller dock en bestämmelse om att medlemsstaterna ska se till att mottagare av försvarsrelaterade produkter som ansöker om exporttillstånd uppger för de behöriga myndigheterna, i de fall den försvarsrelaterade produkten som mottagits från en annan medlemsstat med stöd av ett överföringstillstånd är belagd med exportrestriktioner, att de har iakttagit villkoren för dessa restriktioner samt att de i tillämpliga fall fått det nödvändiga tillståndet från ursprungsmedlemsstaten.

I proposition *Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel* (2010/11:112) föreslog regeringen ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel i syfte att genomföra ICT-direktivet. De föreslagna lagändringarna beslutades av riksdagen (bet. 2010/11:UU3, rskr 2010/11:261). Den 9 juni 2011 utfärdade regeringen lagändringarna. Samma dag beslutade regeringen ändringar i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel i syfte att genomföra ICT-direktivet. Lag- och förordningsändringarna kommer att träda i kraft den 30 juni 2012.

Arbetet inom COARM

I rådsarbetsgruppen COARM (Council Working Party on Conventional Arms Exports) diskuterar EU:s medlemsstater regelbundet tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten om vapenexport och utbyter information om synen på exportdestinationer. En redogörelse för detta arbete, överenskommelser som har träffats och statistik över medlemsstaternas export av krigsmateriel publiceras i en årlig EU-rapport.

Eftersom kriterierna i den gemensamma ståndpunkten spänner över en rad olika politikområden är målsättningen att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan dessa. Sverige verkar aktivt för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna.

Medlemsländerna har också beslutat att systematisera sina insatser för informationsspridning om exportkontrollfrågor till länder utanför EU, s.k. *outreach*. Detta arbete fortsatte under 2011. Syftet är att, med utgångspunkt i EU:s gemensamma ståndpunkt, uppmuntra andra länder att utveckla liknande system för exportkontroll. För att systematisera denna verksamhet har COARM identifierat vilka länder som är aktuella för besök och seminarier, kontaktat dessa samt upprättat en databas över det arbete som görs – både gemensamt av flera EU-länder och bilateralt mellan ett EU-land och ett annat land utanför EU. Avsikten är att verksamheten ska bli mer effektiv och att EU ska kunna ge ett enhetligt budskap om exportkontroll och de värderingar som styr det gemensamma EU-arbetet. Under året har gruppens arbete varit särskilt fokuserat på utvecklingen i Mellanöstern och Nordafrika.

Under 2011 fortsatte EU:s stöd till FN-processen syftande till ett internationellt vapenhandelsfördrag (Arms Trade Treaty, ATT). FN:s institut för nedrustningsforskning (UNIDIR) ledde det praktiska genomförandet av seminarieaktiviteterna (se avsnitt 13 om ATT).

I november 2011 hölls det årliga mötet mellan EU:s COARM-delegater och europeiska intresseorganisationer (NGO:s). Mötet bestod av diskussioner om aktuella delfrågor, som det kommande översynsarbetet (2012) av den gemensamma ståndpunkten och arbetet för en ATT.

Kontroll av vapenförmedling

För att angripa problemet med icke-kontrollerad vapenförmedling och undvika ett kringgående av vapenembargon, antog rådet 2003 en gemensam ståndpunkt (2003/468/GUSP) om kontroll av vapenförmedling. Enligt denna åtar sig medlemsländerna att vidta nödvändiga åtgärder för att kontrollera vapenförmedlingsverksamheten inom deras territorium. För svensk del fanns redan sedan tidigare god kontroll av vapenförmedlingsverksamhet genom bestämmelserna i lagen om krigsmateriel. Inom COARM strävar man efter att arbeta fram lämpliga former för informationsutbyte om registrerade vapenförmedlare mellan medlemsstaterna. I Sverige är ett 30-tal företag registrerade som förmedlare av produkter som är klassificerade som krigsmateriel.

10 Internationell rapportering om vapenöverföringar

FN-registret och annan internationell rapportering om vapenöverföringar

FN:s generalförsamling antog 1991 en resolution om öppenhet i vapenhandeln. Resolutionen uppmanar FN:s medlemsländer att årligen frivilligt redovisa såväl import som export av tunga konventionella vapensystem till ett register som administreras av FN:s institut för nedrustningsforskning, (UNIDIR). Handeln med följande sju kategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter. Efter översyner i FN, senast år 2006, har definitionerna av de olika kategorierna utvidgats, så att flera vapensystem ingår och möjlighet ges att frivilligt även rapportera om små och lätta vapen. Särskild vikt läggs numera vid bärbara luftförsvarssystem (MANPADS) som sedan 2003 ingår i kategorin robotar/robotlavetter. I den frivilliga rapporteringen ingår även uppgifter om staters innehav av ifrågavarande vapen och upphandlingar från den egna försvarsindustrin. I samråd med försvarets myndigheter och ISP sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med ovannämnda resolution årligen överlämnas till FN.

Rapporteringsfrekvensen har varierat över åren. Störst antal länder, 126, rapporterade om sin vapenhandel år 2001. Sammanlagt 170 stater har rapporterat någon gång sedan 1992. För FN-registrets tjugonde år 2011 har 78 av FN:s medlemsstater rapporterat. Genom att rapporter finns från alla större exportörer och från de flesta större importörer beräknas merparten av världens handel med tunga konventionella vapensystem omfattas av registret.

Sveriges andel av världshandeln med tunga vapensystem är fortsatt begränsad. I den rapportering som Sverige kommer att lämna till FN:s vapenregister avseende 2011 redovisas export av Stridsfordon 90 till Nederländerna, Bandvagn S 10 till Frankrike, Pansarbandvagn (MT-LB) till Finland, flygplan JAS 39 Gripen och pansarfordon (Piranha) till Sydafrika och flygplan JAS 39 Gripen till Thailand samt ubåt till Singapore. Uppgifter lämnade till FN-registret finns tillgängliga på FN:s hemsida:

<http://www.un.org/disarmament/convarms/Register/DOCS/20111013RegisterFactsheet.pdf>

Till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) redovisas årligen handeln med tunga vapensystem på samma sätt som till FN.

Wassenaararrangemangets rapporteringsmekanism avseende export av krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret. Dock har vissa kategorier förfinats genom införande av undergrupper och en åttonde kategori tillkommit för små och lätta vapen (SALW). Medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt överenskommen praxis och att ytterligare information då kan lämnas frivilligt. Detta för att i ett tidigt skede kunna uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av vissa produkter och teknik med dubbla användningsområden inrapporteras två gånger årligen.

11 Aktuella frågor om internationella vapenembargon

Vad är ett vapenembargo och när används ett sådant?

Ibland gör händelseutvecklingen i ett land eller en region det nödvändigt för det internationella samfundet att vidta åtgärder för att visa att en regerings handlingar är oacceptabla och förmå den att upphöra med dessa. En sådan åtgärd är att besluta om ett embargo, vilket innebär att handel med ett visst land inte tillåts. Ett vapenembargo kan omfatta alla typer av militär utrustning och därtill knutna tjänster eller bara vissa kategorier. Ofta förekommer undantag för leveranser av viss militär utrustning som ska användas för humanitära ändamål eller för skydd, eller som går till internationella fredsbevarande styrkor i det aktuella landet. Med jämna mellanrum omprövas om embargot ska fortsätta gälla, om villkoren ska ändras eller om embargot helt ska hävas.

Ett embargo tillgrips som regel först när andra internationella politiska påtryckningar misslyckats. Ett embargo bör till sitt innehåll vara klart

definierat och tillfälligt till sin karaktär. Syftet är alltså inte att permanent och på längre sikt reglera exporten av krigsmateriel till ett visst land. Att ett embargo hävs innebär heller inte att vapenexport automatiskt blir tillåten till det aktuella landet. Varje exportlands nationella lagar och regler styr vilka villkor som ska gälla för att bevilja export.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE om vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. EU:s medlemsstater iakttar också fullt ut sådana bindande politiska beslut om vapenembargon.

Inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik kan med enhällighet beslutas om vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa EU-beslut är ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågor. Ett vapenembargo beslutat av EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella regelverk för exportkontroll. EU:s vapenembargon omfattar normalt även förbud mot export av tekniska och finansiella tjänster med anknytning till krigsmateriel. Dessa förbud regleras i EU-rättsliga rådsförordningar.

Aktuella frågor om vapenembargon

Under 2011 tillämpade Sverige 22 vapenembargon mot 21 länder. De länder som berörs av ett aktuellt vapenembargo beslutat av FN eller EU är Afghanistan, Burma, Elfenbenskusten, Eritrea, Guinea, Irak, Iran, Kina, Demokratiska republiken Kongo, Libanon, Liberia, Libyen, Demokratiska Folkrepubliken Korea (Nordkorea), Somalia, Sudan, Sydsudan, Syrien, Vitryssland och Zimbabwe. Till det kommer vapenembargon beslutade av OSSE mot Armenien och Azerbajdzjan. I några av dessa fall gäller dock vapenembargot bara partiellt, t. ex. mot rebellrörelser eller mot enskilda personer, och inte mot regeringen eller landet som sådant. Ytterligare ett FN/EU-embargo avser medlemmar i al-Qaida och är inte knutet till ett visst land. Den del av det vapenembargot som tidigare avsett talibanerna överfördes 2011 av FN till en särskild sanktionsregim mot Afghanistan och kom därmed att öka antalet länder i statistiken. FN och därefter EU beslöt under året också att införa ett vapenembargo mot Libyen som omfattar både export till och import från landet. EU beslöt under 2011 självständigt att också införa vapenembargo mot Syrien och Vitryssland. Därutöver utsträckte EU sitt ursprungligen av FN initierade vapenembargo mot Sudan till att också gälla den under 2011 nybildade staten Sydsudan. Ofta utfärdar flera mellanstatliga organisationer embargo mot samma länder.

En beskrivning av utformningen av de ovan nämnda vapenembargona och av andra gällande sanktioner mot olika länder finns numera på regeringens s.k. sanktionshemsida www.ud.se/sanktioner, som uppdateras löpande. Därifrån kan man också länka till EU:s rättsakter om embargo. OSSEs rapport om vapenembargot mot Armenien och Azerbajdzjan går att finna via SIPRIs hemsida: http://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/azerbaijan.

EU:s vapenembargo mot Kina infördes genom rådslutsatser mot bakgrund av händelserna på Himmelska fridens torg 1989. Sverige tillåter således inte någon krigsmaterielexport till Kina.

FN:s säkerhetsråd införde 2006 genom resolution 1718 bl.a. ett vapenembargo mot Nordkorea. EU antog samma år en gemensam ståndpunkt om ett vapenembargo m.m. mot Nordkorea (vars bestämmelser jämte senare tillägg numera överförts till rådsbeslut 2010/800/GUSP om restriktiva åtgärder mot Demokratiska folkrepubliken Korea). Den utvidgning av sanktionerna mot Nordkorea som säkerhetsrådet beslutade om genom resolution 1874 (2009) berörde inte direkt vapenembargot.

FN:s säkerhetsråd antog 2006, 2007, 2008 och 2010 resolutioner med beslut om sanktioner mot Iran (resolutionerna 1737, 1747, 1803 och 1929). EU har 2007, i linje med sin tidigare policy att inte sälja krigsmateriel till Iran, beslutat om förbud mot export av krigsmateriel m.m. till och från Iran (se numera rådsbeslut 2010/413/GUSP). Någon ändring i vapenembargot har inte skett under 2011.

Liksom andra vapenembargon som har beslutats i EU genomförs förbudet mot export av krigsmateriel till Iran och Nordkorea i medlemsstaternas nationella lagstiftning, i Sverige genom lagen om krigsmateriel. Förbudet mot tillhandahållande av tekniska och finansiella tjänster med anknytning till krigsmateriel genomförs (liksom förbud mot export av produkter med dubbla användningsområden) i en EU-rättslig radsförordning (för Iran numera rådets förordning (EU) nr 961/2010, för Nordkorea rådets förordning (EG) nr 329/2007). Med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner har svenska bestämmelser bl.a. om förbud mot att från Iran köpa, importera eller transportera krigsmateriel införts genom förordningen (2007:704) om vissa sanktioner mot Iran med ändringar (som inte berör vapenimportembargot) i förordningen (2011:174) om ändring i förordning (2007:704) om vissa sanktioner mot Iran. Svenska bestämmelser med förbud mot import m.m. av krigsmateriel från Nordkorea har på motsvarande sätt införts genom förordningen (2011:67) om vissa sanktioner mot Demokratiska folkrepubliken Korea. Införande av liknande bestämmelser beträffande förbud mot import av krigsmateriel från Libyen är planerat.

För en förteckning över EU:s vapenembargon och andra sanktioner se webbplatsen: http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/index_en.htm.

Som beskrivs nedan finns också mycket information på regeringens sanktionswebbplats www.ud.se/sanktioner.

Även på SIPRI:s webbsida finns information om embargon: http://www.sipri.org/databases/embargoes/arms_embargoes_deafult.

12 Internationell handel med vapen

I sin årsbok och i en särskild databas sammanställer SIPRI viss statistik över överföringar av vapen i världen. Statistiken är baserad på trendindikatorvärden och avser överföringar av tyngre konventionella vapen. Enligt senast tillgängliga uppgifter från SIPRI:s databas ökade de samlade överföringarna i världen av tyngre konventionella vapen med 22

procent mellan år 2010 och år 2011, från 24 535 miljoner US-dollar år 2010 till USD 29 954 miljoner US-dollar år 2011. Skr. 2011/12:114

I den sista lista som SIPRI årligen publicerar över exportländer avseende tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler, motorer, luftvärnssystem samt radarsystem och andra sensorer) ligger Sverige för perioden 2007-2011 på 11:e plats med 1,9 procent av världens totala export. Största exportland är USA, som under samma period svarade för 30,5 procent av den totala exporten, närmast följt av Ryssland (23,8 procent), Tyskland (9,2 procent), Frankrike (7,6 procent) och Storbritannien (4,1 procent).

Ledande importörer av tyngre konventionella vapen var under perioden 2007-2011 Indien med 9,9 procent av den totala importen, närmast följt av Sydkorea (5,5 procent), Pakistan (5,4 procent), Kina (4,9 procent) och Singapore (4 procent). Sverige intog en 66:e plats för motsvarande period med 0,2 procent av världens totala import av tyngre konventionella vapen. För ytterligare information se SIPRI:s databas om vapenöverföringar på www.sipri.org.

13 Ett internationellt vapenhandelsfördrag (ATT)

FN:s generalförsamling antog i december 2009 en resolution (res. 64/48) som fastställer att en FN-konferens för att förhandla fram ett internationellt vapenhandelsfördrag, ATT, ska äga rum under fyra veckor i juli 2012. Uppgiften anges vara att förhandla fram ett legalt bindande instrument avseende högsta möjliga gemensamma internationella standarder för överföringen av konventionella vapen. Konferensen ska föregås av en förberedande kommitté som har sammanträtt två veckor under 2010 och två veckor under 2011. Ett sista möte hålls i februari 2012 för att förbereda procedurregler för konferensen.

Processen mot ett ATT, som pågått sedan 2005 då Storbritannien lanserade förslaget om ett globalt vapenhandelsfördrag går nu mot sin kulmen och åtnjuter allttjämt brett stöd i olika ländergrupperingar i FN.

Under 2011 fortsatte EU:s stöd för ATT-processen i form av regionala seminarier i tredje land. Inom EU har en fortlöpande dialog förts mellan medlemsstaterna med deltagande av den nya utrikestjänsten (*European External Action Service*) för att identifiera områden av samsyn där EU:s medlemsstater kan agera samfällt vid den förestående konferensen. En dialog har också upprätthållits med intresserade icke-statliga aktörer på området. Bland EU:s medlemsstater finns betydande kompetens och erfarenhet av exportkontroll som verksamt kan bidra till utformandet av ett effektivt internationellt instrument. Arbetet i den förberedande kommittén har bekräftat det starka intresset för ett fördrag på detta område, men en viss spännvidd existerar allttjämt i fråga om vad som ska omfattas och hur fördraget ska utformas.

Uttrycket små och lätta vapen (SALW) omfattar i princip handeldvapen, som kan bäras och avfyras av en person, och vapen som är avsedda att bäras och användas av upp till tre personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner. Exempel på den senare är kulspjut, granatgevär och bärbara luftvärnsmissiler. I olika internationella fora, såsom FN, EU och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Inga andra typer av vapen orsakar fler dödsoffer och mer lidande än dessa som dagligen används i lokala och regionala konflikter, inte minst i utvecklingsländerna. FN har uppskattat antalet dödsoffer för lätta vapen inom ramen för väpnade konflikter till åtminstone 300 000 personer årligen.

År 2001 antog FN ett handlingsprogram för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen. FN:s arbete syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridningsarbete är också angeläget för att förhindra brottslighet och inte minst terroristbrott. Ett instrument om märkning och spårning av små och lätta vapen antogs i en resolution av FN:s generalförsamling 2005. Under hösten 2011 antog FN:s generalförsamling på nytt två resolutioner, som antas med viss regelbundenhet, för att stärka arbetet med att förhindra olaglig handel med små och lätta vapen. Nästa översynskonferens för FN:s arbete med små och lätta vapen äger rum 2012 och Sverige följer och deltar i planeringen av detta. Översynskonferensen väntas fokusera på gränskontroll, internationellt samarbete och den institutionella ramen. Ett möte med statliga experter äger rum i maj 2012 som förberedelse inför översynskonferensen. Sverige har under året ratificerat FN:s vapenprotokoll som är knutet till FN:s konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet. De lagändringar som var nödvändiga för att Sverige skulle kunna tillträda protokollet trädde i kraft den 1 juli 2011 och innebär i korthet att skjutvapen och vapendelar samt förpackningar med ammunition ska märkas vid tillverkning.

EU reviderade senast år 2002 sin gemensamma åtgärd om bekämpning av destabiliserande anhopning och olaglig spridning av små och lätta vapen. Åtgärden inkluderar numera också ammunition till sådana vapen. Dessutom antogs en EU-strategi med en handlingsplan på samma tema av Europeiska rådet 2005. Rådet publicerar lägesrapporter två gånger om året gällande EU-strategin och dess framsteg. Dessa släpptes i juni och december 2011. År 2008 beslutade EU att främja FN:s spårningsinstrument genom antagandet av en gemensam åtgärd. EU antog också 2008 rådsslutsatser om införandet av en särskild SALW-klausul i internationella avtal mellan EU och tredje länder. Vidare antog rådet ett beslut under 2011 i syfte att stödja FN:s översynskonferens 2012 med särskilda mål.

OSSE antog år 2000 ett dokument om små och lätta vapen som avser kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning och informationsutbyte, säker förvaring samt

överskottsmateriel. År 2003 antog OSSE ett liknande dokument avseende konventionell ammunition. Därutöver fattade OSSE under 2004-2009 flera beslut syftande till att ytterligare stärka arbetet mot olaglig spridning av små och lätta vapen, inklusive bärbara luftförsvarssystem (MANPADS). OSSE antog under 2010 en handlingsplan för SALW, vilken ska ses över under 2012. Sverige har varit en stor givare till OSSE:s konkreta arbete för att hindra olaglig spridning av små och lätta vapen. Inom Wassenaararrangemanget (liksom OSSE) finns rapporteringsskyldighet för handel med dessa vapen, inklusive MANPADS. Sverige verkar för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare, agenter och förmedlare av små och lätta vapen.

Svensk export av små och lätta vapen

Svensk export av små och lätta vapen (SALW) redovisas i bilaga 1 (tabell 12). Värdet av exporten från Sverige av SALW under 2011 uppgick till ca 2 miljarder kronor, varav merparten av exporten utgjordes av s.k. pansarvärnssystem. Sveriges export av bärbara luftförsvarssystem MANPADS (enligt definitionen i FN:s vapenregister) redovisas också i bilaga 1 (tabell 14). Värdet av exporten från Sverige av MANPADS under 2011 uppgick till ca 108 miljoner kronor.

15 Internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet

Sexnationsinitiativet – Letter of Intent (LoI)

De sex stora försvarsindustrinationerna i Europa (Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland) ingick år 2000 ett viktigt försvarsindustriellt samarbetsavtal på regeringsnivå, det s.k. Framework Agreement. Avtalet framförhandlades som en följd av den avsiktsförklaring ländernas försvarsministrar ingick 1998, det s.k. sexnationsinitiativet eller *Letter of Intent* (LoI). Avtalet syftar till att underlätta rationalisering, omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin – och berör i allt väsentligt utbudssidan, d.v.s. de levererande staterna. I sex arbetsgrupper har därefter arbete bedrivits för att omsätta ramavtalets principer i praktik och verklighet. Verksamheten har berört leveranssäkerhet, exportkontroll, säkerhetsskydd, försvarsrelaterad forskning och teknologi, behandling av teknisk information, harmonisering av militära krav samt skydd av kommersiellt känslig information. Under 2010 lanserades, med anledning av att det var 10 år sedan avtalet ingicks, en rapport till försvarsministrarna. Rapporten redovisade genomfört arbete och förslag till fortsatta uppgifter. Mot bakgrund av rapporten har exekutivkommittén under 2011 bland annat beslutat att arbetsgruppen för exportkontrollfrågor under 2012 ska ombildas till en informell arbetsgrupp. Under 2011 har arbetsgruppen för

exportkontrollfrågor, under franskt ordförandeskap, främst fortsatt bereda frågeställningar avseende genomförandet av ICT-direktivet. En dialog har även genomförts med amerikanska exportkontrollmyndigheter avseende utvecklingen av exportkontrollregelverken i USA, inom LoI-kretsen och i EU. Skr. 2011/12:114

Nordiskt samarbete

Det under 2009 ingångna samförståndsavtalet, Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO), inordnar alla nuvarande och framtida samarbeten inom det nordiska försvarsmaterielsamarbetet i en enda enhetlig lednings- och beslutsstruktur.

Sedan tidigare finns även ett nordiskt samarbetsavtal om stöd för försvarsindustrisamarbete inom försvarsmaterielområdet som bl.a. omfattar leveranssäkerhet och exportkontroll. ISP ansvarar för det operativa arbetet avseende exportkontrollfrågorna. Avtalet är för närvarande under översyn mellan parterna.

16 Korruptionsbekämpning inom internationell handel med vapen

Regeringen tar starkt avstånd från varje form av korruption i internationella affärstransaktioner. Bestickning är förbjudet enligt svensk lag. Sverige arbetar aktivt i olika internationella fora för att konventioner som förbjuder bestickning i internationella affärstransaktioner tillämpas på ett effektivt sätt. Det gäller bl.a. OECD-konventionen mot bestickning i internationella affärsförhållanden och FN-konventionen mot korruption.

Regeringen uppmanar företag att följa principerna i FN:s Global Compact som handlar om mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö och anti-korruption och att tillämpa OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

Regeringen välkomnar att initiativ tagits av tillverkare av krigsmateriel först på europeisk basis genom den europeiska branschorganisationen Aero Space and Defense Industries Association in Europe och sedan gemensamt med dess amerikanska motsvarighet för att utveckla och tillämpa en internationell kod för gott uppförande inklusive nolltolerans mot korruption (Global Principles of Business Ethics for the Aerospace and Defence Industry).

Det är också viktigt att frivilligorganisationer som Transparency International bevakar utvecklingen av handeln med krigsmateriel.

Vad är massförstörelsevapen?

Frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen har länge stått högt på den internationella dagordningen. Det finns inte någon legal definition av vad som avses med massförstörelsevapen. Vanligen avses med detta begrepp dock kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. I modern terminologi anses ibland också radiologiska vapen vara ett stridsmedel som omfattas av begreppet. I arbetet för att hindra spridningen av massförstörelsevapen inkluderas också vissa vapenbärare, som är i stånd att bära sådana vapen, såsom ballistiska missiler med lång räckvidd och kryssningsmissiler.

Multilaterala åtgärder för att förhindra spridning av massförstörelsevapen har framför allt tagit sig uttryck i ett antal internationella avtal och mer informella exportkontrollregimer.

Internationella avtal

Vad gäller de internationella avtalen bör särskilt nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (icke-spridningsfördraget, NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (BTWC) samt 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC). Sverige är part i alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12, SÖ 1976:18 samt SÖ 1993:28).

Genom NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna att inte överföra atombränsle eller särskilt klyvbart material, eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material, till någon icke-kärnvapenstat med mindre än att materialet eller utrustningen står under det Internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll.

I BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel.

Likaledes föreskriver CWC att dess parter varken direkt eller indirekt ska överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och främja nedrustning så innehåller de också bestämmelser om att parterna ska främja handel för fredliga ändamål. Detta beror på att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden.

De multilaterala exportkontrollregimerna

För att förstärka det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder på eget initiativ slutit sig

samman i fem multilaterala exportkontrollregimer: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaararrangemanget (WA).

Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen, och att skapa större enhetlighet i deltagande länders exportkontroll av dessa. Till stöd för detta arbete har respektive regim en lista med produkter som är under kontroll. Listorna revideras regelbundet. Arbetet omfattar även utbyte av information om spridningsrisker samt kontakter med tredje land för att främja regimernas icke-spridningsmålsättningar.

Grunden för samarbetet i exportkontrollregimerna är en gemensam politisk vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen. Detta uppnås genom en nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska. Deltagande i regimerna underlättar samtidigt uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelseerna i internationella avtal om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

Grundläggande begrepp inom regimerna

Två nyckelbegrepp i det multilaterala samarbetet är avslag och konsultationer. En medlem i en regim som har nekat ett exporttillstånd för en specifik transaktion med hänvisning till regimens målsättningar förväntas informera de övriga medlemmarna om sitt beslut. De övriga förväntas då konsultera den stat som utfärdade detta avslag om de avser besluta om exporttillstånd för en motsvarande transaktion. Detta konsultationsförfarande brukar benämnas som principen om *"no undercut"* och syftar till att förhindra att ett land beviljar exporttillstånd för en produkt som redan nekats utförelse av ett annat land.

Exportkontrollregimerna efter den 11 september 2001

Terroristattacker i New York och Washington den 11 september 2001 förorsakade massförstörelse utan att massförstörelsevapen kom till användning. Spridningen av mjältbrandsbakterier i USA under hösten 2001 visade att biologiskt material, som kan användas som biologiskt stridsmedel, hade kommit i orätta händer. Dessa händelser och risken för att terrorister får tillgång till massförstörelsevapen har i hög grad bidragit till att samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna också kommit att inriktas på terroristhotet. Ett första steg har varit att uttryckligen slå fast i regimernas grunddokument att ett av syftena med verksamheten just är att förhindra spridning av produkter med dubbla användningsområden till terrorister. En annan åtgärd är att det informationsutbyte som äger rum inom regimerna även inriktas på spridningsriskerna till icke-statliga aktörer.

För att ytterligare stärka exportkontrollen har regimerna också infört en s.k. generalklausul i riktlinjerna för deltagande länders nationella regelverk. Genom generalklausulen ges en grund för att även kunna kontrollera export av sådana produkter och teknologier som inte är uppförda på regimernas kontrollistor, om det finns skäl att misstänka att de kan komma att användas i samband med massförstörelsevapen och deras vapenbärare.

Zanggerkommittén

Zanggerkommittén, som bildades 1974, behandlar frågor om exportkontroll relaterat till det nukleära icke-spridningsfördraget (NPT). Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och materiel som konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material. NPT föreskriver att export av sådan utrustning och materiel till en icke-kärnvapenstat, liksom klyvbart material, endast får ske om det klyvbbara materialet underställs IAEA-kontroll. Utrustningen och materielen anges i kommitténs kontrollista, som uppdateras i ljuset av den tekniska utvecklingen. Listan finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev.2). Mer information finns på www.zanggercommittee.org.

Nuclear Suppliers Group

Nuclear Suppliers Group (NSG) har sitt ursprung i den s.k. "Londonklubben", som bildades i mitten av 1970-talet. NSG:s arbete avser exportkontroll av produkter som finns listade i Part 1 och Part 2 i NSG:s riktlinjer, däribland produkter för nukleärt bruk samt andra PDA-produkter, som kan användas i samband med kärnvapen. Produkterna finns återgivna i IAEA:s informationscirkulär nr 254, som innehåller de två kontrollistorna för respektive varugrupp (INFCIRC/254/Rev.10/Part 1 och INFCIRC/254/Rev.8/Part 2).

Under 2011 fortsatte arbetet med en listöversyn i NSG. Arbetet med att stärka regimen riktlinjer ifråga om exportkontroll av särskilt känslig utrustning avslutades framgångsrikt efter flera års förhandlingar. Regimens plenarmöte i Noordwijk i Nederländerna den 20-24 juni behandlade bl.a. frågan kring kärntekniskt samarbete med Indien, inklusive de åtaganden som gjorts från indisk sida för att samarbetet ska vara möjligt. Under mötet belystes också frågan om NSG:s samtal med icke-medlemsstater och betydelsen av transparens, samtidigt som vikten av konfidentialitet medlemsstaterna emellan underströks. Vid plenarmötet redogjorde medlemsstaterna också för sitt implementeringsarbete avseende FN-resolutioner med bäring på NSG. Europeiska kommissionen är observatör i regimen. NSG:s ordförande under 2010/2011 var Nya Zeeland och under 2011/2012 innehar Nederländerna ordförandeskapet. Mer information finns på NSG:s hemsida www.nuclearsuppliersgroup.org.

Australiengruppen

Australiengruppen (AG) bildades 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera medlemsländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen (CBW). Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. År 1990 beslutades dock att utöka kontrollistorna till att även omfatta mikroorganismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel.

I centrum för AG:s arbete under 2011 stod bl.a. fortsatt informationsutbyte om utveckling av nya teknologier med potential för CBW-relaterad verksamhet, bl.a. diskuterades utvecklingen inom syntetisk biologi.

Under senare år har arbetet med att informera medlemmarnas nationella industri- och forskningsinstitutioner etc. om icke-spridning av CBW kommit att bli en allt viktigare fråga inom AG. Mer information finns på www.australiagroup.net.

Missilteknologikontrollregimen

Missilteknologikontrollregimen, MTCR, grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler, raketer och missiler för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av missiler.

Under 2011 fortsatte arbetet inom MTCR med att bl.a. se över innehållet i listorna med kontrollerade produkter, utbyta information om känslig spridning av missilutrustning, teknologisk utveckling, nationella program och upphandlingsstrategier samt bedriva utåtriktad verksamhet till en rad länder. Det finns f.n. ett stort antal identifierade icke-medlemsländer som är föreslagna för *outreach*-verksamhet. I MTCR står alltså ett flertal EU-länder utanför regimen. Deras medlemskap blockerades även år 2011 av politiska skäl. MTCR:s ordförande under 2011 var Argentina. Vid den senaste plenaren valdes Sverige att sitta som vice ordförande i den tekniska undergruppen (Technical Experts Meeting) för att under 2013 ta över ordförandeskapet i densamma.

Information om MTCR finns på www.mtc.info.

Wassenaararrangemanget

Wassenaararrangemanget (WA) bildades 1996 som en efterföljare till det multilaterala exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom kommittén ”*Coordinating Committee on Multilateral Export Controls*” (COCOM). Arrangemangets arbetsfält är kontrollen av konventionella vapen samt varor och teknologi med dubbla användningsområden som inte kontrolleras i andra regimer. Det utgör därmed ett viktigt

komplement till arbetet i övriga regimer vilka uteslutande fokuserar på massförstörelsevapen samt vissa vapenbärare. Skr. 2011/12:114

Syftet med regimen verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja öppenhet och ett ansvarsfullt agerande rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar. Grundsynen i Wassenaararrangemanget är att handel med de varor som återfinns på kontrollistorna ska vara tillåten, men att den måste ske under kontrollerade former.

Wassenaararrangemangets bredare produktinriktning återfinns i de två kontrollistor som är fogade till regimen grunddokument *Munitions List*, omfattande konventionell krigsmateriel, samt *List of Dual-Use Goods and Technologies*, omfattande produkter och teknologi med både civila och militära användningsområden som inte återfinns på övriga regimers kontrollistor. Båda Wassenaar-listorna är i praktiken vägledande för innehållet i EU:s motsvarande kontrollistor. Wassenaararrangemanget håller årliga plenarmöten på senhösten (i december 2011 under ordförandeskap av Tjeckien). Under plenaren behandlas frågor av principiell betydelse för samarbetets fortsatta utveckling. På grundval av löpande tekniskt arbete under året beslutas också formellt om uppdateringar av kontrollistorna som beaktar den tekniska utvecklingen avseende konventionella- och massförstörelsevapen. Under plenarmötet i december 2011 antogs resultaten av den översynsprocess som pågått under året och som äger rum vart fjärde år enligt arrangemangets grunddokument. Ett antal nya konsensusrekommendationer antogs som beskriver god exportkontroll i olika avseenden. Mer information finns på www.wassenaar.org.

18 FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och Proliferation Security Initiative (PSI)

I april 2004 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1540. Med stöd av kapitel VII i FN-stadgan fastställer resolutionen genom bindande beslut skyldigheter för alla FN:s medlemsstater i syfte att förhindra och avhålla statliga och icke statliga aktörer från att få tillgång till massförstörelsevapen och deras vapenbärare samt produkter med koppling till sådana vapen. Avseende exportkontroll fastslås bl.a. att alla stater ska inrätta effektiv nationell kontroll av export, transittrafik, omlastningar och vidareexport. Resolutionen innehåller även bestämmelser om bistånd till andra länder för genomförandet av de åtgärder som den förutsätter.

Genom resolution 1540 beslöts också att inrätta en kommitté knuten till säkerhetsrådet med uppgift att rapportera till rådet för dess granskning om genomförandet av resolutionen. Vidare uppmanades FN:s medlemsländer att rapportera till kommittén om åtgärder som de vidtagit för att genomföra resolutionen. Mandatet för 1540-kommittén har förlängts tre gånger, senast i april 2011, med en ny mandatperiod till april 2021.

En internationell verksamhet som har beröringspunkter med, och är delvis överlappande med resolution 1540, är ”*Proliferation Security*

Initiative” (PSI). EU och Sverige stöder detta initiativ, som syftar till att, Skr. 2011/12:114 inom ramen för folkrätten och nationell rätt, förhindra transporter till obehöriga mottagare av massförstörelsevapen och insatsvaror till sådana. De svenska myndigheter som berörs samordnar sitt arbete på området och har genomfört scenariobaserade diskussionsspel för att utveckla sin samverkansförmåga.

19 FN- och EU-sanktioner när det gäller icke-spridning och exportkontroll

Internationella sanktioner

Sanktioner är ett värdefullt instrument för internationella ansträngningar att trygga fred och säkerhet. Sanktioner gör det möjligt för det internationella samfundet att på fredlig väg försöka påverka en stats beteende genom olika ekonomiska och politiska åtgärder. Syftet med att vidta sanktioner är att påverka en stat att upphöra med ett visst beteende eller att genomföra vissa reformer. Det kan till exempel röra sig om att förmå en stat att upphöra med systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter eller att försöka få staten att ansluta sig till vissa demokratiska principer.

Sedan ett antal år tillbaka använder sig det internationella samfundet främst av så kallade riktade sanktioner för att försöka påverka. Riktade sanktioner vänder sig mot en specifik vara, organisation eller individ, i stället för generellt mot ett land. På så sätt kan sanktionernas effekter på civilbefolkningen lättare undvikas samtidigt som sanktionerna ger tydligare signaleffekter för dem de avser att påverka.

Vid sanktioner riktade mot individer måste särskild hänsyn tas till rättssäkerhetsaspekter och respekten för grundläggande fri- och rättigheter.

FN- och EU-sanktioner

FN-stadgans kapitel VII utgör grunden för det internationella samfundets sanktioner. När säkerhetsrådet beslutat om sanktioner är medlemsstaterna folkrättsligt förpliktade att genomföra åtgärderna och införliva bestämmelserna i sina egna rättssystem.

EU kan besluta om internationella sanktioner inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Det kan antingen vara beslut om att genomföra FN:s sanktioner eller självständiga beslut om sanktioner. Detta sker genom att EU:s ministerråd antar ett rådsbeslut (tidigare en gemensam ståndpunkt). Detta förpliktigar EU:s medlemsstater att genomföra åtgärderna antingen gemensamt eller på nationell nivå. De åtgärder som faller inom unionens behörighet genomförs sedan i en EU-förordning som blir direkt tillämplig i nationell rätt. EU-förordningen kan föreskriva att vissa uppgifter ska utföras av särskilda behöriga myndigheter i varje medlemsland. Andra åtgärder enligt rådsbeslutet faller under medlemsstaternas behörighet och genomförs i nationell lagstiftning.

Med anledning av Nordkoreas kärnvapenprov i oktober 2006 beslutade FN:s säkerhetsråd om sanktioner mot Nordkorea (resolution 1718). Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken beslutade EU:s medlemsstater att gemensamt genomföra sanktionerna (rådets gemensamma ståndpunkt 2006/795/GUSP). FN:s och EU:s beslut innebär bl.a. att det är förbjudet att exportera krigsmateriel till Nordkorea samt att det är förbjudet att exportera materiel eller teknik som kan bidra till Nordkoreas program med anknytning till kärnvapen, andra massförstörelsevapen eller ballistiska robotar. Efter nytt kärnvapenprov och missiluppskjutning våren 2009 beslutade säkerhetsrådet om utvidgade sanktioner mot Nordkorea (resolution 1874). EU:s beslut om genomförande av dessa innebär vissa ytterligare utvidgningar av sanktionerna, bl.a. genom att antalet för export till Nordkorea förbjudna produkter väsentligt utökades. Numera finns bestämmelserna samlade i rådsbeslut 2010/800/GUSP.

Förbuden regleras i rådets förordning (EG) nr 329/2007, vilken är direkt tillämplig och gäller som lag i Sverige. Den har ändrats bl.a. genom rådets förordning (EU) nr 1283/2009. I förordningen finns vissa möjligheter till undantag från sanktionerna. ISP, SSM, Finansinspektionen och Försäkringskassan är behöriga myndigheter för bl.a. tillståndsgivning enligt rådsförordningen.

En betydande del av sanktionerna har nära beröring med regeringens insatser för icke-spridning och exportkontroll av varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen. Det gäller

- förbud mot export och import av samtliga produkter med dubbla användningsområden enligt EU:s förteckning över sådana produkter,
- förbud mot bistånd och investeringar med anknytning till produkter med dubbla användningsområden enligt denna lista.

Sanktionsregimen omfattar även frysning av ekonomiska tillgångar för individer och enheter med anknytning till Nordkoreas program för massförstörelsevapen, inklusive ett förbud att göra tillgångar tillgängliga för dessa. Listan över vilka som omfattas av dessa individuellt riktade sanktioner utökades av EU i december 2011 i samband med en översyn. Sanktionerna mot Nordkorea omfattar också ett vapenembargo, som i huvudsak genomförs i nationell rätt. Särskilda kontroller möjliggörs av laster till och från Nordkorea.

Iran

FN:s säkerhetsråd antog 2006 och i början av 2007 resolutioner (1737 respektive 1747) med beslut om sanktioner mot Iran. Iran hade då inte hörsammat Internationella atomenergiorganets (IAEA) upprepade resolutioner, som bl.a. uppmanade Iran att suspendera verksamheten för anrikning av uran och inte heller accepterat ett erbjudet förhandlingsförslag. Bakgrunden var misstankarna att Iran håller på att bygga upp en kapacitet att utveckla kärnvapen och vapenbärare för

kärnavapensystem. I mars 2008 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1803 Skr. 2011/12:114 som skärpte sanktionerna. Ytterligare skärpningar beslutades av säkerhetsrådet med resolution 1929 i juni 2010. Syftet med resolutionerna är att påverka Iran att agera på ett sådant sätt att omvärlden kan återfå förtroende för att Irans kärntekniska verksamhet har uteslutande civila och fredliga syften.

Sanktionerna har genomförts i EU genom gemensamma ståndpunkter och EG-förordningar som efterhand kompletterats. Bestämmelserna finns numera samlade i rådsbeslut 2010/413/GUSP och rådsförordning (EU) nr 961/2010. EU:s förordningar är direkt tillämpliga i Sverige och gäller som svensk rätt. Förordningarna innehåller vissa möjligheter till undantag från sanktionerna. ISP, SSM, Finansinspektionen, Försäkringskassan och Kommerskollegium är behöriga myndigheter för bl.a. tillståndsgivning enligt EU-förordningarna.

En betydande del av sanktionerna har nära beröring med regeringens insatser för icke-spridning och exportkontroll av varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen. Det gäller

- förbud mot export och import av produkter med dubbla användningsområden enligt EU:s förteckning över sådana produkter, med undantag för dess kapitel 5, samt vissa specifikt för Iran tillagda produkter,
- förbud mot bistånd och investeringar med anknytning till motsvarande produkter med dubbla användningsområden,
- krav på tillstånd för export av vissa andra produkter med dubbla användningsområden,
- krav på tillstånd för bistånd och investeringar med anknytning till dessa andra produkter med dubbla användningsområden.

Sanktionsregimen omfattar även frysning av ekonomiska tillgångar för individer och enheter med anknytning till Irans program för massförstörelsevapen, inklusive ett förbud att göra tillgångar tillgängliga för dessa. Antalet personer och enheter som omfattas av dessa individuellt riktade sanktioner utökades under 2011 betydligt genom beslut av EU i maj respektive i samband med en översyn i december. Sanktionerna mot Iran omfattar också ett vapenembargo, som i huvudsak genomförs i nationell rätt. Särskilda kontroller möjliggörs av laster som transporteras av vissa iranska transportföretag. Det finns krav på tillstånd för att genomföra större finansiella transaktioner mellan EU och iranska subjekt, och sådana ska vägras bl.a. om transaktionen kan bidra till något som är känsligt ur spridningssynpunkt.

Ytterligare information om sanktionerna

Utrikesdepartementet har sammanställt information om genomförandet av sanktionerna mot bl.a. Nordkorea och Iran på webbplatsen www.regeringen.se/sanktioner. Även ISP tillhandahåller information om detta på sin hemsida, www.isp.se.

Exportkontrollregimerna och EU

Arbetet inom EU på området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA), är nära förbundet med det internationella arbete som utförs inom exportkontrollregimerna. I Bryssel sker samordningen närmast i rådsarbetsgrupperna Council Working Group on Non-proliferation (CONOP), som hanterar icke-spridningsfrågor generellt, samt i Working Party on Dual-use Goods (WPDU) som bl.a. arbetar med policyfrågor samt uppdatering av den kontrollista med PDA som faller under rådets förordning (EG) nr 428/2009. I det följande behandlas arbetet i WPDU.

Årets arbete med kontrollistorna

De förändringar som görs i regimernas kontrollistor under året lyfts därefter in i bilaga I till den ovan nämnda EU-förordningen och blir juridiskt bindande för EU:s medlemsstater. Ändringar som gjorts i regimlistorna t.o.m. år 2009 har införts i EU:s kontrollista genom rådets förordning (EG) nr 428/2009. Den trädde i kraft i augusti 2009. Nya uppdateringar har diskuterats under 2011 men ännu inte antagits.

Arbetet inom WPDU

EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen från 2003 innehåller ett åtagande att stärka effektiviteten i exportkontrollen avseende PDA-produkter i Europa. Ett grundläggande skäl för kravet att förbättra exportkontrollen är att det inom EU tillverkas åtskilliga känsliga produkter som skulle kunna missbrukas i samband med massförstörelsevapen. De exportkontrollåtgärder som krävs inom EU måste samtidigt vara proportionella mot spridningsrisken och inte onödigt störa den inre marknaden eller de europeiska företagens konkurrenskraft.

Verksamheten inom WPDU under 2011 har omfattat samordning mellan medlemsländerna vad gäller hanteringen av kontroll av PDA utanför kontrollistor. Främst har det gällt utformning av djupare samarbete för att förhindra spridning av nukleära produkter och missilprodukter till Iran.

Under 2011 antogs kommissionens förslag om utökade s.k. generella exportlicenser på EU-nivå (CGEA) av Europaparlamentet. De nya generella licenserna infogas i bilaga II i PDA-förordningen. Arbetet kring en databas avseende medlemsstaternas notifieringar av avslag på ansökningar om exporttillstånd enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 som pågått sedan ett antal år tillbaka lanserades under 2011.

Under 2011 presenterade kommissionen en s.k. *Grönbok om granskning av EU:s exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden*, som syftar till att inleda en bred allmän diskussion om hur EU:s nuvarande system för kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden fungerar. Detta samråd genomförs i syfte att samla

in information från det civila samhället, icke-statliga organisationer, Skr. 2011/12:114 industrin, den akademiska världen och medlemsstaternas regeringar om detaljerade bestämmelser om den nuvarande exportkontrollen. Detta för att förbereda översynen av systemet samt den gradvisa reformen av EU:s system för kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden för att anpassa den till snabbt föränderliga omständigheter i den moderna världen. Resultaten av samrådet kommer därför att bidra till att identifiera styrkor och svagheter i det nuvarande systemet och kartlägga en långsiktig vision av ramverket för EU:s exportkontroll. Ambitionen är att resultatet ska omsättas i konkreta ändringar av det nuvarande systemet, och till förberedandet av en långsiktig strategi för utveckling av exportkontrollen i EU.

Kommissionen presenterade också i slutet av 2011 ett förslag till ändring av PDA-förordningen, vilket innebär att befogenhet delegeras till kommissionen att dels ändra bilaga I i PDA-förordningen i enlighet med de ändringar som kontinuerligt görs av kontrollistorna i de multilaterala exportkontrollregimerna, dels anta akter för att snabbt avlägsna destinationer och/eller produkter från tillämpningsområdet för EU:s generella exporttillstånd. En diskussion om förslaget har inletts i WPDU.

EU-samordning inom de multilaterala exportkontrollregimerna

Enligt EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen ska medlemsstaterna arbeta för att bli en ledande samarbetspartner när det gäller exportkontrollregimerna, bl.a. genom samordning av EU:s ståndpunkter inom regimerna. Ett gemensamt agerande från EU-ländernas sida i de olika regimerna har framförallt haft i syfte att stödja de ansökningar från EU-länder som inte är medlemmar i de olika regimerna.

EU:s uppfattning är sedan länge att alla EU:s medlemsstater ska erbjudas medlemskap i alla exportkontrollregimerna. Det svenska EU-ordförandeskapet hösten 2009 verkade aktivt för detta. Huvudskalet är strävan att upprätthålla en för alla EU-länder harmoniserad och effektiv nationell exportkontroll baserad på regimernas kontrollistor, riktlinjer för exportkontroll och informationsutbyte om spridningsrisker. EU-området utgör en hemmamarknad för de allra flesta produkter med dubbel användning. Handeln inom EU är inte export. Däremot utgör utförsel av varor och teknologi till tredje land export. Därmed är EU:s medlemsländer beroende av varandras exportkontrollsystem. Även av detta skäl får medlemskapsfrågan i exportkontrollregimerna en viktig dimension.

Genom beslut i NSG och AG är samtliga EU-länder numera medlemmar i dessa regimer. I MTCR har motsvarande beslut ännu inte fattats beträffande Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Slovakien, Slovenien och Rumänien. Avseende WA gäller detta för Cypern.

Det nordisk-baltiska samarbetet

Det nordisk-baltiska samarbetet rörande exportkontrollfrågor har breddats och fördjupats. Som ett led i detta arbete sker numera regelbundna möten mellan företrädare för de nordiska och baltiska länderna. Mötena ger

möjlighet till utbyte av information och överväganden rörande aktuella Skr. 2011/12:114 exportkontrollfrågor på både krigsmaterielområdet och området för produkter med dubbla användningsområden.

21 Att sprida exportkontrollpolitiken

En stor del av det svenska nationella informationsarbetet om exportkontroll sköts av ISP. Internationellt genomförs en omfattande informationsverksamhet av en rad stater och organisationer. Denna verksamhet syftar till att förstärka det internationella exportkontrollsystemet genom att öka förståelsen för behovet av exportkontroll och de krav denna ställer. Arbetet inriktas främst på de länder och regioner som för närvarande inte deltar aktivt i den multilaterala verksamheten inom regimerna och på krigsmaterielområdet. Dessa länder har ofta ett etablerat nationellt exportkontrollsystem, men saknar ett internationellt kontaktnät. Förutom den rena informationsverksamheten under möten och seminarier ges även tillfälle att ha en öppnare diskussion om olika problemområden och spridningsrisker. På så sätt ges möjlighet att utvidga det internationella samarbetet i frågor som engagerar de flesta ansvarstagande exporterande länder.

Inom EU har medlemsländerna sedan flera år bedrivit informationsverksamhet och gjort uppvaktningar i länder utanför EU för samtal om exportkontrollpolitiken. Fokus på krigsmaterielområdet har legat på EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport och hur den fungerar i praktiken. På området för produkter med dubbla användningsområden har fokus legat på att informera om rådets förordning nr 428/2009 och hur den tillämpas i enskilda medlemsländer. Inom ramen för EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen har de senaste åren igångsatts ett arbete syftande till att stärka nationell exportkontroll i tredjeland genom seminarier och tekniskt bistånd från EU:s sida. Detta arbete bygger också på FN:s säkerhetsrådsresolution 1540. ISP har under 2011 fortsatt medverkat i EU-projekt för att byta erfarenheter inom området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden främst i östra Europa och i Kaukasus. Projekten leds av Tysklands motsvarighet till ISP, Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, BAFA.

Det finns vidare ett stort intresse inom de multilaterala exportkontrollregimerna för att ha en god dialog med länder utanför regimerna och med intresseorganisationer. Syftet med dessa kontakter är att skapa öppenhet kring regimernas verksamhet, främja deras ickespridnings-målsättningar, inklusive anslutning till regimernas riktlinjer för nationell exportkontroll och vid behov kunna erbjuda tekniskt bistånd för stärkande av de nationella exportkontrollsystemen. Verksamheten bedrivs inom ramen för regimernas utåtriktade aktiviteter.

Svensk krigsmaterielexport år 2011

Inledning

Inspektionen för strategiska produkter följer kontinuerligt marknadsföring och export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och förser regeringen med det statistiska underlaget för redovisningen av den svenska exporten av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Nedan följer några kommentarer till tabellerna om krigsmateriel, utförseltillstånd, faktiska leveranser, leasing, tillverkningsrätt, samarbete och militärt inriktad utbildning.

De företag som har tillstånd att tillverka och tillhandahålla krigsmateriel – för närvarande 144 stycken varav ett 40-tal är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP.

Kategorier av krigsmateriel

För att de siffror som redovisas för svensk krigsmaterielexport ska bli lättare att jämföra med dem som redovisas i övriga EU-länder, specificeras krigsmaterielkategorierna i enlighet med EU:s militära lista. I tabell 19 finns en lista som jämför de svenska kategorierna och de europeiska. Här räknas också de viktigaste produkttyperna upp för varje kategori. Information om innehållet i respektive kategori finns i bilaga 5.

I EU:s militära lista görs ingen uppdelning mellan krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK) som i Sverige. I skrivelsen redovisas därför en uppdelning på KS/ÖK parallellt med EU:s militära listas beteckningar (ML). Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

När det i en tabell anges att utförseltillstånd beviljats eller export skett inom en viss kategori innebär detta att en eller flera av kategorins produkter avses, eller delkomponenter till dessa. Det betyder dock inte att utförseltillstånd har beviljats för eller export skett av samtliga produkter inom varje materielkategori.

Alltför långtgående slutsatser vad beträffar trender i exporten kan inte dras, eftersom exporten totalt sett är så pass liten att den inte rymmer ett jämt flöde av materiel i alla kategorier som produceras i Sverige, utan snarare uppvisar en tyngdpunkt som förskjuts över tiden beroende på vilka exportkontrakt som industrin erhållit.

Utförseltillstånd

Utförseltillstånden för exportförsäljning avser å ena sidan många små transaktioner av exempelvis reservdelar eller ammunition, å andra sidan ett begränsat antal omfattande transaktioner av stora system som levereras över flera år. Större affärer, som inte nödvändigtvis förekommer varje år, kan påverka ett enskilt års resultat påtagligt. Mot denna bakgrund uppvisar statistiken över beviljade utförseltillstånd avsevärda skillnader från år till år.

Däremot uppvisar omfattningen av den faktiska exporten inte samma fluktuationer från år till år. Detta beror på att den utförsel som sammanhänger med ett värdemässigt omfattande utförseltillstånd normalt sprids ut över flera år.

I de fall där endast ett eller två utförseltillstånd har beviljats, redovisas ett närmevärde, i syfte att skydda kommersiella intressen respektive försvarshemligheter.

Faktiska leveranser m.m.

Utförselstatistiken från ISP grundar sig på exportföretagens och myndigheternas lagstadgade redovisning av det fakturerade värdet av levererad materiel.

Förändringar från ett år till ett annat i den statistik som redovisas ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. En enstaka större leverans ett år kan som nämnts medföra kraftiga utslag i statistiken.

Den svenska krigsmaterielexporten redovisas även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på Tullverkets uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). Statistiken från SCB skiljer sig dock från den som redovisas av ISP. I SCB:s statistik, som redovisas under rubriken "Vapen och ammunition", ingår både produkter som klassificeras som krigsmateriel och civila produkter. Militära flygplan, fordon och fartyg redovisas under andra rubriker. Vidare omfattar SCB:s statistik produkter som passerat gränsen för reparationer i Sverige eller i utlandet. I ISP:s statistik redovisas dessa inte som export för försäljning. SCB:s siffror är således inte jämförbara med ISP:s statistik och redovisas inte i denna skrivelse.

Följdleveranser

Det kan ibland vara av intresse att närmare studera hur stor andel av utförseltillstånden för försäljning till ett visst land som avser s.k. följdleveranser. I tabell 8 lämnas en sådan redogörelse för länder utanför EU/OECD. Där redovisas också vilken typ av materiel som omfattas av nya tillstånd.

Leasing

Svensk försvarsindustri och Försvarets materielverk (FMV) har under de senaste åren alltmer kommit att sluta olika former av leasingavtal med utländska kunder. Bakgrunden till detta kan sökas i den internationella utveckling på senare år där internationella operationer ofta innebär omedelbara operativa behov av materiel där normala upphandlingsformer inte klarar kraven tidsmässigt.

Modern materiel tillverkad för det svenska försvaret har också blivit tillgänglig som ett resultat av den minskade organisationen samt den förändrade hotbilden utan omedelbara hot mot Sverige.

Ett exempel är den leasing som genomfördes till Storbritannien, Kanada samt Italien av artillerilokaliseringsradar.

Under år 2005 levererade FMV 14 JAS 39 Gripen till Tjeckien som ett resultat av det leasingavtal för perioden 2005–2015 som slöts mellan Sverige och Tjeckien 2004.

Under 2007 slutlevererade FMV 14 JAS 39 Gripen till Ungern och under 2011 inledde Förvarsexportmyndigheten en omförhandling av avtalet (i januari 2012 skrevs ett nytt avtal med förlängd leasingtid intill 2026 då avtalet övergår i köp).

Vidare har Saab Electronic Defence System tillstånd att leasa ut spaningsradar GIRAFFE AMB till Storbritannien och Australien (avtalen avses att avslutas under 2012).

Under 2011 beviljades inga tillstånd för leasing.

Leasingavtal med utländska kunder inkluderas inte i underlaget för exportstatistik då det inte utgör en försäljning.

Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m.

Under år 2011 har två tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utanför Sverige. Tillstånden har avsett Pakistan och Republiken Korea.

Vidare har sju samarbetsavtal avseende gemensam utveckling eller produktion granskats och godkänts under 2011 (se tabell 10). Prövningen av ärenden rörande upplåtelse av tillverkningsrätt och samarbete med utländsk part sker, oavsett materieltyp, med de strängare kriterier som gäller för export av krigsmateriel för strid, eftersom sådant samarbete i regel medför en mer långsiktig bindning än regelrätt export. Sådana avtals omfattning, deras utsträckning i tiden, vidareexportklausuler, m.m. granskas därvid i detalj.

Regeringen har med stöd av lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskrivit en skyldighet att, för den som har upplåtit tillverkningsrätt avseende krigsmateriel till någon i utlandet eller som ingått avtal om samarbete med någon i utlandet, årligen redovisa huruvida avtalen fortfarande är i kraft, om tillverkning eller annat samarbete alltjämt förekommer samt hur samarbetet bedrivs. Under 2011 har åtta företag redovisat ägande i 66 utländska rättssubjekt i 33 länder. 20 företag redovisade sammanlagt 144 licens- och samarbetsavtal i 37 länder.

Militärt inriktad utbildning

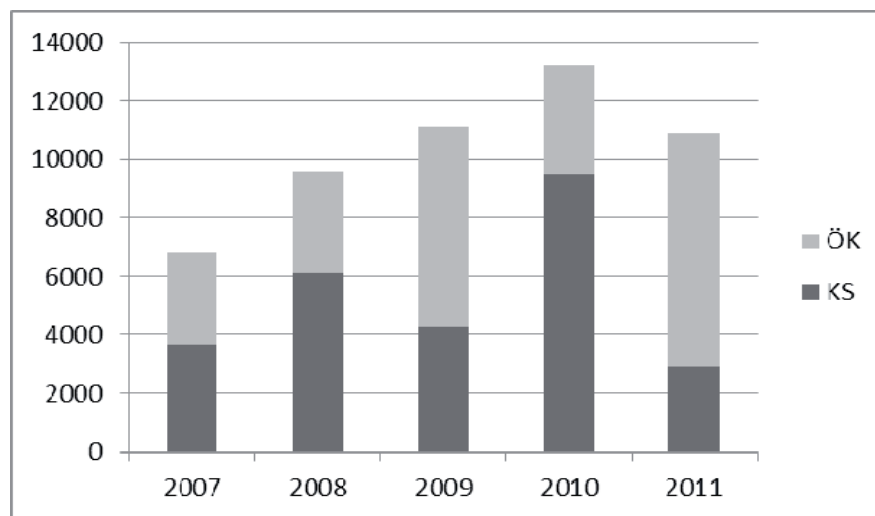
Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får enligt lagen om krigsmateriel inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av ISP. Förbudet gäller inte utbildning som är knuten till försäljning av krigsmateriel för vilken utförelsetillstånd erhållits.

Två tillstånd för militärt inriktad utbildning utfärdades under 2011.

Tabell 1. Värde av beviljade utförelsetillstånd under åren 2007-2011 uppdelat på krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK)

År	Värde i löpande priser, miljoner kronor			Förändring i procent		
	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
2007	6 832	3 679	3 153	- 55	+73	-76
2008	9 604	6 095	3 508	+40	+66	+11
2009	11 103	4 252	6 851	+16	-30	+95
2010	13 228	9 501	3 727	+19	+123	-46
2011	10 898	2 960	7 937	- 18	-69	+113

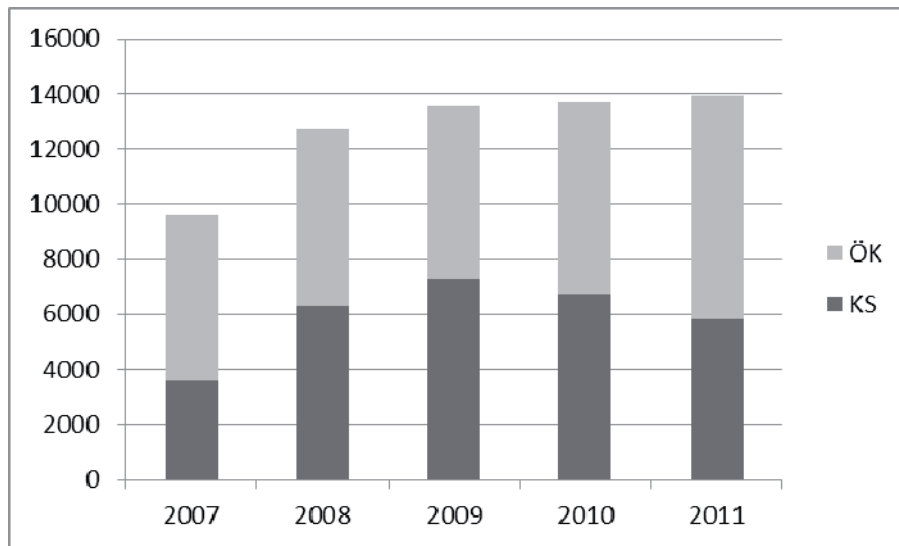
Tabell 2. Värdet av utförelsetillstånd uppdelat på krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK) 2007-2011 (mnkr)

Tabell 3. Faktisk krigsmaterielexport 2007-2011 jämförd med total varuexport

År	Sveriges totala varuexport (löpande priser) mnkr	Krigsmaterielexport						
		Andel av varu-exp. %	Löpande priser, mnkr			Förändring i procent		
			Total	KS	ÖK	Total	KS	ÖK
2007	1 141 400	0,84	9 604	3609	5995	-7	+25	-20
2008	1 195 300	1,06	12698	6326	6372	+32	+75	+6
2009	998 100	1,36	13561	7288	6273	+7	+15	-2
2010	1 138 900	1,21	13745	6747	6998	+1	-7	+12
2011	1 213 600	1,15	13914	5840	8074	+1	-13	+15

Tabell 4. Faktisk krigsmaterielexport 2007-2011 (mnkr)

Tabell 5 Utförseltillstånd och faktisk export under 2011 fördelade på mottagarländer och produktkategorier (mnkr)

Region /land	Beviljade utförseltillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mnkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mnkr
EU	354	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22	1 957,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22	2 772,2
Belgien	18	3, 5, 8	54,9	3, 5, 8, 15	24,2
Bulgarien	2	1,3	2,5	3	0,3
Danmark	14	1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 14	44,7	2, 3, 5, 6, 8, 10, 14, 17, 18, 21, 22	168,4
Estland	6	3, 5, 8, 21	6,2	2, 3, 5, 8, 21	3,2
Finland	40	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 17, 21, 22	502,3	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 14, 17, 21	222,6
Frankrike	31	1, 2, 3, 5, 6, 8, 11, 14, 22	401,6	1, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 22	412,8
Grekland	0		0	8	0,2
Irland	4	2, 3, 14	7,6	2, 3, 4, 14	3,9
Italien	20	1, 3, 5, 6, 8, 11, 17	192,1	1, 3, 5, 6, 8, 11, 17, 18	64,2
Lettland	8	1, 3, 5, 8, 17, 18	8,1	1, 3, 8, 17	20,8
Litauen	2	3, 18	6,3	3, 8	0,9
Luxemburg	6	1, 5, 13	18,8	5, 6, 13	5,8
Malta	1	3	0,8	3	0,006
Nederländerna	3	1, 5, 8	5,6	1, 5, 6, 8, 10, 13	563,8
Nya Kaledonien	3	3	2,1	3	0,2
Polen	8	3, 8	7,5	3, 8, 14	30,4
Portugal	7	3, 6, 10, 17	6,4	1, 2, 3, 5, 6, 10, 17	1,9
Rumänien	0		0	3	0,5
Slovakien	2	3	7,4	3, 8	1,1
Slovenien	5	1, 3, 5	3,5	3, 5	0,7
Spanien	16	1, 3, 5, 8, 10, 13	94,4	1, 3, 5, 6, 8, 10, 13	11,2
Storbritannien	40	3, 4, 5, 6, 8, 11, 14, 15, 21	341,9	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 21	753,8
Tjeckien	10	3, 4, 5, 8, 14, 18	27,0	3, 4, 5, 8, 14	6,0

* En jämförelse mellan EU:s militära lista och den svenska militära listan finns i tabell 19. Den svenska militära listan återges i bilaga 5.

Region /land	Beviljade utförseltillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mnkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mnkr
Tyskland	89	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 17	183,3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 21	421,9
Ungern	9	3, 5, 8	18,9	3, 8, 17	3,9
Österrike	10	1, 3, 5, 8	13,7	1, 2, 3, 4, 8, 10, 13	49,6

Övriga Europa	91	1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 21, 22	495,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 17, 22	325,7
Andorra	1	3	0,5	3	0,1
Island	1	3, 8	1,1	3, 8	0,2
Kroatien	3	3, 4, 6	11,5	3	0,4
Norge	51	1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 14	380,4	1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 17, 22	241,8
Ryssland	8	3	73,9	3	8,9
Schweiz	19	3, 4, 5, 8	18,5	2, 3, 4, 5, 6, 8	70,0
Turkiet	3	8, 10, 21, 22	5,9	6, 8	4,0
Ukraina	5	1, 3	3,9	3	0,4

Nordamerika	74	1, 2, 3, 5, 8, 11, 14, 17, 18, 21	723,4	1, 2, 3, 5, 8, 10, 14, 17, 18, 21, 22	1 181,6
Kanada	18	1, 2, 3, 5, 8, 14, 21	148,7	1, 2, 3, 5, 8, 18, 21, 22	428,2
USA	56	2, 3, 5, 8, 11, 14, 17, 18, 21	574,7	2, 3, 5, 8, 10, 14, 17, 18, 21	753,4

Centralamerika och Karibien	2	1, 9	55,4	1,5,9	51,6
Mexiko	2	1, 9	55,4	1,5,9	51,6

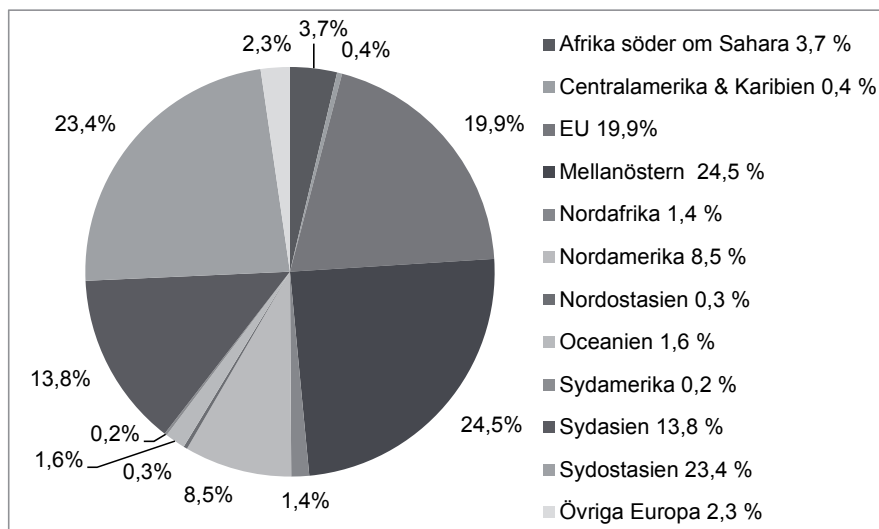
Sydamerika	15	3, 8, 14, 18	32,4	2, 3, 5, 14, 18	34,1
Brasilien	8	3, 8, 14	10,9	2, 3, 5, 14	12,0
Chile	4	3, 8	20,2	3	21,3
Ecuador	1	3	0,5	3	0,5
Peru	1	18	0,5	18	0,4
Uruguay	1	3	0,3		0

Nordostasien	30	2, 3, 4, 5, 8, 14, 17, 20, 22	756,8	2, 3, 5, 8, 10, 14, 17	43,6
Hongkong, Kina	1	13	0,01	5	0,3

Region /land	Beviljade utförelsetillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mnkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mnkr
Japan	24	2, 3, 4, 5, 8, 14, 17, 20	33,3	2, 3, 8, 14, 17	30,9
Republiken Korea	5	5, 8, 14, 22	723,4	2, 3, 5, 10	12,4
Centralasien	1	3	3		0
Kazakstan	1	3	3		0
Sydostasien	26	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 15, 18, 21	44,3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 21, 22	3 251,0
Brunei	0		0	2, 3	32,8
Malaysia	2	2, 5	1,0	2, 5, 15, 21, 22	14,5
Singapore	12	3, 4, 5, 6, 8, 9, 15	29,5	3, 4, 5, 6, 8, 9	186,0
Thailand	12	1, 2, 3, 4, 5, 10, 18, 21	13,7	1, 2, 4, 5, 10, 11, 14, 18, 21	3 017,7
Sydasien	19	2, 3, 5, 8, 17, 18, 21	1 389,8	2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 14, 17, 18	1 913,3
Bangladesh	1	3	13,6	3	1,4
Indien	14	2, 3, 5, 8, 17, 18	1313,2	2, 3, 5, 8, 11, 17, 18	1 049,5
Pakistan	4	5, 21	63,0	4, 5, 10, 14	862,3
Mellanöstern	18	1, 3, 5, 9	5 319,7	1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 17, 18, 21, 22	3 406,2
Bahrain	2	5	59,0	5, 14, 15, 18, 21, 22	4,4
Förenade Arabemiraten	4	1, 3, 5, 9	653,3	1, 3, 5, 9, 10, 21, 22	526,2
Irak	1	4	4,0	4	4,3
Kuwait	3	1, 5	56,1	1, 5	1,0
Oman	0		0	5, 14, 21, 22	1,1
Saudiarabien	8	1, 3, 5	4 547,3	1, 3, 4, 5, 10, 11, 14, 17, 18, 21, 22	2 869,2
Nordafrika	1	5	0,67	5, 17	198,5
Algeriet	0		0	17	197,0
Tunisien	1	5	0,67	5	1,5

Region /land	Beviljade utförseltillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mnkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mnkr
Afrika söder om Sahara	12	3, 5, 6, 11, 14, 18, 21	10,1	3, 10, 11, 14	518,4
Namibia	3	3	3,1	3	0,2
Sydafrika	8	3, 5, 6, 11, 14, 18, 21	6,2	3, 10, 11, 14	518,2
Tanzania	1	3	0,8		0
Oceanien	15	1, 3, 5, 9, 11, 21	110,1	1, 2, 3, 4, 5, 11, 14, 15, 18, 21, 22	217,8
Australien	12	1, 3, 5, 9, 11, 21	99,4	1, 2, 3, 4, 5, 11, 14, 15, 18, 21, 22	211,0
Nya Zeeland	3	1, 3	10,6	2, 3	6,8
TOTALT	658	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22	10 899	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22	13 914

Tabell 6. Krigsmaterielexporten, fördelad på regioner i procent av värdet år 2011

Tabell 7. Export av krigsmateriel år 2009-2011 fördelad på länder och uppdelad på KS och ÖK (mnkr)

Värden i miljoner kronor

Region /land	2009			2010			2011		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
EU	4109	2808	6917	3 511	2 071	5 582	1 409	1 363	2 772
Belgien	10	3	13	3	3	6	19	5,1	24,2
Bulgarien	-	0,5	0,5	-	0,6	0,6	-	0,3	0,3
Danmark	325	257	582	106	385	491	0,8	167,6	168,4
Estland	19	5	24	5	248	253	0,05	3,1	3,2
Finland	771	183	954	280	153	433	92,7	129,8	222,6
Frankrike	183	275	458	15	209	224	93,8	319	412,8
Grekland	1	424	425	0,1	2	2	0,2	-	0,2
Irland		11	11	15	10	25	-	3,9	3,9
Italien	9	136	145	21	109	130	2,5	61,7	64,2
Lettland	15	26	41	9	0,3	9	0,005	20,8	20,8
Litauen	6	10	16	0,3	2	2	0,04	0,9	0,9
Luxemburg	-	0,008	0,008	8	4	12	-	5,8	5,8
Malta							-	0,006	0,006
Nederländerna	2271	208	2479	1917	190	2107	543,7	20	563,8
Nya Kaledonien	-	0,4	0,4	-	-	-	-	0,2	0,2
Polen	4	5	9	13	21	34	10,8	19,6	30,4
Portugal	0,003	1	1	-	0,7	0,7	0,02	1,8	1,9
Rumänien	-	0,5	0,5	-	0,3	0,3	-	0,5	0,5
Slovakien	1	1	2	3	1	4	0,2	0,9	1,1
Slovenien	5	1	6	0,01	0,7	0,7	0,005	0,7	0,7
Spanien	226	37	263	2	41	43	0,5	10,7	11,2
Storbritannien	213	719	932	1004	423	1427	560,5	193,3	753,8
Tjeckien	23	13	36	34	2	36	1	4,9	5,9
Tyskland	26	438	464	13	252	265	39,4	382,5	421,9
Ungern	0,2	3	3	0,4	2	2	0,5	3,4	3,9
Österrike	1	51	52	63	12	75	43	6,6	49,6

Region /land	2009			2010			2011		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Övriga Europa	137	121	258	123	135	258	141,7	184	325,7
Andorra	-	-	-	-	0,1	0,1	-	0,1	0,1
Island	0,02	0,3	0,3	0,02	0,3	0,3	0,01	0,2	0,2
Kroatien	-	2	2	0,06	2	2	0,003	0,4	0,4
Norge	135	59	194	123	92	215	137,7	104,1	241,8
Ryssland	-	9	9	-	16	16	-	8,9	8,9
Schweiz	2	49	51	0,02	23	23	0,3	69,7	70
Turkiet	-	1	1	-	0,2	0,2	3,7	0,3	4
Ukraina	-	1	1	-	1	1	-	0,4	0,4

Nordamerika	476	430	906	1 033	700	1 733	701,4	480,2	1 181,6
USA	404	234	638	872	392	1264	517,5	235,9	753,4
Kanada	72	196	268	161	308	469	183,9	244,3	428,2

Central-amerika och Karibien	30	5	35	7	2	9	-	51,6	51,6
Mexiko	30	5	35	7	2	9	-	51,6	51,6
Trinidad och Tobago	-	-	-	-	0,3	0,3	-	-	-

Sydamerika	11	17	28	30	33	63	28,2	5,9	34,1
Argentina	-	-	-	1	1	2	-	-	-
Brasilien	11	16	27	7	29	36	7	5	12
Chile	-	1	1	22	2	24	21,2	0,03	21,3
Ecuador	-	-	-	-	1	1	-	0,5	0,5
Peru	-	-	-	-	-	-	-	0,4	0,4

Nordostasien	350	11	361	254	69	323	14,8	28,8	43,6
Hongkong, Kina	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3
Japan	10	4	14	16	14	30	14	16,9	30,9
Republiken Korea	340	7	347	238	55	293	0,8	11,6	12,4

Region /land	2009			2010			2011		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Centralasien	-	1	1	-	1	1	-	-	-
Kazakstan	-	1	1	-	1	1	-	-	-

Sydostasien	35	605	640	416	856	1 272	2 799,5	451,6	3 251
Brunei	-	-	-	156	1	157	26,5	6,3	32,8
Malaysia	-	129	129	-	6	6	-	14,5	14,5
Singapore	4	426	430	260	351	611	144,9	41	186
Thailand	31	50	81	-	498	498	2 628	389,7	3 017,7

Sydasien	334	1979	2313	27	2 009	2 036	1,5	1 911,9	1 913,3
Bangladesh	-	-	-	-	-	-	1,4	-	1,4
Indien	-	901	901	0,2	696	696	0,01	1 049,5	1 049,5
Pakistan	334	1078	1412	27	1313	1340	-	862,3	862,3

Mellanöstern	0,03	120	120	208	904	1 112	141,9	3 264,3	3 406,2
Bahrain	-	2	2	23	8	31	-	4,4	4,4
Egypten	-	8	8	-	0,2	0,2	-	-	-
Förenade Arabemiraten	-	61	61	-	804	804	-	526,2	526,2
Irak	-	-	-	-	-	-	0	4,3	4,3
Jordanien	0,03	0,1	0,1	-	0,2	0,2	-	-	-
Kuwait	-	-	-	-	0,1	0,1	0,2	0,8	1
Oman	-	5	5	-	30	30	-	1,1	1,1
Saudiarabien	-	44	44	185	61	246	141,7	2 727,5	2 869,2

Nordafrika	2	4	6	-	17	17	-	198,5	198,5
Algeriet	-	4	4	-	16	16	-	197	197
Tunisien	2	0,09	2	-	0,8	0,8	-	1,5	1,5

Region /land	2009			2010			2011		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Afrika söder om Sahara	1726	30	1756	1 066	13	1 079	511,1	7,2	518,4
Mauritius	-	0,05	0,05	-	-	-	-	-	-
Namibia	-	1	1	-	0,3	0,3	-	0,2	0,2
Sydafrika	1726	29	1755	1066	13	1079	511,1	7	518,2
Tanzania	-	-	-	-	0,1	0,1	-	-	-

Oceanien	78	142	220	74	186	260	90,6	127,2	217,8
Australien	78	141	219	71	184	255	87,7	123,3	211
Nya Zeeland	-	0,5	0,5	3	2	5	2,9	3,9	6,8
TOTALT	7 288	6 273	13 561	6 747	6 998	13 745	5 840	8 074	13 914

Tabell 8. Följleveranser 2011

Land	Antal tillstånd	Varav följdleverans-tillstånd	Varav nya tillstånd	Materiel
Andorra	1	1		
Bahrain	2	2		
Bangladesh	1	1		
Brasilien	7	7		
Ecuador	1		1	Jakt- och sportskytteammunition
Förenade Arabemiraten	4	4		
Hongkong	1		1	Skyddsfilter
Indien	13	12	1	Explosivämne
Irak	1		1	Minröjning
Kazakstan	1	1		
Kroatien	3	2	1	Fordonselektronik
Kuwait	3	3		
Malaysia	2	2		
Namibia	3	3		
Pakistan	4	4		
Peru	1		1	Marin mätutrustning
Qatar	1	1		
Ryssland	8	8		
Saudiarabien	5	4	1	Flygburen övervakningsutrustning
Singapore	12	10	2	Värmekameror, explosivämne
Sydafrika	8	6	2	Tekniskt underlag, pansarfordon
Tanzania	1	1		
Thailand	12	11	1	Vapentillbehör
Trinidad och Tobago	1	1		
Tunisien	1	1		
Ukraina	4	4		
Uruguay	1	1		

Tabell 9. Beviljade tillstånd för tillverkningsrätter till utländska företag 2011

Land	Företag	Omfattning i stort
Pakistan	Saab AB Support and Service	MFI 17 flygplan, förlängning av avtal
Republiken Korea	Volvo Aero AB	F414, tillverkning av delar till motorn

Tabell 10. Beviljade samarbetsavtal med utländska företag 2011

Land	Företag	Omfattning i stort
Frankrike	Saab AB Aeronautics	LOANA, Low Observer Apertures for New Air Vehicles
Sydafrika	SAAB AB Electronic Defence Systems (Göteborg)	TTA, Technology Transfer Agreement
Republiken Korea	FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut, Kista	Konceptuell design för stridsflygplan
Storbritannien	Saab AB Aeronautics	Utbildning av lärare och piloter vid Empire Test Pilot School
Storbritannien	Saab AB Aeronautics	Utbildning av lärare och piloter vid Empire Test Pilot School
Republiken Korea	Saab AB Aeronautics	Kravspecifikation för stridsflygplan
Republiken Korea	Applied Composites AB	FSS radom

Tabell 11. Värde av faktisk export under 2010-2011 fördelat på kategori av produkter (mnkr)

Krigsmateriel för strid (KS)		2010	2011	Övrig krigsmateriel (ÖK)		2010	2011
Svensk KM-förteckn.	EU:s Mil. lista			Svensk KM-förteckn.	EU:s Mil. lista		
KS10	6	1961	567	ÖK21	1	13	3
KS2	2	1122	459	ÖK22	2	756	915
KS3	3	1043	729	ÖK23	3	560	583
KS4	4	489	157	ÖK24	4	329	232
KS5	5	870	452	ÖK25	5	1262	908
KS6	7	2		ÖK26	13	11	5
KS7	8	195	192	ÖK27	8		1
KS8	9		143	ÖK28	9	219	141
KS9	10	1066	3139	ÖK29	10	2335	4248
				ÖK30	6	857	465
				ÖK33	11, 15	199	225
				ÖK34	15	5	
				ÖK35	14	225	198
				ÖK36	18, 22	96	73
				ÖK37	21	130	78
				Total KS		6748	5840

Tabell 12. Svensk export av små och lätta vapen 2011 (definitionen i FN:s vapenregister ¹)

Kategori enligt FN:s vapenregister	
Små vapen	
1. Revolver och automatpistoler	Ingen export
2. Gevär och karbiner	Ingen export
3. Kulsprutepistoler	Ingen export
4. Automatkarbiner	Ingen export

¹ Denna rapportering redovisar inte export av jakt- och sportskyttevapen och ammunition till dessa.

5. Lätta kulsprutor	Ingen export
6. Övrigt	Finkalibrig ammunition har exporterats till Australien, Danmark, Finland, Italien, Kanada, Norge, Schweiz, Singapore, Storbritannien, Tjeckien, Tyskland och USA.

Lätta vapen	
1. Tunga kulsprutor (12,7 mm)	Export av ammunition till Norge
2. Granattillsats för montering på vapen (40 mm)	Export av ammunition till Australien och Danmark
3. Bärbara pansarvärnspjäser	Ingen export
4. Rekylfria vapen (gevärssystem)	Granatgevärssystem har exporterats till Brasilien, Japan och USA. Därutöver har även reservdelar, komponenter och ammunition till granatgevärssystem exporterats till Australien, Brasilien, Chile, Danmark, Indien, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Norge, Nya Zeeland, Portugal, USA och Österrike
5. Bärbara pansarvapen	Pansarvapen samt ammunition har exporterats till Brasilien, Danmark, Finland, Norge, Saudiarabien, Storbritannien, USA och Österrike. Därutöver har reservdelar övningsmateriel och komponenter exporterats till Danmark, Finland, Norge, Saudiarabien, USA och Österrike.
6. Granatkastare med kaliber mindre än 75 mm	Ingen export
7. Övrigt	Ingen export

Tabell 13. Svensk export av MANPADS (Man-Portable Air Defence Systems) 2011 enligt definitionen i FN:s vapenregister

MANPADS robotar, reservdelar, övningsmateriel m.m. exporterades till ett sammanlagt värde om 107 822 tkr till Australien, Finland, Irland, Pakistan, Singapore, Thailand och Tjeckien.

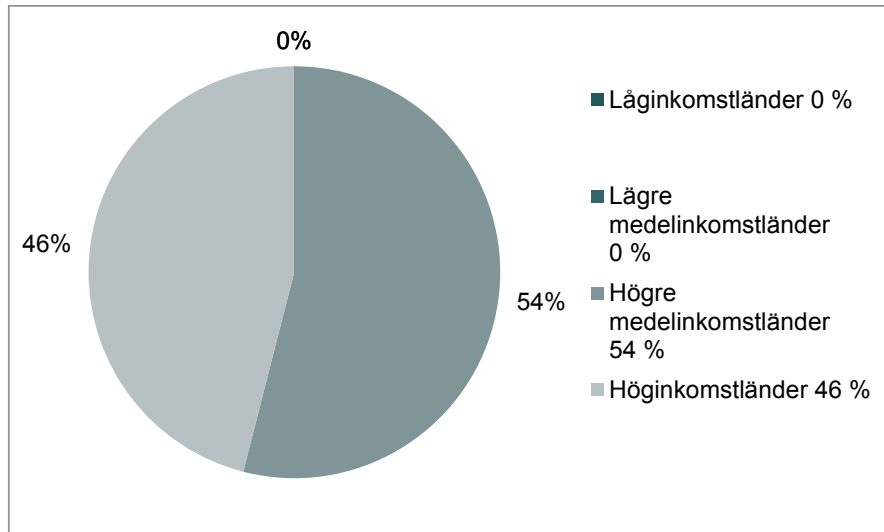
Under 2011 har även ett intyg om destruerade robotar inkommit till ISP från ett mottagarland.

Tabell 14. Beslut om godkänd vidareexport av svensk krigsmateriel

Under 2011 har ISP erhållit följande ansökningar om vidareexport av svenskt krigsmateriel, vilka samtliga beviljats.

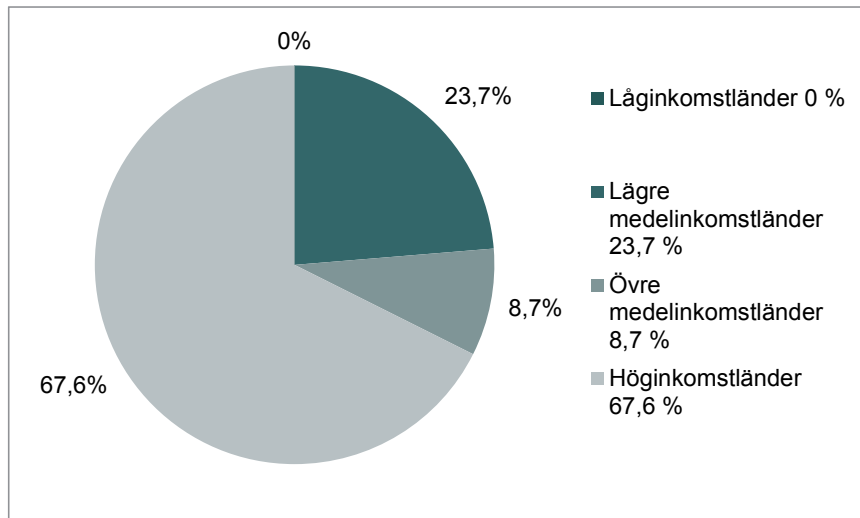
Ansökan från	Avser materiel	Destination
Norge	Bandvagnar (ÖK 30)	Finland
Norge	Robot 70 eldenheter mm (KS 4)	Tillverkaren i Sverige
Norge	Bandvagn (ÖK 25)	Litauen

Tabell 15. Exporten av krigsmateriel 2011 fördelad på länder uppdelade efter inkomst
Export av krigsmateriel för strid (KS)²

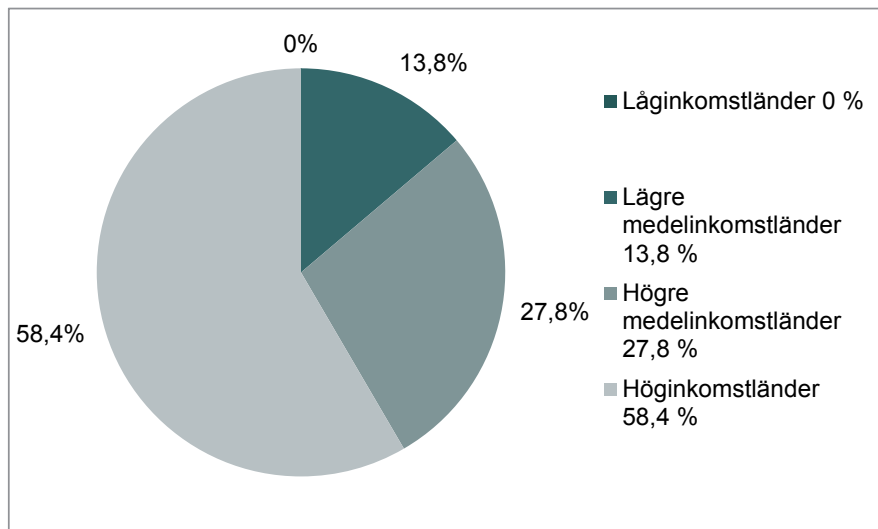

² Indelningen av länder är baserad på den sammanställning som Världsbanken gjort om länders ekonomiska status. En fullständig lista över länderindelningen finns på webbplatsen www.worldbank.org. De länder Sverige exporterar krigsmateriel till eller har beviljat utförseltillstånd till under 2011 följer indelningen: **Höginkomstländer:** Andorra, Australien, Bahrain, Belgien, Brunei, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Förenade Arabemiraten, Grekland, Hong Kong (Kina) Irland, Island, Italien, Japan, Kanada, Kroatien, Kuwait, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Norge, Nya Kaledonien (FR), Nya Zeeland, Oman, Polen, Portugal, Republiken Korea, Saudiarabien, Schweiz, Singapore, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Tjeckien, Tyskland, Ungern, USA, Österrike. **Övre medelinkomstländer:** Algeriet, Brasilien, Bulgarien, Chile, Ecuador, Kazakstan, Lettland, Litauen, Malaysia, Mexiko, Namibia, Peru, Rumänien, Ryssland, Thailand, Tunisien, Turkiet, Sydafrika, Uruguay. **Lägre medelinkomstländer:** Indien, Irak, Pakistan, Ukraina. **Låginkomstländer:** Bangladesh, Tanzania

Tabell 16. Export av övrig krigsmateriel (ÖK)

Tabell 17. Export totalt

Tabell 18. Exporterande företag och myndigheter år 2011

Företag med export över 10 miljoner kronor (mnkr)

Företag	KS	ÖK	KS+ÖK
Saab AB, Surveillance Systems	0	3 872	3 872
FMV, Försvarets materielverk, Stockholm	2 628	362	2 990
Saab Dynamics AB	1 158	403	1 561
BAE Systems Hägglunds AB	544	421	965
FFV Ordnance AB	0	794	795
Saab AB, Aeronautics	579	93	672
Saab AB, Electronic Defence Systems (Gbg)	65	570	635
Saab AB, Security and Defence Solutions	184	219	403
BAE Systems Bofors AB	121	158	279
BAE Systems SWS Defence AB	0	248	248
Saab Barracuda AB	0	230	230
Nammo Vanäsverken AB	183	8	191
Norma Precision AB	10	172	182
EURENCO Bofors AB	178	0	178
Kockums AB, Malmö	143	0	143
Volvo Aero AB	0	129	129
Saab Training Systems AB	0	119	119
Swede Ship Marine AB	0	90	90
N. Sundin Dockstavarvet AB	0	51	51
Scania CV AB	0	36	36
Nammo LIAB AB	5	25	30
FXM, Försvarexportmyndigheten	24	0	24
FLIR Systems AB	9	6	15

Följande företag och myndigheter exporterade för mellan 1 miljon och 10 miljoner kronor år 2011:

Nammo Vingåkersverken AB, Applied Composites AB, Airsafe Sweden AB, Saab Underwater Systems AB, Åkers Krutbruk Protection AB, Saab AB, Support and Services, Polyamp AB, Schill Reglerteknik AB, MDR Complete Demining AB, PartnerTech Karlskoga AB, Befyraem Technologies AB (B4M), Aimpoint AB, Taiga AB, Deform AB, MSE Weibull AB och FMLog Resmat, c/o Försvarets materielverk.

Ett antal företag och myndigheter exporterade för mindre än 1 miljon kronor år 2011:

ECAPS AB, Loxitec AB, Ekenäs Mekaniska AB, Scanjack AB, Waltreco AB, Comtri AB, Techsonic Aerosystems AB, CNC Process i Hova AB, VO Vapen AB, Filtrator Värme & Vent AB och Spuhr i Dalby AB.

Tabell 19. Kategorier av försvarsrelaterade produkter - EU:s och Sveriges förteckningar, en ungefärlig jämförelse

EU ML	SE-KS	SE-ÖK	Omfattning i stort av vapenkategori
1	1	21	Slätborrade vapen med en kaliber som understiger 20 mm, andra vapen och automatvapen med en kaliber på högst 12,7 mm (0,50 tum) samt tillbehör, enligt följande, och särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
2	2	22	Slätborrade vapen med en kaliber på minst 20 mm, andra vapen eller utrustning med en kaliber som överstiger 12,7 mm (0,50 tum), kastare samt tillbehör, enligt följande, liksom särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
3	3	23	Ammunition och temperingsdon enligt följande samt särskilt utformade komponenter för sådana.
4	4 7 c (del)	24	Bomber, torpeder, raketer, missiler, andra anordningar och laddningar med sprängverkan samt tillhörande utrustning och tillbehör, enligt följande, och särskilt utformade komponenter för sådana.
5	5	25a-b,d	Eldlednings-, övervaknings- och varningsutrustning samt relaterade system, utrustning för försök och skottställning samt motmedelsutrustning, enligt följande, som utformats särskilt för militär användning samt komponenter och tillbehör som utformats särskilt för dessa.
6	10	30a-c,e	Markfordon och komponenter.
7	6	26a(del),b	Kemiska eller biologiska toxiska agens, "agens för kravallhantering", radioaktiva material, tillhörande utrustning, komponenter och material.
8	7	27	"Energetiska material", och besläktade substanser.
9	8	28	Krigsfartyg (ytfartyg eller undervattensfarkoster), särskild marin krigsmateriel, tillbehör, komponenter och andra ytfartyg.
10	9	29	"Flygplan", "aerostat", UAV, flygplansmotorer och "flygplansutrustning", tillhörande utrustning och komponenter som särskilt utformats för militär användning.

EU ML	SE-KS	SE-ÖK	Omfattning i stort av vapenkategori
11		33 del från KS4,10, ÖK28,33	Elektronisk utrustning som inte förekommer på något annat ställe i EU:s gemensamma militära förteckning enligt följande och särskilt utformade komponenter.
12			Höghastighetsvapen med kinetisk energi och tillhörande utrustning, enligt följande, samt komponenter som utformats särskilt för dessa vapen.
13		26a(del), c-d	Pansar- eller skyddsutrustning samt dito konstruktioner och komponenter.
14		35	"Specialiserad utrustning för militär utbildning" eller för simulering av militära scenarion, simulatorer som särskilt utformats för att träna användningen av skjutvapen eller vapen enligt ML1 eller ML2 och särskilt utformade komponenter och tillbehör för dessa.
15		34	Bild- eller motmedelsutrustning, enligt följande, som utformats särskilt för militär användning, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för denna.
16			Smidesstycken, gjutstycken och andra obearbetade produkter vars användning i en produkt som omfattas av förteckningen går att identifiera genom materialets beståndsdelar, form eller funktion, och som utformats särskilt för någon produkt som omfattas av ML1-4, ML6, ML9, ML10, ML12 eller ML19.
17	10 (del)	25c, 30d	Övrig utrustning, material och "bibliotek", enligt följande, samt komponenter som utformats särskilt för dessa.
18		36a-b	Utrustning och komponenter för framställning av produkter.
19	11	31	Vapensystem baserade på riktad energi (DEW), därtill hörande utrustning eller motmedelsutrustning och testmodeller, enligt följande, och särskilt utformade komponenter för dessa.
20			Kryogen och "supraledande" utrustning, enligt följande, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för sådan.
21		37	"Programvara".
22		36c	"Teknik".
		32	Fortifikatoriska anläggningar
	Bilaga	C	Förteckning över produkter/ämnen med deklARATIONSSKYLDIGHET

Nedanstående text utgör ett bidrag från Inspektionen för strategiska produkter (ISP), i vilket myndigheten redovisar sin syn på viktiga tendenser när det gäller den svenska och internationella exportkontrollen under 2011.

Sammanfattning

Den svenska exporten av försvarsmateriel domineras av ett mindre antal större affärer som Gripen till Thailand och flygburen spaningsradar ERIEYE till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten. Eftersom leveranser av tidigare levererade större system är fortsatt viktiga, kan konstateras att de 10 största köparländerna stod för inte mindre än 82 procent av den samlade exporten. Vidare må noteras att riksdagen under 2011 fattade beslut om att i svensk lagstiftning föra in EU direktiv om handel med försvarsmateriel inom EU, det s.k. ICT-direktivet. De nya reglerna träder i kraft 30 juni 2012 och innebär en förenkling av handeln med försvarsmateriel mellan EU:s medlemsstater.

Vad avser produkter med dubbel användning så ser ISP en fortsatt ökning av antalet tillståndsansökningar. För att kunna hantera detta måste globala tillstånd utnyttjas i större utsträckning. Detta förutsätter att enskilda företag har väl utvecklade exportkontrollrutiner men också att brott mot regelverket sanktioneras. Även på annat sätt ställs större krav på de exporterande företagen. Dessa måste i vissa fall förutsättas ha kunskap om sina kunder för att kunna försäkra sig om att exporterade produkter används i enlighet med utfärdad slutanvändarintyg.

Viktigare utvecklingstendenser 2011 – försvarsmateriel

Under 2011 uppgick värdet av försvarsmaterielexporten till 13,9 mdr kr, vilket är marginellt mer än exporten 2010. Export har under året beviljats till totalt 63 länder, varvid jakt- och sportskytteammunition uteslutande exporterats till fem länder (< 10 Mkr).

Som tidigare år är det ett fåtal större affärer som dominerar exporten. Exempel på detta är exporten av JAS 39 Gripen till Thailand samt exporten av ERIEYE-system till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.

Även till Indien och Pakistan har exporten varit förhållandevis stor. När det gäller Indien är det följdleveranser till tidigare exporterad armémateriel; såväl kompletterande beställningar som reservdelar och komponenter men även beställningar av ammunition. I fråga om Pakistan är det fortsatta leveranser av det flygburna övervakningssystemet (ERIEYE) där kontrakt tecknades 2005. Vad avser Pakistan har inga nya affärer beviljats efter 2007.

Vad gäller traditionella samarbetsländer kan konstateras att även exporten till Storbritannien, USA och Nederländerna varit omfattande. Värt att notera är också att de 10 största köparländerna tillsammans har

förvärvat svensk försvarsmateriel till ett värde av drygt 11 mdr kr, vilket motsvarar 82 procent av den samlade exporten.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 2

Medan exporten till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten varit stor har exporten till övriga länder i Nordafrika och Mellanöstern varit begränsad. Till Qatar, Marocko, Libyen, Egypten, Libanon, Syrien och Jemen har under 2011 överhuvudtaget ingen export skett. ISP drog också i februari 2011 tillbaka tre tillstånd i ljuset av utvecklingen i aktuella länder. Den svenska export som faktiskt skett har i princip helt begränsats till marin materiel, till radarer och övervakningssystem såsom ERIEYE, dvs. materiel som innebär förbättrad överblick för luft-, sjö- eller gränsövervakning. Detta hänger givetvis samman med kuststaters ansvar för sina land- och sjöterritorier och att dessa inte får bli en bas för pirater eller organiserad brottslighet. Sjövägarna kring den arabiska halvön har avgörande betydelse för världshandeln och därmed för den globala säkerheten.

Medan Sverige iakttagit stor återhållsamhet vad gäller export av armémateriel till regionen har vissa andra länder i EU haft en annan politik. Den arabiska våren satte frågan i fokus och innebar därför i bl.a. Storbritannien och Tyskland ökade krav på parlamentarisk insyn. Detta har väckt intresse för det svenska systemet med ett Exportkontrollråd som i förväg erhåller information om eventuella exportaffärer på mindre vanliga destinationer eller politiskt mer känsliga regioner.

Europeiskt samarbete

Inom det europeiska samarbetet har frågan om handel med försvarsmateriel inom EU (Intra Community Transfer) och samarbetet inom ramen för FA/LoI stått i fokus.

I huvudsak innebär ICT att Sverige och ISP kan arbeta med tre olika typer av licenser; generella, globala och individuella. De generella licenserna är ett nytt inslag i det svenska regelverket. Företagen har även möjlighet att ansöka om certifiering hos ISP som mottagare av försvarsmateriel som överförs via generella tillstånd från underleverantörer i EES-länderna. För att ett företag ska kunna certifieras samt utnyttja generella licenser krävs att de har en väl fungerande intern exportkontrollorganisation. En förteckning över certifierade företag kommer att publiceras och kontinuerligt uppdateras av EU. En annan nyhet är att EU:s Militära Lista blir vägledande också för Sverige. Detta innebär bl.a. att tekniska tjänster blir tillståndspliktiga. De nya bestämmelserna träder i kraft den 30 juni 2012.

Vad gäller utvecklingen i samarbetet inom sexnationskretsen (FA/LOI) kan noteras att efter en översyn 2010 fattades 2011 beslut om att lägga de olika arbetsgrupperna i vilande status och i stället eftersträva koordination med motsvarande arbete inom Europeiska Försvarsbyrån (EDA). Då EDA inte har någon roll i exportkontrollsammanhang bestämdes att den formella exportkontrollarbetsgruppen ska ombildas till en informell arbetsgrupp (IWG).

Införandet av överföringsdirektivet (ICT) inom EU-länderna har inneburit att flera länder förändrat sina lagstiftningar, några exempel är att i Italien pågår en total översyn, Frankrike avser förändra sin exportkontrollprocess från två till ett steg. Vidare pågår efter den "arabiska våren" en diskussion i flera EU länder, bland annat Tyskland, om en större parlamentarisk insyn i exportkontrollprocessen.

I Japan beslutades i slutet av 2011 att öppna upp den hittills gällande principen om att inte tillåta export av försvarsmateriel, då den japanska regeringen har bedömt att den inhemska marknaden är för liten för att upprätthålla den egna industrins kompetens.

Under 2009 beslutade USA:s president om en översyn av regelverket för exportkontroll inom ramen för en uttalad strategi att förenkla samarbetet med allierade och även att generellt sett skapa förutsättningar för att öka den amerikanska exporten. Bl.a. är avsikten att publicera ett nytt generellt tillstånd för export till 36 godkända länder (inklusive Sverige). Arbetet med de amerikanska reformerna har ännu inte avslutats. Till stor del kräver reformerna också godkännande av den amerikanska kongressen, vilket i nuvarande politiska läge kan visa sig vara ett oöverkomligt hinder.

Produkter med dubbel användning

Spridning av massförstörelsevapen (MFV) fortsätter att utgöra ett av de allvarigaste säkerhetspolitiska hot som världen står inför. Arbetet med att förhindra spridning av MFV engagerar flera svenska myndigheter och ett väl fungerande samarbete mellan dessa är en förutsättning för effektivitet. För att säkerställa detta har bl.a. det s.k. Samverkansrådet inrättats. Rådet leds av ISP:s generaldirektör och syftar till att ge myndigheter som arbetar med icke-spridningsfrågor en möjlighet att på strategisk nivå koordinera och prioritera myndigheternas resurser. Utöver detta råd samarbetar berörda myndigheter även på en mer operativ nivå.

Antalet ärenden avseende export av produkter med dubbla användningsområden (PDA) och sanktionsärenden fortsätter att öka. Detta medför att ISP måste fortsätta utveckla tillståndsprocessen så att resurser kan koncentreras till de mer komplexa ärendena. Ett sätt att göra detta är att utveckla formerna för utfärdande av s.k. globala tillstånd. Dessa tillstånd är breda tillstånd som kan utfärdas när man bedömer att den aktuella produkten är att betrakta som okänslig till en bestämd slutanvändare eller till en bestämd destination. För att fullt ut kunna genomföra sådana förenklingar krävs emellertid att ISP ges möjlighet att sanktionera företag som inte uppfyller sina åtaganden. Om förenklingar genomförs utan den möjligheten finns en risk att företagen inte lägger tillräckligt mycket resurser på sin interna exportkontroll och detta riskerar i sin tur att leda till att exportkontrollen försvagas.

ISP:s främsta uppdrag vad gäller icke-spridningsarbetet är att säkerställa att svenska produkter eller produkter som exporteras och transiteras från Sverige inte hamnar i orätta händer och därmed bidrar till att t.ex. en stat utvecklar MFV. Rent konkret innebär detta att pröva ärenden där företag vill exportera kontrollerade produkter. Vid till-

ståndsprövningen sker denna med utgångspunkt i såväl produktens känslighet som produktens slutanvändning. Medan ISP och samarbetsmyndigheterna har god kännedom om produktens känslighet är frågan om att säkerställa slutanvändningen svårare. Som huvudregel kräver ISP slutanvändarintyg innan exporttillstånd meddelas. Dessa intyg syftar bl.a. till att det mottagande företaget informeras om att den aktuella produkten är kontrollerad samt att företaget/institutionen ålägger sig att inte exportera eller överföra produkten till en tredje part utan tillstånd från ISP samt att inte använda produkten för tillverkning av MFV eller för militära produkter.

Härutöver kan ISP i exporttillståndet lämna villkor att det exporterande företaget t.ex. ska vara med vid installationen av en känslig produkt för att säkerställa att den använts för angivet syfte. I det sammanhanget är det av stor vikt att företagen har kunskap om sina kunder samt att de produkter som de exporterar används i enlighet med slutanvändarintyget. För en fungerande exportkontroll är en god dialog med exporterande företag därför en viktig förutsättning.

En viktig uppgift för ISP är också att medvetandegöra svenska företag om deras skyldighet att ha kunskap om huruvida de produkter de tillverkar eller säljer är kontrollerade. Företag som tillverkar PDA behöver inte - såsom i fallet är för företag som tillverkar försvarsmateriel - ett särskilt tillverkningsstillstånd. Behovet av att genomföra informationsinsatser från ISP för att öka kunskapen om exportkontrollregulverket är således stor. ISP strävar efter att genomföra informationsinsatser där risken för spridning av PDA anses som störst. Ett sätt att göra detta är att med berörda samarbetsmyndigheter ta reda på var i utvecklingsprocessen en stat befinner sig i ett MFV-program. Härigenom kan informationsinsatserna koncentreras till de företag som säljer eller tillverkar produkter som behövs i den aktuella statens MFV-program.

I detta sammanhang bör framhållas att företag som vill kringgå exportkontrollagstiftningen normalt inte vänder sig till ISP. I stället finner man olika sätt att smugla kontrollerade produkter eller på annat sätt kringgå exportkontrollagstiftningen. Information från underrättelsemyndigheterna är av central betydelse för att stävja sådana beteenden. Genom underrättelseinformation kan ISP få kännedom om företag i tredje land som är inblandade i en stats anskaffningsnätverk eller agerar som frontföretag eller mellanhand. Då ISP inte längre har rätt att inrikta FRA:s signalspaning har möjligheterna för ISP att få specificerad information om sådana förhållanden avsevärt försämrats.

EU och produkter med dubbel användning

Kommissionens förslag till nya EU generella exporttillstånd har diskuterats under ett flertal år och under hösten kunde kommissionen, Parlamentet och medlemsstaterna slutligen enas om utformning av dessa. De nya generella tillstånden trädde i kraft i januari 2012, och det finns därför idag inalles sex olika typer av generella tillstånd. Syftet är att förenkla export av vissa varutyper till särskilt angivna länder utanför EU (EG1232/2011).

EU:s s.k. ”Long Term Program” för att sprida kunskap om exportkontroll till grannländer och viktiga handelspartners har under 2011 vidareutvecklats. ISP:s tyska systemmyndighet BAFA har haft till uppdrag att implementera programmet och en tjänsteman från ISP har biträtt som regionansvarig för länderna i Kaukasus.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 2

Riktade sanktioner

Under senare år har användningen av riktade sanktioner kommit att utnyttjas i allt större utsträckning. Detta gäller inte minst de sanktioner som EU beslutat om avseende Iran. Sanktionerna ställer bl.a. krav på tillstånd avseende finansiella transaktioner till och från Iran.

Sanktioner som syftar till att kontrollera produkter som kan användas för internt förtryck har beslutats om tidigare. En nyhet i rådets beslut (2011/782/GUSP) från december 2011 är att även utrustning eller programvara som huvudsakligen är avsedd att användas av den syriska regimen för övervakning eller avlyssning läggs under kontroll. Det kan förväntas att detta sätt att använda sanktioner för att nå humanitära syften genom att även kontrollera produkter som kan användas för att kränka mänskliga rättigheter kommer att öka.

Exportkontrollregimerna

De olika exportkontrollregimerna har haft olika fokus under 2011. För Wassenaar var det ett s.k. utvärderingsår och förslag lades fram hur samarbetet kan utvecklas och förbättras. Sverige hade såsom ordförande i en av de s.k. task forces en aktiv roll i detta arbete. Viss ljusning kunde även skönjas då ett flertal ”best practices” kunde antas efter flera års förhandlingar. Även inom MTCR har Sverige genom sitt vice ordförandeskap genom FOI i den s.k. TEM (Technical Expert Meeting) varit aktivt.

För en effektiv exportkontroll är exportkontrollregimerna av fundamental betydelse. Det är inom dessa regimer som kontrollistorna ändras; där nya produkter läggs under kontroll och där produkter kan avkontrolleras. Det är också i dessa regimer det kan ske en avstämning av hur regelverket tolkas av medlemsstaterna och hur en mall för ”best practices” kan etableras.

Svenska vapenförmedlare

EU:s gemensamma ståndpunkt 2003/468/GUSP om kontroll av vapenförmedling antogs av rådet den 23 juni 2003 för att angripa problemet med okontrollerad vapenförmedling. Enligt denna åtar sig medlemsländerna att vidta nödvändiga åtgärder för att kontrollera vapenförmedlingsverksamheten inom sina territorier. Enligt artikel 5 i den gemensamma ståndpunkten föreskrivs ett system för utbyte av information mellan medlemsstaterna avseende nationell lagstiftning på området, registrerade förmedlare, förteckningar över förmedlare och avslag på ansökningar.

Tillståndsgivning av förmedlingsverksamhet sker i enlighet med lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Under 2011 fanns 23 företag registrerade som tillhandahållare (förmedlare) av krigsmateriel.

Registrerade tillhandahållare under 2011

ACR Aviation Capacity Resources International AB, Airsafe Sweden AB, BAE Systems SWS Defence AB, Countermine Technologies AB, Defendor AB, Ex & Plose AB, FFV Ordnance AB, Gripen International AB, Gripen International KB, Grontmij Installationspartner AB, Millesvik Maskin & Trading AB, MP-SEC International AB, MvP Enterprises, Naverviken Logistic AB, Norabel Ignition Systems AB, Rockwell Collins AB, Sako Oy Finland Filial, Swedish Security Technology & Innovation (SSTI), Södermanlands regementes museiförening, Tommy Lindmark med firma North Folk Bullets Scandinavia, Trelleborg Protective Products AB, Venatio AB, W.L. Gore & Associates Scandinavia AB.

Tabell 20. Redovisning av beviljade s.k. enskilda tillhandahållandetillstånd under år 2011

Antal	Värde	ML-kategorier ³	Länder
28	Går ej att ange då värde inte alltid efterfrågas av ISP	3, 3a, 5, 6, 8a, 9a	Estland Finland Frankrike Nederländerna Norge Polen Schweiz Storbritannien Tyskland

³ Aktuell materiel är huvudsakligen delkomponenter, främst till underleverantörer i samarbetsprojekt.

Svensk export av produkter med dubbla användningsområden

Det är inte möjligt att lämna en fullständig redovisning av exporten av produkter med dubbla användningsområden (PDA), liknande den som kan lämnas för krigsmateriel, eftersom kontrollen bygger på friast möjliga handel med kontroll endast när det är befogat. På det mest känsliga nukleära området är en stor del av handeln till EU-länder och all export utanför EU tillståndspliktig. Dessa regler tillämpas även för andra särskilt känsliga produkter och teknologier. För övriga produkter med dubbla användningsområden och teknologier (den helt övervägande delen) krävs endast tillstånd för handel med tredje land. Export av övriga produkter med dubbla användningsområden till vissa länder, bl.a. USA, omfattas i allmänhet av generella tillstånd.

Handeln med produkter med dubbla användningsområden inom EU är normalt inte tillståndspliktig. För utförsel till annat EU-land av produkter och teknologier enligt bilaga IV till rådets förordning (EG) nr 428/2009 krävs dock tillstånd.

Generella tillstånd

Det finns två typer av generella tillstånd, dels generella tillstånd som gäller enligt EU:s regelverk (som återfinns i bilaga II till rådets förordning (EG) 428/2009), dels ett nationellt svenskt generellt tillstånd (som återfinns i Tullverkets författningssamling TFS 2000:24 med tillhörande ändring TFS 2004:35).

EU:s generella tillstånd (EU 001) omfattar produkterna i bilaga I i EU-förordningen 428/2009. Detta tillstånd gäller för export till Australien, USA, Japan, Kanada, Nya Zeeland, Norge och Schweiz. Under 2011 antogs fem nya generella tillstånd som träder i kraft i januari 2012 (se vidare under avsnitt 6).

Det nationella svenska generella tillståndet omfattar ett stort antal produkter som är kontrollerade enligt Wassenaararrangemangets lista och gäller 42 länder.

Tillståndet kan utnyttjas för temporär export för reparation eller utbyte, temporär export för demonstration och export efter reparation eller demonstration som har ägt rum i Sverige.

De generella tillstånden gäller utan att man behöver söka dem. Den exportör som avser att exportera en produkt som omfattas av tillstånden till ett godkänt land ska underrätta de behöriga myndigheterna om sin första användning av gemenskapens generella exporttillstånd senast 30 dagar efter den dag då den första exporten ägde rum.

Generalklausulen (*catch-all*) gäller även i de fall där exportören vill använda generella tillstånd. Ett generellt tillstånd får inte användas om exportören har informerats av svenska myndigheter att produkterna i fråga helt eller delvis kan vara avsedda för användning i samband med exempelvis utveckling eller spridning av massförstörelsevapen enligt

artikel 4.1- 4.3 i EU-förordningen, eller om exportören i fråga känner till att produkterna är avsedda för sådan användning. Enligt artikel 4.2 i EU-förordningen gäller också särskilda regler i de fall det finns ett vapenembargo gentemot mottagarlandet.

Globala tillstånd

Globala tillstånd är ett tillstånd knutet till ett visst företag och kan omfatta en obegränsad mängd av definierade produkter. De globala tillstånden ser olika ut beroende på exempelvis företagets behov och produkternas känslighet. Vissa gäller endast till en mottagare, andra gäller till flera länder och mottagare. Globalt tillstånd ges endast för civil slutanvändning. Tillstånden kan vara giltiga i flera år. De flesta globala tillstånd som utfärdas omfattar produkter som kontrolleras enligt Wassenaararrangemangets lista.

För att erhålla ett globalt tillstånd krävs att företaget har en dokumenterad och inspekterad exportkontrollorganisation. Vidare villkoras tillståndet t.ex. genom att exportören måste säkerställa åtaganden om slutanvändning så att produkterna inte riskerar att vidareexporteras till oönskade destinationer.

Individuella tillstånd

Individuella tillstånd omfattar i allmänhet endast ett kontrakt som exportören har med sin kund. En noggrann prövning görs och tillstånd ges endast i de fall där produkten inte bedömts riskera att missbrukas för framställning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Vid militär slutanvändning tillämpas samma bedömningsgrunder som för export av övrig krigsmateriel. Vid militär slutanvändning bedöms ansökan enligt de kriterier som fastställs i Rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP.

Tabell 21. Antal inkomna utförelärenden mm rörande produkter med dubbla användningsområden (PDA) 2009-2011

Utförelärenden	2009	2010	2011
Totalt , utförelsetillstånd, globala och individuella, varav:	786	1 046	1 150
Wassenaararrangemanget	406	476	602
Missilteknologikontrollregimen	1	4	6
Nuclear Suppliers Group (Part 2)	49	21	20
Australiengruppen	227	344	342
Sanktioner	83	193	180
Icke kontrollerade produkter	20	8	0
Totalt , ärenden avseende överföring av tillgångar och finansiella tjänster	-	228	649

Utförelärenden	2009	2010	2011
Anmälan	-	77	194
Tillstånd	-	151	455

Tabell 22. Antal godkända individuella tillstånd för permanent utförelse rörande PDA-produkter 2011

Bestämmelseland	Regim	Antal
Afghanistan	WA	1
Arabrepubliken Syrien	WA	2
Argentina	AG	1
Armenien	WA	1
Azerbajdzjan	WA, AG	2
Bangladesh	AG	2
Bosnien-Hercegovina	WA	3
Botswana	WA	1
Brasilien	AG, WA, NSG	50
Chile	NSG, WA, AG	10
Colombia	WA	2
Dominikanska republiken	WA	1
Egypten	AG, WA	4
Elfenbenskusten	WA	1
Filippinerna	AG, WA	3
Folkrepubliken Kina	WA, AG, NSG	133
Förenade Arabemiraten	WA	2
Georgien	WA	1
Ghana	AG	1
Hongkong, Kina	AG, WA	3
Indien	AG, WA	61
Indonesien	AG, WA	6
Irak	WA	5
Iran	AG, NSG, sanktioner	119
Island	AG, WA	3
Israel	AG, WA	23
Japan	AG	1
Jordanien	AG	1
Kenya	WA	3
Kosovo	WA	2
Kroatien	WA	4
Kuwait	WA	1

Bestämmelseland	Regim	Antal
Laos Demokratiska Folkrepublik	AG	2
Libanon	AG, WA	2
Libyen	WA, AG	3
Macau	WA	1
Malaysia	AG, WA	29
Mexiko	WA, NSG	26
Montenegro	WA	2
Norge	AG	4
Oman	WA, AG	2
Pakistan	WA	5
Qatar	AG, WA	5
Republiken Korea	WA, AG, MTCR, NSG	25
Rwanda	WA	1
Ryska Federationen (Ryssland)	AG, WA, MTCR	27
Saudiarabien	AG, WA	11
Serbien	WA	11
Singapore	AG, WA	18
Storbritannien	WA	1
Sudan	WA	2
Sydafrika	AG, WA	9
Taiwan	WA, AG, NSG, MTCR	34
Tanzania	WA	1
Thailand	AG, WA	33
Tunisien	AG	1
Turkiet	AG, WA, NSG	13
Ukraina	AG	5
Uzbekistan	WA	1
Vietnam	AG	2
Vitryssland	WA	1

Tabell 23. Antal utfärdade förhandsbesked och förfrågningar samt icke-kontrollerade produkter avseende PDA 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Totalt antal utfärdade förhandsbesked	118	81	89	205	222
Varav antal förfrågningar om icke-kontrollerade produkter	103	93	57	173	164

Tabell 24. Antal avgjorda ärenden som rör begäran av förhandsbesked - kontrollerade samt icke-kontrollerade produkter 2011

Land	Icke-kontrollerade produkter			Kontrollerade produkter		Summa
	Ej anledning att tillämpa catch all	”Catch all” negativ	”Catch all”	Listad produkt, positivt	Listad produkt, avslag	
Afghanistan	3					3
Arabrepubliken Syrien	2	1	1	1		5
Azerbajdzjan	1					1
Australien	1					1
Bangladesh				1		1
Demokratiska Folkrepubliken Korea	1					1
Egypten	1			2		3
Ekvatorialguinea	1			1		2
Folkrepubliken Kina	5			6	2	13
Förenade Arabemiraten			1			1
Hong Kong, Kina	1			2		3
Indien	5	1		1		7
Irak	1					1
Iran	120	1	5	6	4	136
Israel				1		1
Jordanien				1		1
Kambodja				1		1
Kazakstan	1			2		3
Kenya				1		1
Kosovo				2		2
Libyen	1			1		2
Oman	1				1	2
Pakistan	2			1		3
Ryska Federationen				2		2
Saudiarabien				1		1
Singapore	2			2		4
Sudan				1		1
Sydafrika				1		1
Sydkorea	1			2		3
Taiwan				2		2
Turkiet	1			1		2
Thailand	3			1		4

Tabell 25. Antal inkomna produktförfrågningar rörande PDA 2009-2011

2009	2010	2011
160	161	182

Verksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM

På det nukleära området är en stor del av handeln till EU-länder och all export utanför EU tillståndspliktig. Berörda produkter och teknologier finns i bilaga IV till rådets förordning (EG) nr 428/2009. Generella tillstånd får inte användas.

Tabell 26. Beviljade exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden (PDA), tillhörande NSG:s lista 1, från företag i Sverige (Källa SSM)

Mottagarland	År 2009 Exportörande företag, antal licenser	År 2010 Exportörande företag ⁴ , antal licenser	År 2011 Exportörande företag ⁴ , antal licenser
EU	Westinghouse, 1	Westinghouse, 1	
Finland	Westinghouse, 2	Westinghouse, 2	Westinghouse, 1
Frankrike	Westinghouse, 1		Westinghouse, 2
Island	Svenska Tanso, 1	Svenska Tanso, 1	Svenska Tanso, 1
Japan	Sandvik 1, Westinghouse 3	Sandvik, 2 Studsvik, 1 Westinghouse, 2	Westinghouse, 5
Kanada	KTH, 1	Westinghouse, 1	
Kazakstan		Westinghouse, 1	

⁴ Wedholm Medical bytte namn till KWD Nuclear Instruments 2010-09-09.

Mottagarland	År 2009 Exporterande företag, antal licenser	År 2010 Exporterande företag⁴, antal licenser	År 2011 Exporterande företag⁴, antal licenser
Kina, Folkrepubliken		Sandvik, 1	Svenska Tanso, 2 Sandvik, 1
Korea, Republiken		KWD Nuclear Instruments AB, 2 Vattenfall Nuclear Fuel AB, 1	Westinghouse, 1
Malaysia	Svenska Tanso, 1		Svenska Tanso, 1
Norge	Studsvik, 1 Wedholm Medical, 3 Westinghouse, 2	Wedholm Medical, 3, Westinghouse, 1	Westinghouse, 1 KWD Nuclear Instruments, 2
Ryssland		Vattenfall Nuclear Fuel AB, 1	
Schweiz	Westinghouse, 3	Westinghouse, 3	Westinghouse, 1
Spanien	Sandvik, 2 Westinghouse, 3	Sandvik 1, Westinghouse, 1	Westinghouse, 1 Spanien, 2
Sydafrika			Westinghouse, 1
Tyskland	Wedholm Medical, 1	Areva NP Uddcomb, 1 Westinghouse, 4 KWD Nuclear Instruments AB, 1	Westinghouse, 1 KWD Nuclear Instruments, 1 Ringhals AB, 2
Tyskland Frankrike Spanien	Areva NP Uddcomb, 1		
Ukraina	Westinghouse, 1	Westinghouse, 1	Westinghouse, 1
USA	GE Hitachi, 1 Svenska Tanso, 1 Westinghouse, 17	Westinghouse, 17	Westinghouse, 7 Sandvik, 2 Areva NP Uddcomb, 1

Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförelse av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993.

Lagen om krigsmateriel föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl.a. överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel. Vidare omfattar begreppet upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrättigheter, avtal med någon i utlandet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel. Slutligen krävs tillstånd, med vissa undantag, för att bedriva militärt inriktad utbildning.

Krigsmateriel indelas i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna återfinns i förordningen om krigsmateriel. Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel, samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridsituation.

I rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden finns i vissa fall krav på exporttillstånd för produkter som inte ingår i begreppet krigsmateriel, men som hör samman med exporterad krigsmateriel.

Beslut om utförelsetillstånd fattades t.o.m. den 31 januari 1996 av det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om utförelse av krigsmateriel eller, i ärenden av större vikt, av regeringen. Sedan den 1 februari 1996 fattas beslut i utförelseärenden i första hand av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) utom i de ärenden som bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, vilka ska överlämnas till regeringen för avgörande.

Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen godkänt (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1). Se riktlinjerna i fulltext nedan.

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för ISP vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport tillämpas parallellt med de svenska riktlinjerna.

Riktlinjerna är försedda med två övergripande kriterier för när tillstånd enligt lagen kan lämnas, nämligen dels att utlandssamverkan behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Dessa övergripande kriterier kan anses utgöra en precisering av 1 § andra stycket lagen om krigsmateriel.

I riktlinjerna preciseras också de faktorer som bör beaktas i samband med prövningen av ett enskilt ärende. Ett grundkrav är att alla för ärendet betydelsefulla omständigheter ska beaktas, oavsett om de uttryckligen anges i riktlinjerna eller ej. Dessa bedömningskriterier tillämpas också på samverkan med person eller företag i utlandet avseende utveckling eller tillverkning av krigsmateriel.

Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse ska fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter ska alltid vägas in, även i de fall då det är fråga om materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Ovillkorliga hinder för export

Riktlinjerna anger tre typer av ovillkorliga hinder som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är; beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner) samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel

Krigsmaterielbegreppet breddades år 1993 till att även omfatta viss materiel med civil eller delvis civil användning. Utvidgningen av begreppet ledde till att export som tidigare varit oreglerad kom att bli föremål för politisk prövning och inkluderas i krigsmaterielexportstatistiken. Breddningen åtföljdes av en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka uppställts delvis olika riktlinjer för utförelse.

För kategorin krigsmateriel för strid (KS) gäller att tillstånd till export inte bör ges till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter. Ett tillstånd bör återkallas om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt eller inre väpnade oroligheter. Ett återkallande av tillstånd kan emellertid underlåtas om det är förenligt med folkrätten och målen och

principerna för den svenska utrikespolitiken. Utförelsetillstånd bör heller inte ges till en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är samma krav som tillämpades före 1993, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materien i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. För utförelse av övrig krigsmateriel (ÖK), som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradaranläggningar eller simulatorer för utbildningsändamål), gäller att utförelsetillstånd bör beviljas till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Risk för väpnad konflikt utgör således inte ett särskilt kriterium i bedömningen avseende utförelse av övrig krigsmateriel.

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, d.v.s. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid.

Följdleveranser och ”svensk identitet”

När det gäller följdleveranser anger riktlinjerna att "tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd".

När det gäller samarbete med utländsk part gäller att export till tredje land bör bedömas i enlighet med de svenska riktlinjerna om produkten har övervägande svensk identitet. Om produkten har övervägande utländsk identitet, eller om det föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av samarbetet, kan samarbetslandets regler om utförelse tillämpas.

De svenska riktlinjerna i fulltext

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförelse eller samverkan

1. bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på ISP att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder föreligger inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i

överensstämmelse med Sveriges säkerhetspolitik. I takt med att samarbetet med övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna byggs ut, bör samma principer för utlandssamverkan och export tillämpas i fråga om dessa länder.

Tillstånd får endast avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare; vidare bör vid utförelse av materiel ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel ska i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförelse eller annan utlandssamverkan enligt krigsmaterielagen ska inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel, bör inte lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att tillstånd ska beviljas.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör ges till utförelse av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel, förutsatt att mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller har inre väpnade oroligheter, eller det i landet förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om inte ovillkorligt hinder möter.

Ett meddelat tillstånd till utförelse bör återkallas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör, i de två senare fallen, återkallande av tillstånd kunna underlåtas om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.

Vad särskilt angår avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel ska tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförelse till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör medges om inte ovillkorligt hinder uppstår. Om ett samarbetsavtal med utländsk part förutsätter export från samarbetslandet till tredje land bör fråga om sådan export, i den mån slutprodukten i fråga har en övervägande svensk identitet, bedömas i enlighet med riktlinjerna för sådan export från Sverige.

Beträffande materiel som har övervägande utländsk identitet bör export från samarbetslandet till tredje land medges inom ramen för samarbetslandets exportregler. Föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av att samarbetet kommer till stånd, och det är en förutsättning från samarbetspartnerns sida att viss utförelse får ske från samarbetslandet kan efter omständigheterna export till tredje land även i övrigt medges inom ramen för samarbetslandets exportregler.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlands-samverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 5

Den svenska krigsmaterieförteckningen

Bilaga 1 till förordningen (1992:1303) om krigsmateriel (punkt A och B, punkt C återges inte i denna skrivelse)

A. Förteckning över krigsmateriel för strid (KS) enligt lagen (1992: 1300) om krigsmateriel

KS1. Eldrörsvapen med kaliber < 20 mm m.m.

- a. Gevär och karbiner, tillverkade efter år 1937, som utformats för strid genom att de är anordnade för utskjutning av granater, har fäste för bajonett eller på annat sätt är särskilt anpassade för militära stridshandlingar samt helautomatiska vapen såsom automatkarbiner, kulsprutepistoler, kulsprutegevär och kulsprutor,
- b. Slutstycken, eldrör (pipor) och lådor till ovanstående vapen.

KS2. Eldrörsvapen med kaliber \geq 20 mm m.m.

- a. Artilleripjäser, såsom kanoner och haubitsar, granatkastare samt pansarvärnsvapen såsom granatgevär och pansarskott,
- b. Eldsprutor,
- c. Eldrör, mekanismer, lavetter, markplattor och rekylhäm-inrättningar för ovanstående vapen.

KS3. Ammunition och stridsdelar för eldrörsvapen m.m.

- a. Ammunition för strid användbar för materiel under KS1 och KS2,
- b. Projektiler, granatkroppar, målsökare och stridsdelar för ovanstående ammunition.

KS4. Robotar, raketer, torpeder, bomber m.m.

- a. Robotar (missiler), raketer, torpeder, bomber, hand- och gevärsgranater, land- och sjöminor för strid,
- b. Apparater och anordningar utformade för armering, utläggning och utskjutning av ovanstående materiel,
- c. Målsökare, stridsdelar, tändrör, zonrör, motorer, styrsystem, eldrör och lavetter för ovanstående materiel.

KS5. Apparater och utrustningar för inriktning och styrning m.m. av krigsmateriel för strid m.m.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 5

- a. Eldledningsutrustningar funktionellt ingående i vapensystem som är väsentliga för den slutliga inriktningen av vapen enligt KS1, KS2 eller KS4 såsom sikten, riktinstrument, apparater för skjutelement- eller banberäkningar samt sensorer,
- b. Målföljnings- och målbelysningssystem samt lokaliseringsutrustningar som ger vapen och vapensystem en slutlig inriktningsinformation.

KS6. ABC-stridsmedel m.m.

- a. Kärnladdningar samt radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel,
- b. Apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel,
- c. Speciella delar och substanser till materiel enligt ovan.

KS7. Krut och sprängämnen m.m.

- a. Militära krut och drivmedel för ammunition, robotar, missiler, raketer, torpeder m. m.,
- b. Militära högexplosiva sprängämnen för kärnladdningar, ammunition, robotar, missiler, raketer, torpeder, bomber, granater, minor m. m.,
- c. Militära förstöringsladdningar och militär pyroteknik,
- d. Militära gelatineringsmedel, inklusive ämnen (t.ex. oktal) eller blandningar av sådana ämnen (t.ex. napalm) särskilt utformade för att, när de är blandade med petroleumprodukter, åstadkomma ett brandmedel av gelkonsistens för användning i bomber, granater eller eldsprutor eller för annan stridsinsats.

KS8. Krigsfartyg m.m.

Fartyg, båtar och andra över- och undervattensfarkoster som utformats för strid genom att de är beväpnade eller förberedda härför, eller i övrigt är utrustade för att lägga ut eller skjuta ut krigsmateriel.

KS9. Stridsflygplan m.m.

Luft- och rymdfarkoster som utformats för strid genom att de är beväpnade eller förberedda härför eller utrustade eller utformade för insats av materiel under KS4 och KS6.

KS10. Stridsfordon m. m.

Stridsfordon samt andra beväpnade eller bepansrade fordon, liksom fordon som förberetts för beväpning eller utformats för utskjutning eller utläggning av stridsmedel.

KS11. Riktade energivapensystem.

Laser-, partikelstråle- eller mikrovågssystem särskilt utformade för att vid militär stridshandling skada eller förstöra ett mål.

I denna förteckning avses med "särskilt modifierade för militärt bruk" en strukturell, elektrisk eller mekanisk ändring som medför utbyte av en komponent med åtminstone en speciellt utformad militär komponent, eller tillägg av åtminstone en sådan komponent.

En produkt anses särskilt utformad för militärt bruk om den primärt utvecklats eller konstruerats utgående från en militär specifikation eller målsättning oavsett om den också har en civil användning.

Med "speciella delar och komponenter" avses delar och komponenter som utformats särskilt för militärt bruk eller modifierats härför enligt ovanstående definition samt är färdigbearbetade till sitt avsedda utförande eller att endast någon eller några oväsentliga arbetsoperationer återstår. Maskinelement, elektriska och elektroniska komponenter av standardtyp utgör dock ej krigsmateriel, om modifieringen är av mindre omfattning och inte väsentligen ändrar komponentens funktion.

ÖK21. Eldrörsvapen med kaliber < 20 mm m.m.

- a. Gevär och karbiner tillverkade före år 1938 eller utformade för jakt och sportskytte samt enhandsvapen som revolverar och pistoler; med undantag av antika eldhandvapen tillverkade före år 1890, reproduktioner av sådana vapen, slätborrade vapen för jakt och sportskytte samt luft- och fjädervapen eller kolsyrevapen vars anslagskraft 4 meter från pipans mynning är ≤ 10 joule,
- b. Sådana speciella delar till vapen enligt a. som är underkastade bestämmelserna i vapenlagen,
- c. Speciella delar till vapen enligt KS1.

ÖK22. Eldrörsvapen med en kaliber ≥ 20 mm m.m.

- a. Sådana eldrörsvapen enligt KS2 som enbart är utformade för utskjutning av icke förstörelsebringande ammunition,
- b. Speciella delar och utrustningar till eldrörsvapen med kaliber ≥ 20 mm enligt ovan och enligt KS2.

ÖK23. Ammunition m.m.

- a. Rök-, lys- och övningsammunition till vapen enligt KS1, KS2 och KS4,
- b. Ammunition med en expanderande kula av typ som används för jakt eller sportskytte,
- c. Säkrings- och armeringsinrättningar, tändrör och tändkedjeanslutningar,
- d. Speciella delar till ammunition enligt ovan och enligt KS3.

ÖK24. Bomber, torpeder, raketer, robotar och missiler m.m.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 5

- a. Övnings-, rök-, lys- och remsversioner av materiel enligt KS4 a och b,
- b. Apparater och anordningar för lokalisering, upptäckt, svepning, röjning, desarmering eller sprängning av materiel enligt KS3 och KS4,
- c. Speciella delar och utrustning till materiel enligt ovan och enligt KS4.

ÖK25. Spanings- och mätutrustningar m. m. särskilt utformade eller modifierade för militärt bruk m.m., bl. a.

- a. Avstånds-, positions- och höjdmättningsutrustningar, upptäckts-, igenkännings- och identifieringsutrustningar samt utrustningar för integrering av sensorer,
- b. Elektroniska, elektro-optiska, gyrostabiliserade, akustiska och optiska observationsutrustningar,
- c. Utrustningar för att undertrycka akustiska, radar, infraröd och andra emissioner,
- d. Speciella delar för materiel enligt ovan och enligt KS5.

ÖK26. Skyddsmateriel m.m.

- a. För militärt bruk utformad utrustning för skydd och försvar mot konventionella stridsmedel samt mot biologiska agens, kemiska stridsmedel eller radioaktiva material enligt KS6,
- b. För militärt bruk utformad utrustning för upptäckt och identifiering av biologiska och kemiska agens och radioaktivitet,
- c. Konstruktioner av kombinationer av material särskilt utformade för att åstadkomma skydd mot vapenverkan för militära system,
- d. Speciella delar till materiel enligt ovan.

ÖK27. Sprängämnen m.m.

- a. I militära sprängämnen, krut och drivmedel ingående speciella produkter såsom additiver och stabilisatorer samt andra substanser och blandningar som är speciella för tillverkning av produkter enligt KS7.

ÖK28. Fartyg för bevakning. Komponenter och utrustning som särskilt utformats eller modifierats för krigsfartyg samt särskild marin utrustning m.m.

- a. Fartyg för bevakningsändamål som inte är utformade för militära stridshandlingar,
- b. Motorer särskilt utformade eller modifierade för fast installation i krigsfartyg samt ubåtsbatterier,
- c. Apparater för upptäckt av föremål under vattnet särskilt utformade för militära ändamål och kontrollutrustning härför,
- d. Ubåts- och torpednät,
- e. Kompasser, kursindikatorer och tröghetsnavigeringsutrustningar särskilt utformade för ubåtar,
- f. Speciella delar till materiel enligt ovan och enligt KS8.

ÖK29. Flygplan och helikoptrar särskilt utformade eller modifierade för militärt bruk m.m.

- a. Flygplan, helikoptrar och andra luftfarkoster inklusive sådana för militär spaning, militär utbildning och militärt underhåll,
- b. Flygmotorer särskilt utformade för användning i militära flygplan och helikoptrar enligt a,
- c. Obemannade luftfarkoster och självstyrande, programmerbara farkoster och deras startlavetter, markutrustning och utrustning för kommunikation och styrning,
- d. Utrustningar för övertrycksandning och tryckdräkter för användning i flygplan och helikoptrar, G-dräkter, militära flyghjälmarna och skyddsmasker, syrgasutrustningar för flygplan, helikoptrar och missiler samt katapulter och andra utskjutningsutrustningar för räddning av personal,
- e. Fallskärmar för stridande personal, lastfällning och fartreduktion,
- f. Speciella delar till materiel enligt ovan och enligt KS9.

ÖK30. Fordon, särskilt utformade eller modifierade för militärt bruk m.m., bl.a.

- a. Bärgningsfordon,
- b. Pjäsfordon och dragfordon särskilt utformade för att dra artilleripjäser och stridsfordon,
- c. Amfibiefordon, fordon för djupvadning samt markeffekt-farkoster,
- d. Mobila verkstäder särskilt utformade för att betjäna militär utrustning,
- e. Speciella delar till materiel enligt ovan och enligt KS10.

ÖK31. Riktade energivapensystem m.m.

- a. Speciella delar till riktade energivapensystem.

ÖK32. Fortifikatoriska anläggningar m.m.

- a. Fortifikatoriska anläggningar som primärt är konstruerade för vapeninsats eller för direkt ledning av sådan insats,
- b. Produktionsunderlag för anläggningar enligt ovan.

ÖK33. Elektronisk utrustning särskilt utformad för militärt bruk m.m.

- a. Störutrustning och motmedelsutrustning mot störning inklusive elektronisk störutrustning (ECM) och motmedelsutrustning (ECCM),
- b. Motmedelsutrustningar för undervattensbruk, inklusive akustiska och magnetiska störutrustningar och skenmål, utformade för att introducera främmande eller falska signaler i sonarmottagare,
- c. Säkerhetsutrustningar för datorer och för transmissionsutrustningar och signalförbindelser i vilka krypto utnyttjas,
- d. Speciella delar och komponenter för materiel enligt ovan.

ÖK34. Fotografisk och elektrooptisk bildutrustning särskilt utformad för militärt bruk m.m. Skr. 2011/12:114
Bilaga 5

- a. Flygspaningskameror och tillhörande utrustning,
- b. Filmframkallnings- och kopieringsapparater,
- c. Infraröd-, värmebilds- och ljusförstärkarutrustningar samt motmedel mot sådana,
- d. Speciella delar och komponenter för materiel enligt ovan.

ÖK35. Övningsmateriel m.m.

- a. För militärt bruk utformad utrustning för utbildning i handhavande av materiel upptagen i denna förteckning,
- b. Speciella delar och komponenter för materiel enligt ovan.

ÖK36. Utrustning för tillverkning av krigsmateriel, m.m.

- a. Särskilt utformad eller modifierad tillverkningsutrustning och speciella delar och komponenter härför,
- b. Särskilt utformade miljöbetingade testanordningar för certifiering, kvalificering eller provning,
- c. Produktionsunderlag för tillverkning av krigsmateriel.

ÖK37. Programvara

- a. Programvara särskilt utformad eller modifierad för utveckling och produktion av eller användning i utrustning eller materiel enligt denna förteckning.
- b. Särskild programvara enligt följande
 1. Programvara särskilt utformad för militära lednings-, kommunikations-, styrnings- eller underrättelsetillämpningar,
 2. Programvara särskilt utformad för simulering av händelseförloppet hos militära vapensystem,
 3. Programvara för bestämmande av effekten av konventionella nukleära, kemiska och biologiska vapen.

EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport

Rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP av den 8 december 2008 om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel återfinns i EUT L 335, 13.12.2008, s. 99. För mer information se hemsida: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:sv:PDF>.

Rådet antog år 2009 rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (omarbetning). Förordningen trädde i kraft den 27 augusti 2009 och ersatte en EU förordning från år 2000, rådets förordning (EG) nr 1334/2000. Till skillnad från de multilaterala exportkontrollregimerna är förordningen juridiskt bindande för Sverige, liksom för alla andra EU-stater. Syftet är att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredje land stärks och harmoniseras. För mer information se hemsida: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:134:0001:0269:SV:PDF>.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de multilaterala exportkontrollregimerna med friast möjliga rörlighet av varor inom den inre marknaden. Utvecklingen inom regimerna beaktas genom återkommande ändringar och uppdateringar av produktlistorna till förordningen. Förordningens medföljande bilagor beslutas inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet. Bilagorna ska enligt förordningen uppdateras varje år.

Bedömningen i tillståndsärenden har underlättats genom att förordningen inkluderar gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning. Tillstånd beviljas dock nationellt, se nedan. Vidare finns ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa angivna tredje länder. Denna tillståndstyp har förenklat arbetet för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan återopas oavsett var utförelsen från EU äger rum. Detta har även lett till en ökad samsyn inom EU när det gäller denna typ av export.

Generalklausulen – en uppsamlingsbestämmelse (*catch-all*)

Enligt artikel 4 i rådets förordning (EG) nr 428/2009 kan tillstånd krävas för export av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådsförordningen (s.k. icke-listade produkter) om exportören har informerats av svenska myndigheter att produkten helt eller delvis är eller kan vara avsedd att användas i samband med produktion m.m. av massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen. Generalklausulen har tillkommit som en uppsamlingsbestämmelse för att se till att syftet med regleringen inte kringgås p.g.a. att produktlistorna sällan kan vara heltäckande med anledning av den snabba teknologiska utvecklingen.

För att generalklausulen ska vara tillämplig krävs att exportören har blivit informerad av svenska myndigheter om produktens användningsområde. Exportören är emellertid även skyldig att upplysa svenska myndigheter om exportören är medveten om att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i förordningens

artikel 4.1- 4.3 i EU-förordningen. ISP eller SSM ska då avgöra om tillstånd ska krävas för exporten.

Skr. 2011/12:114
Bilaga 5

Generalklausulen innefattar även särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel, eller för export av icke-listade produkter som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo, samt för icke-listade produkter som är, eller kan vara, avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen har exporterats.

Svensk lagstiftning

I Sverige kompletteras EU-förordningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001.

Till skillnad från vad som gäller för krigsmateriellagstiftningen, där utförseltillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud, är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten att utförseltillstånd ska ges såvida det inte strider mot utrikes- eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EU-förordningen.

Export, överföring och tillhandahållande av förmedlingstjänster av produkter med dubbla användningsområden är föremål för tillståndsgivning och tillståndsgivande myndighet är ISP. Beträffande kärnämnen och material m.m. som återfinns i kategori 0 i bilaga I till EU-förordningen är det emellertid SSM som meddelar tillstånd.

Lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att få förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats med innebörden att ISP ger företag förhandsbesked.

Tabell 27. Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer 2011

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	x
Bulgarien	x	x	x	x	x
Cypern	-	x	x	-	-
Danmark	x	x	x	x	x
Estland	-	x	x	-	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	x	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kanada	x	x	x	x	x
Kazakstan	x	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	x	x
Kroatien	x	x	x	-	x
Lettland	-	x	x	-	x
Litauen	-	x	x	-	x
Luxemburg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	-	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	x	-	x
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	x
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	x	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Vitryssland	x	x	-	-	-
Österrike	x	x	x	x	x
TOTALT	38	46	40	34	40

Europeiska kommissionen deltar som medlem i Australiengruppen samt som observatör i Nuclear Suppliers Group och Zanggerkommittén.

Avslag (denial). Ett negativt myndighetsbeslut när någon ansöker om tillstånd till export av krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden till ett visst land. En medlem i en multilateral exportkontrollregim förväntas informera de övriga medlemmarna om det negativa beslutet. Enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 ska de behöriga myndigheterna i EU-staterna informera varandra och kommissionen om avslag.

Exportkontrollregimer. Zanggerkommittéen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Wassenaararrangemanget (WA) samt Missilteknologikontrollregimen (MTCR). Syftet med dessa multilaterala regimer är att de ska identifiera varor och teknologier som bör underställas exportkontroll, harmonisera exportkontrollen och utbyta information om spridningsrisker samt främja icke-spridning i kontakter med länder utanför regimerna.

Generalklausulen (eng. catch-all). Begreppet avser möjligheten till exportkontroll av sådana produkter med dubbla användningsområden som inte finns upptagna på kontrollistorna. En exportör ska underrätta exportkontrollmyndigheten om myndigheten informerat denne om att den produkt som man vill exportera kan vara avsedd för produktion m.m. av massförstörelsevapen. Myndigheten beslutar om det är lämpligt att kräva tillstånd för exporten. Detsamma gäller om exportören känner till att produkten är avsedd för produktion m.m. av sådana vapen.

Icke-spridning. Åtgärder som nationellt och på det internationella planet vidtas för att förhindra spridningen av massförstörelsevapen. Framst har detta tagit sig uttryck i internationella avtal samt genom samverkan i flera exportkontrollregimer.

Immateriella överföringar. Överföring av programvara eller teknik, med hjälp av elektroniska medier samt från person till person från ett land till ett annat.

Massförstörelsevapen. Kärnvapen samt biologiska och kemiska vapen. Även vissa vapenbärare som exempelvis ballistiska missiler med lång räckvidd samt kryssningsmissiler inkluderas i icke-spridningsarbetet rörande massförstörelsevapen.

No-undercut. Då ett avslag utfärdats förväntas de övriga medlemmarna inom den berörda multilaterala exportkontrollregimen konsultera den stat som har utfärdat avslaget om de avser att besluta om utförseltillstånd för en motsvarande transaktion. Syftet med detta är att motverka att den förvägrade köparen vänder sig till ett annat land samt att undvika konkurrenssnedvridande effekter av olika länders exportkontroll. Enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 ska de behöriga myndigheterna i EU-staterna informera varandra och kommissionen om avslag.

Outreach. Informationsverksamhet och stöd till stater, myndigheter, företag m.fl. i exportkontrollsammanhang. Skr. 2011/12:114
Bilaga 6

Utförseltillstånd. Enligt 6 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel får krigsmateriel inte föras ut ur landet utan tillstånd, om inte annat följer av lagen eller annan författning. Ett företag ansöker om utförseltillstånd för det belopp som i ett kontrakt överenskommits med ett visst land. Leveransen pågår sedan oftast under flera år och inleds sällan det år som kontraktet har slutits. Utförseltillstånd är därför inte detsamma som en faktisk leverans utan visar endast hur stora order avseende kontrollerade produkter som svenska företag fått på den internationella marknaden ett visst år.

AG	Australiengruppen
ATT	Arms Trade Treaty
BAFA	Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle
BTWC	Biological and Toxin Weapons Convention
CGEA	Community General Export Authorisation
COARM	Council Working Party on Conventional Arms Exports
COCOM	Coordinating Committee on Multilateral Export Controls
CODUN	Council Working Group on Global Disarmament and Arms Control
CONOP	Council Working Group on Non-proliferation
CWC	Chemical Weapons Convention
EKR	Exportkontrollrådet
EURENCO	European Energetics Corporation
EUT	Europeiska unionens officiella tidning
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
IAEA	International Atomic Energy Agency
ISP	Inspektionen för strategiska produkter
KS	Krigsmateriel för strid
LoI	Letter of Intent
MANPADS	Man-Portable Air Defence Systems
MFV	Massförstörelsevapen
MTCR	Missile Technology Control Regime
NPT	Nuclear Non-Proliferation Treaty
NSG	Nuclear Suppliers Group
OPCW	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
PDA	Produkter med dubbla användningsområden
PSI	Proliferation Security Initiative
SALW	Small Arms and Light Weapons
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute
SME	Small and Medium-Sized Enterprises
SOFF	Säkerhets- och försvarsföretagen
SSM	Strålssäkerhetsmyndigheten
TI	Transparency International
WMD	Weapons of Mass Destruction
WPDU	Working Party on Dual-Use Goods
ÖK	Övrig krigsmateriel

Ytterligare information rörande de ämnesområden som omfattas av denna skrivelse kan hittas på bl.a. nedanstående webbplatser. De flesta webbplatserna tillhör organisationer utanför Regeringskansliet. Därför kan Regeringskansliet inte ansvara för dessa webbplatserns innehåll eller riktighet. Nedanstående hänvisningar utgör således endast en frivillig guide för intresserade läsare.

Australiengruppen	www.australiagroup.net
Europaparlamentet	www.europarl.europa.eu
Europeiska unionens råd	www.consilium.eu
Europeiska unionen	www.europa.eu
Exportkontrollrådet	www.isp.se
Förenta nationerna	www.un.org
International Atomic Energy Agency	www.iaea.org
Inspektionen för strategiska produkter	www.isp.se
Missilteknologikontrollregimen	www.mtcr.info
Nuclear Suppliers Group	www.nuclearsuppliersgroup.org
Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons	www.opcw.org
OSSE	www.osce.org
Stockholm International Peace Research Institute	www.sipri.org
Strålsäkerhetsmyndigheten	www.ssm.se
Sveriges Exportkontrollförening	www.chamber.se/exportcontrol
Utrikesdepartementet	www.ud.se
Wassenaararrangemanget	www.wassenaar.org
Zanggerkommittén	www.zanggercommittee.org

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 2012.

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Ask, Larsson, Erlandsson, Hägglund, Carlsson, Borg, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Tolgfors, Björling, Ohlsson, Norman, Attefall, Engström, Kristersson, Elmsäter-Svärd, Ullenhag, Hatt, Ek, Lööf

Föredragande: statsrådet Björling

Regeringen beslutar skrivelse 2011/12:114 Strategisk exportkontroll 2011 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.